OTTO F. EGE

Medieval Mss.

Fifty Original Leaves from

Medieval Manuscripts

Western Europe: XII - XVI century

Spec
xxx
Z109
.E4

Edition limited to
forty numbered sets
of which this is
No. 19

Fifty Original Leaves from

Medieval Manuscripts

Western Europe: XII - XVI century

THESE FIFTY manuscript leaves were selected to illustrate the art of the manuscript during the period of its greatest development and influence. They have been taken from books written in various European scriptoria by Benedictine, Franciscan, Carthusian, Dominican, and other orders of monks. Many are enriched with handsome borders, initial letters, and line-endings rendered in color, and twenty-five are illuminated with burnished gold or silver. The texts include the Bible, various church service books, the writings of the Church Fathers, and some of the classics.

Changes in book hands from the revived carolingian to the angular and round gothic, the bâtarde, and humanistic style of writing are illustrated. Tools, materials, and their use and preparation are described, and some methods of dating and allocating the provenance of the book from which the leaf was taken are pointed out on the label attached to each of the leaves.

The leaves were accumulated and selected and all of the accompanying information was prepared over a period of forty years by the late Otto F. Ege, Dean of the Cleveland Institute of Art and Lecturer on History of the Book at the School of Library Science, Western Reserve University.

CHRONOLOGICAL INDEX

XII CENTURY

EARLY

1. Switzerland: *New Testament*

MIDDLE

2. Spain: *Missal*
3. Italy: *Lectionary*

LATE

4. France: *Psalter*

XIII CENTURY

EARLY

5. France: *Bible*
6. England: *Cambridge Bible*
7. England: *Aurora*
8. England: *Gradual*

MIDDLE

9. France: *Bible*
* 10. Germany: *Psalter* Illuminated
11. Italy: *Bible*
* 12. France: *Psalter* Illuminated
13. England: *Oxford Bible*

LATE

* 14. France: *Bible* Illuminated
* 15. France: *Missal* Illuminated
* 16. France: *Breviary* Illuminated
* 17. England: *Psalter* Illuminated
18. France: *Breviary*

XIV CENTURY

EARLY

19. Italy: *Vulgate Bible* Illuminated
* 20. The Netherlands: *Psalter* Illuminated
* 21. France: *Hymnal* Illuminated
22. Germany: *Missal*

MIDDLE

* 23. France: *Breviary* Illuminated
* 24. England: *Book of Hours* Illuminated

LATE

* 25. France: *Psalter* Illuminated
* 26. France: *Missal* Illuminated

XV CENTURY

EARLY

27. Italy: *Antiphonal*

MIDDLE

* 28. Northern France: *Book of Hours* Illuminated
* 29. France: *Book of Hours* Illuminated
* 30. France: *Book of Hours* Illuminated
* 31. France: *Book of Hours* Illuminated
* 32. Italy: *Gradual* Illuminated
33. Germany: *Missal*
34. Italy: *Psalter*

XV CENTURY

(MIDDLE — CONTINUED)

* 35. France: *Writings of St. Jerome* Illuminated
* 36. France: *Book of Hours* Illuminated
37. Italy: *Epistolary*
38. France: *Missal*
39. Italy: Livy's *History of Rome*

LATE

40. Italy: Thomas Aquinas, *Commentary on the Sentences*
41. France: *Dialogues of Gregory the Great*
42. Germany: *Psalter*
43. The Netherlands: *Book of Hours*
44. Germany: *Bible*
* 45. France: *Book of Hours* Illuminated
* 46. Northern France: *Book of Hours* Illuminated
* 47. The Netherlands: *Book of Hours* Illuminated
* 48. The Netherlands: *Book of Hours* Illuminated

XVI CENTURY

49. Germany: *Missal*
* 50. France: *Book of Hours* Illuminated

* INDICATES ILLUMINATED MANUSCRIPT

Fifty Original Leaves from

Medieval Manuscripts

Western Europe: XII - XVI century

THESE FIFTY manuscript leaves were selected to illustrate the art of the manuscript during the period of its greatest development and influence. They have been taken from books written in various European scriptoria by Benedictine, Franciscan, Carthusian, Dominican, and other orders of monks. Many are enriched with handsome borders, initial letters, and line-endings rendered in color, and twenty-five are illuminated with burnished gold or silver. The texts include the Bible, various church service books, the writings of the Church Fathers, and some of the classics.

Changes in book hands from the revived carolingian to the angular and round gothic, the bâtarde, and humanistic style of writing are illustrated. Tools, materials, and their use and preparation are described, and some methods of dating and allocating the provenance of the book from which the leaf was taken are pointed out on the label attached to each of the leaves.

The leaves were accumulated and selected and all of the accompanying information was prepared over a period of forty years by the late Otto F. Ege, Dean of the Cleveland Institute of Art and Lecturer on History of the Book at the School of Library Science, Western Reserve University.

CHRONOLOGICAL INDEX

XII CENTURY

EARLY

1. Switzerland: *New Testament*

MIDDLE

2. Spain: *Missal*
3. Italy: *Lectionary*

LATE

4. France: *Psalter*

XIII CENTURY

EARLY

5. France: *Bible*
6. England: *Cambridge Bible*
7. England: *Aurora*
8. England: *Gradual*

MIDDLE

9. France: *Bible*
*10. Germany: *Psalter* Illuminated
11. Italy: *Bible*
*12. France: *Psalter* Illuminated
13. England: *Oxford Bible*

LATE

*14. France: *Bible* Illuminated
*15. France: *Missal* Illuminated
*16. France: *Breviary* Illuminated
*17. England: *Psalter* Illuminated
18. France: *Breviary*

XIV CENTURY

EARLY

*19. Italy: *Vulgate Bible* Illuminated
*20. The Netherlands: *Psalter* Illuminated
*21. France: *Hymnal* Illuminated
22. Germany: *Missal*

MIDDLE

*23. France: *Breviary* Illuminated
*24. England: *Book of Hours* Illuminated

LATE

*25. France: *Psalter* Illuminated
*26. France: *Missal* Illuminated

XV CENTURY

EARLY

27. Italy: *Antiphonal*

MIDDLE

*28. Northern France: *Book of Hours* Illuminated
*29. France: *Book of Hours* Illuminated
*30. France: *Book of Hours* Illuminated
*31. France: *Book of Hours* Illuminated
*32. Italy: *Gradual* Illuminated
33. Germany: *Missal*
34. Italy: *Psalter*

XV CENTURY

(MIDDLE — CONTINUED)

*35. France: *Writings of St. Jerome* Illuminated
*36. France: *Book of Hours* Illuminated
37. Italy: *Epistolary*
38. France: *Missal*
39. Italy: Livy's *History of Rome*

LATE

40. Italy: Thomas Aquinas, *Commentary on the Sentences*
41. France: *Dialogues of Gregory the Great*
42. Germany: *Psalter*
43. The Netherlands: *Book of Hours*
44. Germany: *Bible*
*45. France: *Book of Hours* Illuminated
*46. Northern France: *Book of Hours* Illuminated
*47. The Netherlands: *Book of Hours* Illuminated
*48. The Netherlands: *Book of Hours* Illuminated

XVI CENTURY

49. Germany: *Missal*
*50. France: *Book of Hours* Illuminated

*INDICATES ILLUMINATED MANUSCRIPT

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

SWITZERLAND (?); Early XIIth Century Latin Text; Revived Carolingian Script

New Testament

(Testamentum Novum, cum Glossis Bedae, Hieronymi, et Gregorii)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The chief interest of this text is the interlinear glosses and commentaries from the writings of Bede, Jerome, Gregory, and other Church Fathers. These were inserted at various times during the following century around a central panel of the original text. All the hands are based on the revival of early carolingian minuscule. The beginning of the trend to compactness and angularity is seen in many of these later additions. This manuscript shows through marks of ownership that it was in Geneva for centuries. It is therefore probable that it was written in Switzerland.

The color and texture of vellum is frequently an aid in allocating a manuscript to a certain district and time. The XIIth century skins are often yellower than those of later dates as the result of the fact that a weaker lime-water solution had been used in the bleaching process.

Gens mala mors int. gaudet actus mors fortis. ultus
tuba. puella. puer. lazarus extra notat.
hāc tibo. huic tactu. lacrimādo suscitat illum
xpc. trimedio nostri egregi homo.

¶ Nota potestatem. spē timuit. tbaut-
se. qm aliud tbare non potuit. sic oīa
huiusmodi suscepit. quoluit. Sigt au
qntum ho tbari debeat. p̄ illustranta

mole pecti. Qñ aū peccatis computat
que bona di accepit. q̄ mala reddidit.
timet in spū. gt̄bat. timet in eo et
tbat. ie. qr fidel de ih̄u xp̄o. in corde.
timet ū fidel in hoīe. dñi de pctis in
ep̄at se.

¶ Potuit l; noluit. qr plus. moerori sus-
citare. qm ne moreret facē.

plorantes fremuit spū. &
turbauit seipsum et dixē.

¶ Ubi posuistis eum. Dicunt
ei. Domine. uenī & iude.
f miserere.
f plorer q̄ se peccatrix. f humanit.
¶ lacrimat ē ihc. Dixerūt
f Vñ dr. Non uenit uocare iu
q̄ iudī. Ecce quomamabat
f tolli; peccatores.
eum. Quidam autem ex ip
sis dixer. Nonpoterathic
quiaperit oculos cecinati.
facere ut hic non moreret.
f fremat mte
Ihc autem rursum fremēs
in semetipso. uenit admo
f consoīa de p̄uata l̄
numentum. Erat autem
f p̄fundū uter.
spelunca & lapis suppositꝰ
f ōn legis renouate.
erat ei. Ait ihc. Tollite la
gram p̄dicate.
pidē. Dic ei martha soror ¶ timebat remoto la-
ei qui mortuus fuerat. Dñe. pide pod fetore ē orti
f consuetudiē peccādi.
iam fetet. quatriduanꝰ. ÷.

¶ Qui absens sepult
tuū sett ū sepult. & sic
dicens ligē se qi nesci
re p̄dr hoīem. Vñ
dr n nouum & ju e a
dao

¶ Mortuus sub lapide re sub lege. q̄ mor-
tui sub lege. boni cum lege.

¶ Causa burcatis eaũbus marthe obtinendi ꝑ quas dicta.

& uocatte. Illa autauduit
qd mariam dñs uocauit

surrexẽ cito & uenit ad eum.

Hondum enim uenerat in ca
stellum ihc: sed erat adhuc
in illo loco ubi occurrerat ei
martha. Iudĩ qui erant
cum ea in domo: & consola-
bantur eam. cum uidissent
mariam quia cito surrexẽ
& exiit: secuti sunt eam di-
centes. quia uadit ad mo-
numentum ut ploret ibi.
Maria aũ cum uenisset ubi erat
ihc: uidens cecidit ad pedes
ei. & dixit. Si fuisses hic nõ
eet mortuus. frr mꝰ. Ihc aũ
ut uidit eam ploratẽ. ⁊
iudeos quos uenerant cũ ea

¶ Ihũ euangelista narrare curauit ut
uideam⁹ que occasio fecit ut ꝓphetisse
heret resurrectio ꝙ dicit dum.

¶ Et re ꝑ sciẽte nulla infirmitas causa fuit
apparere apud ꝙsumta nouã hospitã.

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

SPAIN (or Southern France); Middle XIIth Century Latin Text; Revived Carolingian Script

Missal

(Missale Plenarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Many Missals, Bibles, and Psalters of the XIIth century were written in this fine, bold script. It was a revived form of the IXth century carolingian minuscule. In the absence of miniatures and decoration, it is difficult to assign a manuscript in this hand to a particular country. Some of the letters in this book, however, have been carefully compared with those in a manuscript known to have been ordered in Spain in 1189 A.D. by a certain Abbot Gutterius, and it was found that the resemblance is striking. It is possible, therefore, that this leaf was written in the same monastery. However, because of the uniformity of all scripts in the early period, many English and French manuscripts could present close similarities in the style of writing.

bꝛal me quia uado ad patrem ℟ Via ae via. Post comm̃.
Sacramenta que sumpsim̃ qs̃ dn̄e. & spualib; nos
instituant alimentis. & coꝛpoꝛalib; tueant̃ auxilijs. ℣.
Cantate dn̄o cantꝛcũ nouũ ℟ Via. Do m̃. iii.
Qui mirabilia fecit dns̄ alla ante conspectũ gentiũ reuela-
uit justiciã suã alla alla. ℣ Saluauit sibi dextera ei & bꝛach. s. ei.
Deus qui fidelium mentes uni efficis uo- Collecta.
luntatis. da pplis tuis id amare qd̃ pꝛecipis. id
desiderare qd̃ pmittis. ut inter mundanas uaꝛietates ibi nr̃a fixa sint coꝛda. & ubi uera sit gaudia. ℣.
Omi. Omne datum optimũ &c. e. b. Jacobi apti.
& omne donum pfectum. desurs̃um est descendens a patꝛe luminum. Apud quẽ non est trãsmutatio. nec uicissitudinis obumbratio. Voluntarie enim genuit nos uerbo. ueritatis. ut simus initium aliqd̃ creaturę ei. Scitis fꝛes mei dilecti. Sit aũt omis homo uelox ad audiendum. tardus aũt. ad loquendum. & tardus ad iram. Ira. enim uiri. justiciã dei non operat. Propter qd̃ abicientes omnem immundiciã. & habundantiam malicię. in mansuetudine suscipite insitum uerbum. qd̃ potest saluare animas uras. Alla Vado ad eum qui misit me & quia hec locuta sum uob tristicia im-
pleuit coꝛ uram. Alla Surrexit dns̄ & Iohem.
& illo. t. Dixit ihc. d. s. Vado ad eum. qui me misit.

Alla Surrexit pastor bon⁹ qui posuit anim̃ suã p ouib⁹ suis & p
Hymno. t. Dixit ihc. d. s. Johem. Suo grege mori dignat⁹ e.
Modicũ & iam non uidebitis me. & iterum mo
dicũ. & uidebitis me. quia uado ad patrẽ. Dixe
runt ergo ex discipulis ejus ad inuicẽ. Quid ẽ hoc
qd dicit nobis modicũ & ñ uidebitis me. & iterũ
modicũ & uidebitis me. & quia uado ad patrem.
Dicebant g. Quid est hoc qd dicit modicũ. Nescim⁹
qd loquit̃. Cognouit aũ ihc. qa uolebant eũ. interro
gare. & dixit eis. De hoc queritis. inter uos. qa dixi
modicum & ñ uidebitis me. & iterũ modicum &
uidebitis me. Amen amen dico uobis. qa plorabi
tis & flebitis uos. mundus aũ gaudebit. Vos aũ.
contristabimini. sed tristicia uestra uertet̃ in gaudiũ.
Mulier cũ parit. tristiciã habet. qa uenit hora ei.
Cum aũ. peperit puerũ. iam non meminit pres
sure. propter gaudium. quia natus ẽ homo in mundũ.
Et uos igit̃. nunc qdẽ tristiciã habetis. Iterũ autẽ
uidebo uos & gaudebit cor uestrum. & gaudiũ. uestrũ
nemo tollet a uobis. ℣. Laudabo dñm in uita mea psallã deo meo quãdiu ero alla. ℟.
His nobis dñe mysteriis confectis. quo terrena de
sideria mitigantes. discam̃ amare celestia. L.
℣. Modicũ & non uidebitis me alla iterũ modicũ & uide

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Middle XIIth Century — Latin Text; Revived Carolingian Script

Lectionary

(Lectionarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

A Lectionary contains selected readings from the Epistles and Gospels as well as the Acts of the Saints and the Lives of the Martyrs. These were read by the sub-deacon from a side pulpit. This practice necessitated that they be written in a separate volume, apart from the complete Missal. The fine large book hand shown here, suited to easier reading in a dark cathedral, is a revival of the script developed nearly four centuries earlier in scriptoria founded by Charlemagne. Maunde Thompson calls this Lombardic revival the finest of all European book hands. Even the XVth century humanistic scribes could not surpass it for beauty and legibility.

The tone or hue of ink frequently helps allocate a manuscript to a particular district or century. Ink of brown tone is generally found in early manuscripts, less frequently after 1200 A.D.

aũt non ſecuntur: ſed fugiunt ab eo.
quia non nouerũ uocem alienoꝝ. hoc
ꝓuerbiũ. dixit eis ihs. Illi aũt ñ co
gnouerũ: quid loquerẽtur eis. Dixit
ergo eis itẽrũ ihs. Aṁ aṁ dico uobis.
quia ego ſum oſtiũ ouiũ. Oms quot
quot uenerũ: furẽs ſunt et latrones.
ſed ñ audierũ eos oues. Ego ſũ oſtiũ.
ꝑ me ſiquis introierit ſaluabiẽ. et
ingrediẽ et egrediẽ. et paſcua in
ueniet. Fur ñ uenit niſi ut furetur.
et mactet et pdat. Ego ueni. ut ui
tam habeant. et habundantius ha
beant. Fr. iiii. Scd̃m iohannem.

In illo tpr. Dixit ihs diſcipulis ſuis.
Nemo poteſt uenire ad me. niſi
pater qui miſit me. traxerit eum.
Et ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo
die. Scriptũ ẽ in ꝓphetis. et erũ oms
docibiles dei. Oms qui audiuit a
patre et didicit. uenit ad me. Nõ
quia patrẽ uidit quiſquã. niſi is

ꝑ ipſum. Qui credit in eum. ñ iudicaſ.
Qui aũt ñ credit iam iudicatus ẽ. qa
non credit in nomine unigenti filii
dei. Hoc ẽ aũt iuditium. quia lux ue
nit in hunc mundum. et dilexerunt
homines magis tenebras quã lucẽ. erãt
enĩ eoꝝ mala opa. Omis enĩ qui male
agit. odit lucem. Et nuenit ad lucem.
ut non arguiantur opa eius. Qui autẽ
facit ueritatem uenit ad lucẽ. ut ma
nifeſtentur opa eius. quia in deo ſunt
facta. Fr. iii. Scdm iohannem.
In illo tpr. Dixit ihs diſcaplis ss. Amẽ
amẽ dico uob. qui ñ intrat ꝑ oſtium
in ouile ouium. ſed aſcendit aliun
de. ille fur ẽ et latro. Qui aũt intrat
ꝑ oſtiũ paſtor ẽ ouium. Huic oſtiari
us apit. et oues uocem eius audiunt.
Et ꝓpria oues uocat nominatim. et
educit eas. Et cum ꝓpria oues emi
ſerit. ante eas uadit. et oues illũ ſe
cuntur. quia ſciunt uocem eius. Alienũ

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XIIth Century

Latin Text; Caroline Minuscule

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This text is from a special arrangement of the Psalms. Several Church Fathers made their own groupings for the Scriptures. Of these so-called "chains" the most famous is that of St. Thomas Aquinas. The author of the arrangement represented by this leaf is unknown.

The scribe of the XIIth century often came close to achieving perfection. The symmetry of his letters, the unerring accuracy of his practised hand, and his ideals for letter forms have rarely been equaled and have never been surpassed. The words which were inserted in the margin are not corrections but were added as guides to the content of the page.

aya
pietas
nutire

patris per quē facte apa mie. z pietatis ḣ bḗhia ſt̄ miſi
ſiue nutēris in aḷ nos geſtas ut puulos vñ oſee xi ego nu
trīui ephraym poz eos i bḗ. miſ. Qz cadit ab hiis bḗhis claud
effici. ut hz ii ſt̄ viy. De ayphiboſeth. q̄ nutēr feſtinaret
ut ſurgēt cecidit z claudus fēt ē. Ite brachia iſta pi paſtoris
ſt̄ qui portat ouēs fetas. z pectora infirma vñ ꝑſa xxxix. ſicut

paſtor gregē ſuū paſcet i bḗhio ſuo q. a. ī. ſi. l. ſe. ipe poz agnos uocat nouē
gñōs fetas. bonis aḷb; ꝑgnātes. ḣ ē ḡ bḗhiū de q̄ ḣ d. i bḗhio. t rede. ꝑ tuum
ſc̄e filios ia. z ioſeph. iacob actiui ioſeph gr̄ēplati. ñ ꝑtinēt ad redēptōem
agnī
actiā
gr̄ēplatiā

ñ qui ꝑ actoēm placēt. aut gr̄ēplatoēm. iacob ꝑmā ē. ſic z actiā d; ꝑcedē
ioſeph ū ſeq̄. q. ꝑ actiam ſeq̄ gr̄ēplatiā. ſō ī ꝑ augmētū. q. actiē ḣ addi.
z ſic fac̄ augmēt̄. q. i ſpiahē illuiamē cognitōes z iformāc̄ affectōes. vñ
Gen. xl. filius accreſcēs ioſeph. z decorus aſpectu. actiam ḡ ſeq̄ gr̄ēplatiua
v. ecc. xxv. filii acquiſiti ſapīm ſua iuuentā. iacob hūit x. filios z actiā x. addd
iuſticia
obedia

mādata. ē. d; hūc noticiā ſuādo obediam v. iac. i eſtote factores u. z ñ au. t
ioſeph duos filios hūit manaſſē z ephraym. aya. ꝑmā. ephraī ſcd̄. q. nūq
obliuio
gr̄ēplo.

ꝑ i cognitōe z amore ecnoy ꝑfice ñ ꝑius fuit oblic ꝑſentiū z relīqit
amorē cpalū. vñ d̄. de diſcipl̄is dñi. q. oblita ſt̄ tollē panes ſeq. ḣ. viy. oblita
ſt̄ ſcē panes ſume z ñ hḗbāt ñ unū panē. hic unū panis gr̄ēplōis ē gr̄a. vñ
amor.

luc. x. porro unū ē neceſſariū z ē. q̄d ē obliuiſci panes tollē ñ ꝑ amore ecnoy
cpalia ñ ēare amor. ꝛ ecnoy excludit ꝑ. amorē cpalē. q̄d ſigñ. ecclx
xxix. optatis poteſt nuptiis amorē ſeḡtis ꝑtulit ꝑ. q̄d facit qui dicit
ſenuit conſolari aīa mea z ē.

aqua

Ulcitudo ſonī aḡſt. z ē. aḡ ſt̄ ſcē z maſt dine ſcḗpture vñ z ali. vidit
te aḡ ds z ē. iſte aḡ demutatōem recipiūt vñ. io. iij. d. q. ds mutauit
aḡ ī uinū. de dīna ſḡ ſcḗptā recte d. mḷtitudo. ſo. a. q. nulla ſcīa mḷtitudiem
ſonī
ſcḗptā

ſcīt ſonitū ñ dīna ſcḗptā. vñ apo. i. vox illi. q. ſonī aḡſt. mḷtat. z ī eze. l.
audiebā ſonū alaī cherubyn q. ſo. a. mḷ z q. ſonū ſub. dei. cherubȳ q. ī ēpī
ꝑfectiōis ē dīna ſcḗptā. h. ale ſt̄ ſpūales ſenſus z ſubtiles. h. ſonī. q. aḡſtū
ſpūalis
ſpūalia

mḷtat. q. dīna ſcḗptā ī ſe aſſumit ymagīem z ꝑpetrat. oīū ſcīaī. huic ꝛ
ſubſunt ḡmatica. q̄ docet ī cipiētes cognoſcē litt̄as. vñ ſud. i. q. ꝑfit carnale
ḡmatica.

pher. i. ciuitatis litt̄aī. dabo ei aqā fi. m. uro. i. ſpūalē ītelligētiā. exps ꝛ lit
tar. ē. q. hāc ignorat. ſt̄ docet recte ſcḗbe. vñ lig. mā. ca. ſcḗbe z ad coy
ſpūalis

ius. vos eſtis epla nra ſcḗpta ī cordib; nris. ñ atrāmēto. ſed ſpū dei uiui

ꝛ nutritul amore.

¶ Redemisti in brachio ⁊. p. si ra ⁊ 10. Dñe ihs xp̃e dic̃ brachium ⁊ manū pr̃is q̃ opit̃ p ipm. dicit̃ tm̃ brachiū q̃ntum ad opꝰ fortitu dinis ꝫ brachiū militis ꝫ alleꝛ. Vñ dicitur de uirtute ꝑ hm̃ tm̃ manū ꝑ brachio extento. ⁊ ecc̃. innoua signa ⁊ immuta mirabilia. glo ria manū ⁊ brachium dextrum ⁊ ysa. lij. Quis credid auditui nr̃o ⁊ brachiū dñi cui reuelat̃ ꝫ ascendet sicut uirgultum coram eo ⁊ sic inde de tra structa. illi ꝫ brachium dominū reuelat̃ qui se credit ꝑ filiū a potestate diaboli liberum ⁊ non ꝑ aliū posse liberi. Sequit̃ et ascendꝛ sicut uirgultū ⁊c̃. Dñs xp̃s lignū ꝫ urbe. Vñ ps. Et erut tam q̃m lignū. q. p. ꝫ. l. d. a. ⁊c̃. i. secus impedꝛ ⁊ q̃ uel ad tribulationē ⁊ tunc sibi ligno urbe inseruit lignū scīe vō ⁊ malu ꝑ experientiam utilisꝫ. Vñ ad hebre. iij. Jonathas pontificē qui non possit compati infirmitatibꝫ nr̃is ⁊c̃. hoc lignū in magnū uirgultū creuit. q̃ ad similitudinem mortal̃ eul multos in side plantauit. Vñ ad rō. vi. Si complantati sum̃ ad similitudinē mortis eius simul ⁊ resurr̃ōis eius, ⁊ ita ascendit sicut uirgultum coram eo. In hoc uirgulto plantati sunt quidā sicut cedrus. ꝑ contemplationis eminentiam ul̃ palmam. Vñ ecc̃. xxiiij. Quasi cedrus exaltata sum. ⁊c̃. alius q̃i oliua ꝑ miam. Vnde ibidem. q̃i oliua speciosa in campis ⁊ ita de aliis. ¶ Jc̃ dic̃ xp̃s dicitur brachium patris q̃nt̃ ad opꝰ sapie ⁊ artis. ⁊ hoc ꝫ q̃i brachium figuli. Vñ iec̃. xxx. viij. In brachio suo formauit lutum ⁊ aīa pedes suos cauria uit uirtutem suam. Loquit̃ q̃i de opꝰ figuli qui ita facit ⁊ hoc q̃i. Vñ iob. aymus tuc. fec̃. m. ⁊c̃ q̃ntum ad creationē. dicit iob. xxxviij. Ponatur ut lut̃ signaculum. ⁊ stabit q̃i uestimentū qđ non stat nisi ꝑ illum eui apponitur. a iuitat̃ etiam et non mutat hoc dicit ad philipenses. iij. Hinc inuenit ut homo. ꝫ brachio suo lutum formauit q̃n nos ꝑ incarnationem filij reformauit aīa pedes uirtutē suam cauauit q̃n in mia uemēs diuinitatis altitudinē inclinauit. pedes ista sunt incarnatio ⁊ passio dñi. de quibꝫ alibi ait. ij. Egredi diabolus. ut pedes eius. ⁊ c̃. xxj. caput cum testimus uoꝛ. Capt̃ qđ est in tm̃ hoc incarnationem dñi xp̃i significat. pedes q̃ sunt extrema pas sionem. Intestina sunt ea que medio tempe. sicut. que omnia a nob̃ sunt uocandi ⁊ audi uoluntate cognoscendi. Jc̃ dñs xp̃s ꝫ brachiū dī

brachiū

ꝑssio lignū

uirgult̃ orbis.

ccdr̃ palma

sapia

Lut signū.

natale

pedes

caput

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Early XIIIth Century Latin Text; Early Angular Gothic Script

Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This translation of the Bible was made by Jerome at the request of Pope Damasus. It was begun in the year 382 A.D. and finished 16 years later. For his great scholarship more than for his eminent sanctity, Jerome was later made a saint. This version of the Bible was his most important work.

The angular book hand, executed with amazing skill and precision, reflects the spirit of contemporary architecture of the early XIIIth century. Closely spaced perpendicular strokes and angular terminals have supplanted the open and round character of the preceding century. It is a beautiful book hand but exceedingly difficult to read.

The quills used in writing were obtained from the wings of crows, wild geese, and eagles. To keep them sharp and their strokes of uniform width required skill and great sensitivity in hand pressure. It would be difficult to imitate or approximate the fine details even with the special steel lettering pens of today.

Quũ ꝓ balaam ad balac
edificaũ hic vii. aras
et parã totidem uitulos
et totidem arietes
Cumq; fecisset iuxta
sermonem balaam:
impoluerunt simul ui
tulum et arietem super
aram.

XXIII

qm̃ exercitui regni ei⁹ inuby erant. Cumq; audi
ſſet balac uenit et ouel: iniit ad balaam. ꝺ̃nus ꝑ̃
tum eo erant muña. q̃ue aũt fec̃: duc̃ eum ad
excelſa baal. et uidit ex̃ extremam ꝑtem ꝓ̃li
dixitq; balaam ad balac. Sta paulꝫ iuxt̃ holocaus
tum tuũ donec uadam ſi forte occurrat mihi dñs
et quicq; imperauerit loquar. et cũq; abiiſſet uelo
ci occurrit ei dñs: locutuſq; eſt ad eum balaam.
Septem inquit aras erexi. et impoſui uitulum et
arietem ſup̃ aras. dñs aũt poſuit ũbum in ore eius:
et ait. Reuertere ad balac et hĩc loquerꝛis. Reuſuſ inue
nit balach ſtantem iuxt̃ holocauſtum ſuum. et oẽs
principes moabitar: aſſumpta q; parabola ſua dixit.
de aram adduxit me ter moabitar de montibꝫ ori
entis. uenite et maledicite iacob. et ꝓpera et detes
tare iſrl. Quomõ maledicam cui nõ maledixit deꝰ:
Quomõ detester quem dominꝰ nõ detestat: de ſum
mis ſaxis uidebo eum. et de collibꝫ conſiderabo illũ.
populus ſolus habitabit: et inter gentes nõ reputa
bitur. Quis dinumerare poſſit pulueꝛem iacob et nos
ſe numerꝫ ſuꝛpti iſrl. Moriatur anima mea in
morte iuſtoꝝ. et fiant nouiſſima mea horũ ſimila.
Dixitq; balach ad balaam. Quid eſt hoc q̃d agis: ut ma
ledicerem inimicis meis uocaui te. et tu econtrario be
nedicis. Cui ille reddit. Num aliud poſſũ loqui
niſi q̃ iuſſerit dominꝰ: dixit ergo balac. veni mecũ
in alium locum. unde ꝑtem iſrl uideas et totũ
uidere nõ poſſis. inde maledicito ei. Cumq; duxiſſet
eum in locum ſublimem: ſꝫ uerticem montis
phalga: edificauit balam. vii. aras et impoſuit
ſup̃ uitulo et arietꝫ: dixit ad balac. Sta hic iuxt̃ ho
locauſtum tuũ: donec ego ꝑgam occurſꝫ. Cui cum
dominꝰ occurriſſet. poſuitq; ũbum in ore eius: ait.
Reuertere ad balach. et hĩc loquerꝛis ei. Reuſuſ inue
nit eum ſtantem iuxt̃ holocauſtum ſuum. et principes
moabitar cum eo. Ad quem balach. Quid inquit lo
cutus eſt dominꝰ: At ille aſſumpta parabola ſua ait.
Surge balach et audi. Audi fili ſepphor. Non eſt deꝰ
quaſi homo: ut mẽtiat. nec ut filius hominis ut
mutetur. Dixit ergo et non faciet: locutuſ eſt et non
implebit: Ad benedicendum adductus ſum. benedicẽm
et prohibere non ualeo. Non eſt idolum in iacob. nec
uidetur ſimulacꝛum in iſrl. dominꝰ deus eius cum eo
eſt. et clangor victoꝛie regis in illo. deus eduxit illũ
de egypto cui fortitudo ſimilis eſt et rinoceꝛotis. Non
eſt augurium in iacob. nec diuinatio in iſrl.
tempꝫ ſuum dicetur iacob et iſrl q̃ operatus ſit deus.
Ecce ꝓpls ut leena conſurget et q. leo erigetur. Non
accubabit donec deuoret ꝓdam et occiſoꝝ ſanguĩ
bibat. Dixitq; balach ad balaam. Nec
maledicas ei: nec benedicas. Et ille ait. Nonne
dixi tibi q; quicquid mihi deus imperaret hoc faceꝝ:
Et ait balach ad eum. veni et ducam te ad alium
locum: ſi forte placeat deo ut inde maledicas
ei. Cumq; duxiſſet eum ſup̃ uerticem montis pho
goꝝ qui reſpicit ſolitudinem: dixit ei balaam.
Edifica hic vii. aras. et para totidem uitulos
et totidem arietes. Fecit ut balaam dixerat: impoſuitq; uitulo et ar
ieti ꝑ ſingulas aras. XXIIII

Cumq; uidiſſet balaam q̃

placeret dñmo ut benediceret iſrl: nequaq̃ abiit ſi
cut ꝓcul dubio ut augurũ quereret. Sed dirigens
contra deſertũ uultum ſuum. et eleuatis oculis uidit
tabernacula tribuũ cõmorantem ꝑ tribꝰ ſuas. Et in
ductꝰ in eo ſpũs dei aſſumpta parabola: ait. Dixit
balaam filius beor: dixit homo cui obturatus eſt
oculus. dixit auditor ſermonum dei. qui uiſionem
omnipotentis intuitus eſt qui cadens et ſuꝛ apertis
oculis cernit. Quã pulcra tabernacula tua iacob et tẽ
toria tua iſrl. ut uallles nemoꝝ ſilueſtrium. ut horti iuxta
fluuios irrigui. ut tabernacula q̃s fixit dominꝰ. q. cedri
ꝓpe aquas. fluet aq̃ de ſitula eius. et ſemen illius erit
in aquis multis. Tolletur ꝓpe agag rex eius. et auferꝛ
tur regnũ illius. deus eduxit illum de egypto. Ro
fortitudo ſimilis eſt rinocerotis. Deuorabunt gẽ
teſtes illius. oſſaq; eoꝝ confringent et ſpiculabuntur ſa
gitti. Accubans dormiuit ut leo. et q. leena quis
ſuſcitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi erit
ipſe benedictus. qui maledixerit in maledictione repu
tabitur. Iratuſq; balac contra balaam: complosit
manus ait. Ad maledicendum inimicis meis uoca
ui te. quibꝰ econtrario tuo benedixiſti. Reuertere
ad locum tuum. Decreueram quidem magnifice
honorare te. Sed dominꝰ priuauit te honore diſpo
ſito. Rurſus balaam ad balach. Nonne nũciis
tuis quos miſiſti ad me dixi. Si dederit mihi balach
plenam domum ſuam auri et argenti: nõ poterit
ꝓterire ſermonem domini dei. ut uel bonum uel ma
lum ꝓpria uoluntate faciam. Sed quicquid dixerit
hoc loquar. Verũtamen ꝑgens ad ꝓpinquum meum. dabo
conſilium quid ipſe populus iſte faciat extremo
tempore. Sumpta igitur parabola ſua ſursum ait. Dixit
balaam filius beor: dixit homo cui obturatus eſt oc
ulus. dixit auditor ſermonum dei. qui nouit doctri
nam altiſſimi et uiſionem eius omnipotentis uidet. q; ca
dens apertis luminibus oculoꝝ. uidebo eum et non nũc. intuebo
eum et non prope. Orietur ſtella ex iacob et ſurget
uirga de iſrl. et percutiet duces moab. uaſtabit
omnes filios seth. et erit idumea poſſeſſio eius. hoc
etiam fecit ſeir inimicis ſuis. iſrl uero fortiter age
ret. de iacob erit qui dominetur et perdat reliquias ciuitat.
Cumq; uidiſſet amalech: aſſumens parabolã ait.
principium gentium amalec. cuius extrema ꝑdentur
usque in interitum. et aſſumpta parabola ait. Robuſtum
est quidem miraculum tuum ſed in firmum poſuiſti
nidum tuum. et ſitum electum de ſtirpe petre. Quã
diuturnum manebit habitatio tua. et in petra poſita
est domus tua. Verũtamen erit cain uſque quo ca
piet te. Aſſumpta q; parabola ſua dixit. Heu quis uiuet
cum factus fuerit deus. Et uenient in trieribus de italia. ſuperbi
ent aſſiros. uaſtabuntq; hebreos. et ad extremum et ipſi
pibunt. Surrexitq; balaam: et reuerſus eſt in locum
ſuum. Balac quoq; uia qua uenerat reuerſus eſt. Porro
habitauit autem eo tempore iſrl in ſethim et fornica
tus eſt populus cum filiabꝰ moab. quę inuitauerũt eos ad
ſacrificia ſua. At illi comederũt et adorauerunt
deos eorũ. Initiatuſq; eſt iſrl beelphegor. et iratus dñs
ait ad moyſen. Tolle cunctos principes populi et
pende eos contra ſolem in patibulis ut auertatur furor
meus ab iſrl. Dixitq; dominus unuſquiſq; proximos ſuos
qui initiati ſunt beelphegor. Et ecce unus de

XXV

Dixitq; moyſi et iudicibus iſrl.

XXIIII

filius ufr̄ circuibat eos atq; ferb; suis ad tentoriū ma
dianitidem uidente moyse & omni turba filioꝝ ufr̄. Q̄
fletibus ad fores tabernaculi. Q̄rum uidisset finees.
filius eleazari filii aaron sacerdotis surrexit de medio
multitudinis & arrepto pugione ingressus est uirū
israhelitem in lupanari & perfodit ambos simul usq; ad
mulierem in locis genitalibus. Cessauitq; plaga a
filiis ufr̄ & cesserūt hi qui mortui sunt xxiiii. milia hominū. Dixit
dominus ad moysen finees filius eleazari filii aaron
sacerdotis auertit iram meam a filiis ufr̄ qr̄ zelo mei
commot̄ est zelum meum in medio eorum. Quam ob rem
loquere ad eos. Ecce do ei pactum fœderis mei.
Et erit tam ipsi q̄m semini illius pactum sacerdotii
sempiternum. Q̄ zelauit deo suo & expiauit scelus
filiorum israhel. Dixitq; autē dominus ad moysen percute
madianitidem: iambꝫ filium salu principis cognationum
tribus symeonitis. porro mulier madianitis
que percussa est uocabat̄ chozbi filia sur
principis nobilissimi madianitarum. Locutusq; est
dominus ad moysen dicens. hostiles uobis sentiant ma
dianite & percutite eos q̄ ipsi hostiliter egerunt cō
uos & decipere iniquis p̄ dolum phogor & chozbi
filiam ducis madian sororem suam q̄ percussa est
in die plagę p sacrilegio phogor. Postq̄m ergo
ou sanguis effusus est dixit dominus ad moysen &
eleazar filium aaron sacerdotem. Summite capita
summam filiorum israhel a xx. annis & supra p domos & cog
nationes uestras. cunctosq; qui possint ad bella pro
dire. locutus sunt ita ad moysen & eleazar sacerdotem in
campestribus moab ad iordanem contra iericho. ad eos
qui erant a xx. annis & supra. Fuerunt autem
Q̄ isti numero. Ruben primogenitus israhel. filii
enoch a quo familia enochitarum & phallu a quo fa
milia phalluitarum & esrom a quo familia esromi
tarum & charmi. a quo familia charmitarum. hæc sūt
familiæ de stirpe ruben: quarum numerus inuentus
est. xliii. milia & quingenti. xxx. filius phallu heliab hui
filii namuel & dathan & abiron. principes ꝑcussi qui
surrexerunt contra moysen & aaron in seditione
chorē qñ aduersum dñm rebellauerunt & apte
ra os terrum: deuorauitq; chore mortuos; ꝑcus
sis. qñ obtulerunt ignem ducentos; quos̄ guntur in mi
racm & fiunt ei gñe miraculum ut chore perirent filii ei
non morerentur filii symeon p cognationes suas nam
uel. a quo familia namuelitarum. Jamin. ab
hoc familia iaminitarum. Jachin ab hoc familia jachi
nitarum. Zare ab hoc familia zaritarum. Saul ab hoc
familia saulitarum. hæc sūt familiæ de stirpe symeon
eorum. qr̄ omnis numerus fuit. xx. duo milia ducenti.
filii gad p cognationes suas. sephon. ab hoc familia
saphonitarum. Aggi. ab hoc familia aggitarum. Suni
ab hoc familia sunitarum. Ozni. ab hoc familia oz
nitarum. heri. ab hoc familia heritarum. harod. ab hoc
familia haroditarum. Arodi. ab hoc familia aro
ditarum. Areli. ab hoc familia arelitarum. Isti sunt familiæ filiorum gad: qr̄ omnis numerus
fuit quadraginta milia quingenti. filii iu
da her & onan. qui mortui sunt in terra chana
an. fueruntq; filii iuda p cognationes suas. Sela.
a quo familia selanitarum. phares. a quo familia
pharesitarum. zare. a quo familia zaritarum. por
ro filii phares. esrom. a q̄ familia esromitarum. et
Amul. a quo familia amulitarum. Iste sūt familiæ
Judæ. quarum omnis numerus fuit septuaginta mi
lia. quingenti. filii issachar p cognationes suas.
thola. a quo familia tholaitarum. phua. a q̄ fa. ph
uaitarum. Iasub. a q̄ fa. iasubitarum. Semram. a q̄
fa. semramitarum. hæc sūt cognationes issachar. qr̄
mil fuit. lxiiii. milia trecenti. filii zabulon p
cognationes suas sared. a quo fa. sareditarum. helon.
a quo familia helonitarum. Jaleel. a quo familia jale
elitarum. hæc sunt cognationes zabulon. qr̄ nūl fuit. lx.
milia quingenti. filii Joseph p cognationes suas ma
nasse & ephraym. De manasse ortus est machir a q̄
familia machiritarum. machir genuit galaad. a q̄
fa. galaaditarum. Galaad filii fuere hiezer. a q̄ fa.
hiezeritarum. & elec. a q̄ fa. electarum. & asriel a q̄ fa.
asrielitarum. & sechem. a quo familia sechemitarum. &
semida. a quo famuli. semidaitarum & epher. a q̄.
familia epheritarum. fuit aut̄ epher pr̄ salphaad.
qui filios nō habebat. sed tm filias quarum hæc nomina
sunt. mala. & noa. & egla. & melcha. & thersa. hæc sunt
familiæ manasse & numerus earum. lii. milia septin
genti. filii aut̄ ephraym p cognationes suas sutha
hu. & bachad. a quo familia suthalaitarum. Bether. a
quo familia betheritarum. Tahen. a quo fa. tahen
taritarum. porro filius suthala fuit heran. a quo famuli
heranitarum. hæc sunt cognationes filiorum ephraym.
quarum numerus fuit. xxxii. duo milia. quingentorum.
Isti sunt filii Joseph p familias suas. filii benia
min in cognationibus suis. bale. a quo familia balei
tarum. Asbel. a q̄ fa. asbelitarum. Abiram. a q̄ fa.
ahiramitarum. Supham. a quo fam. suphamitarum.
Hupham. a quo. fa. uphamitarum. filii bale. hered.
& noeman. De hered familia hereditarum. De noe
man. familia noemanitarum. hi sūt filii benia
min p cognationes suas. quorum numerus. xlv. mil
a. trecentorum. filii dan p cognationes suas suhan. a q̄
famuli suamitarum. hæc cognationes dan p familias
suas. Omnes fuere suamitæ quorum nūl erat. lxiiii.
milia q̄dringentorum. filii aser p cognationes suas.
Jemna a quo familia gemnaitarum. Jesui. a q̄ fa.
Jesuitarum. Bue. a quo familia bueitarum. filii bue
her. a quo fa. heberitarum & melchiel a quo fam.
melchielitarum. Thomen aut̄ filie aser & nomina eor
lui. milia q̄dringentorum. filii nepthalim p cogna
tiones suas Jesihel a quo famuli. Jesihelitarum. guni.
a quo familia gunitarum. Jeter. a quo familia. je
seritarum. Sellem a quo fa. sellemitarum. hæc sūt cogna
tiones filiorum nepthalim p familias suas. quorum nūl
xlv. milia. q̄dringentorum. Ista est summa filiorum isrl
qui recensiti sūt. sexcenta milia. & m. septingēti.
triginta. Locutusq; est dominus ad moysen dicens. Istis di
uidetur terra ut nōminum numero hereditate possideant
suas. & plus hæreditatem prem dabis. & paucioribus mi
norem. singuli suam tribum recensiti iure tradent pos
tera dimittatque sortis eam tribus patrum suarum &
familiæ. Q̄ equo sorte contingit ut plures accipiant
ut pauciores. hoc est nūl filiorum leui p familias
suas Gerson. a quo familia gersonitarum. Caath.
a quo familia caathitarum. Oxerari. a quo familia
oxeraritarum. hæc sūt familiæ leui. fa. lobni. fa. ebron. fa. mooli. fa. musi.

cōmoti & contra eos locuti nō ipse de
lem filios isrl in zelo meo

Isti sunt de iudam & abiron

fili sunt. hæc cognationes
filiorum aser

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND (Cambridge); Early XIIIth Century — Latin Text; Early Angular Gothic Script

Cambridge Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The only Bible known to Western Europe for the thousand years from 400 to 1400 was this version by St. Jerome. In the early part of the XIIIth century it is almost impossible to distinguish the book hands of France from those of England. The decorative initials, color of ink, and texture of vellum are the clues which aid in assigning provenance, as in this instance. Not many fragments of this age and size are known to have survived the destruction and dispersal of English monastic libraries which was ordered by Henry VIII in the year 1539.

This small size lettering, seven lines to the inch, is formed with the skill and precision that made the XIIIth century noted for the finest calligraphy of all time. To write seven lines to an inch, maintain evenness throughout, and have each letter clear and precise is a great achievement for any scribe, yet in the XIIIth century this was not an exceptional accomplishment.

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND; Early XIIIth Century — Latin Text; Early Gothic Script

Aurora

(Aurora)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This famous paraphrase of the Bible in Latin verse was one of the most popular Latin books of poetry of the late XIIth and XIIIth century. Petrus de Riga, who died in 1209, began it. Aegidius of Paris finished it. This version did not appear in printed form until a very late date, despite its popularity. The format of this page, twice as long as it is wide, demonstrates the English custom of folding the skins lengthwise. The practice of setting off by a space the initial letter of each line also helps to give the page an unusual appearance. It is written in a very small script, six lines to an inch, in a hand characteristic of Northern France and England at this period.

ſt conſummatum pſecit ab ore ihu.
oc̄q; clamabit magna · pater alme ueroꝝ
pretioſum manib; fit meis ſte tuis
ūcapud inclinat ſimilis ſpiritus ent
uis ſenſerunt terra polus q; nerem ·
ſt uiuptum uelum ſcinditur ſgra · monet
era · clatuit multis uita · ſepulc̄ patent
ſt lumen factum reſonant in aere uoces ·
d ſedes alias nos ꝑperare decet ·
ꝑparent multas qui ſurgere · reſurgens ·
ualeat eccles xp̄us habere ſuos ·
regerunt equites latronū cura duoꝝ
ed iam defūctum non rerigere ihm ·
ancea cuiusdam dextram referat lat⁹ ili ·
equo fluxerunt ſanguis runcla regens ·
um ſeu fieret ioſeph decurio · ſanctum ·
meruit corpus p̄ſule dante locum ·
ecruce deponunt illuc ioſeph · nicodem⁹
am q; ſepulturam moris honore ſui ·
uor hebreus ob hoc meruit cure ioſeph ·
eusſum dicunt hunc priuſ eſſe ihm ·
uasit quia delituit nichodemus hebos ·
uiuit occultus · diſcipulusq; ihu ·
artara xp̄us adit tenebras fulgore ſuporat ·
nternum ſpoliat · liberat unde ſuos ·
erdit eum iure lux uera · ſe manifeſtat
iſcipulis · uiſus · cognit⁹ aſtra ſubit ·

ſecundum euangelium ſcriptum eſt in yſaia · ecce
mitto angelum meum ante faciem tuā · qui para
bit uiam tuā · uox clamantis in deſerto · parate uiam dñi ·

Archy preſemat cuiuſq; nouus auctor
ponat yſaie uerba loquente deo ·
& precedente tua ſternatur uia · uultu
angelus ecce meus mittitur ante tuum ·
uox eſt clamantis in deſerto dominantis ·
ordie parate uias · ſit uia uera dei ·
ter baptizans ſacra tuba docendo iohannes
t baptizemur penitentia q; rei ·
ultus ad hunc fugit ppls̄ peccata fatendo ·
orpora nam lumina labuit ille ſacri ·
mpauſo erat nulli peccata relaturus ·
p̄ baptiſmus unicuiſ aliud agit ·
unc attulit ad hec uenienſ ihc galilea ·
t ſe baptiſmo tingueret ille ſuo ·
ue fuerat munda x̄i cruo tinguit ſida ·
ſ; ſaluator aquam n̄ aq; lauit eum ·
ius actus deſerta petens ieiunat ibidem
q; quaterdenos abſtinet ille dies ·

nulne q̄ ·

p eruersos ignis·qui sine fine manet·
R uat sit cumulue modi·qua parte futur9
S it mundi·nullus scire legendo potest
p ost hec uerba uelut preuigil ille monitum·
D iscipulis·reos pascha parare iubet·
E nauit·corpus q; suum dedit his·uerq
I nfundit pectibus sonis pietatis agm·
D enarius iudas terdenis uendidit illum·
O re ferens pacem·corde uenena parans·
S eruus hebreus gladijs armatus·
V t teneant·ducant·interimant q; ihm·
p ontifical seruo petri gladius rapit aurem
x pus sanat eam·restituit q; loco·
T urba maligna ihm trahit·ducit q; pylato·
V t potuit mortem distulit ille ihs·
S; tamen effectum ci inuenit labor eius·
V t cruce dampnetur instat hebrea cohors·
P cullo fugiunt omnes pastore·regnant·
T er petrus·fleuit post·ascendere deo·
Q ui capud·nram capitur·qui regib9 ostis
p rebet·nudatur·ludibrio q; datur·
Q ui morbos omnes·singula uulnera curat
I n cruce pro nobis uulnera quinq; tulit·
I li porrigitur fel arundo cibor fluit mel·
Q ui floret ornat; format spina coronat eu·
A ue spes pacem dum tolleris ore dicens
p ande reis·nectar quid faciat ista manus
A udam clamabant descendat de cruce x9·
C rucifigamus·flecti nequit ille tonanS·
I amq; uidens sathanas sua uota fracta trucidat
V t de ponat de cruce crucifixe ihu·
I n glosa de pisce thobie sup9 exsurgu
B achyolum ferrur stando fuisse sathe·
V t uideat siquid peccati crimen hier
S ed nullam crimo uidit in morte·
I ordanum medium ihs cum patre orat·
S uplicat ille ihu suscipit ille pces·
S ic pce lauro ihm flectit·mihi misereat·
C um subeat regnum rex benedic mihi·
C ui ihus inquit·eris hodie mecum paradiso
S t ubicumq; ihus est pastor ibi
D e q; iche ihus matri loquitur·mulcere
F emina inquit adhuc mater·rete tua·
T riam tenebre nonam sup9 fuere horam·
O mer uerna fugit nubila mestus hymn9
C lamat heli cur a nonam·sp me pitas me
D eseris·hec loquitur dias sed homo·
p ost dyas sic orte·obtulit unus ait·

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND; Early XIIIth Century

Latin Text; Early Angular Gothic Script,
Square Gregorian Notation

Gradual

(Graduale)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Graduals are the books containing the chants for the celebration of the mass. English manuscripts of this early date and small size are rare. This volume, with the uncertain strokes in the script, seems to indicate that the transcriber was unaccustomed to writing in this small scale. There are four and five line staves, and the "F" and "C" lines are indicated. Most of the various forms of written notes can be found on each leaf of this book. Those occurring more frequently are punctum (L. *punctum,* prick), a single note; virga (L. *virga,* rod), a square note with a thin line attached; podatus (L. *pes,* foot), two square notes, one above the other; climacus (L. *climax,* ladder), a virga note with two or more diamond shaped notes. There are other forms for particular nuances of expression.

There are more than 2,300 chants which have come down to us from the Middle Ages. The majority of these, however, can be reduced to a relatively few melodic types—probably not exceeding fifty in all.

Gi illumina
ti cepert laud

lumbarum. dicat alia vo Lumen ad reuelationē

gentium. Cantꝰ ℣. Gloriam plebis tue israel ℣.

℟ Nunc dimittis seruum tuum domine secūm

uerbum tuum in pace. Et repetent ℣.
os ad unū
quoꝝ vsū. Lumen ad

reuelat̄. Quia uiderunt oculi mei: saluta re

tuum. Lumen. Quod parasti ante faciem om

nium populoꝝ. Lumen. Dū portantur cerei
p chorꝝ in choro cā
tꝝ. Sacerdos dicit
dant cassen
gulis singu
lis tributens.

℟ Ave gracia plena dei

genitrix uirgo ex te enim ortus est sol

spiritu sancto acce pit eum in ulnas

suas & benedixit deum in eternum.
Item sacerdos dicat benedictionē. Oñe
ihu xpe creator. oz. Deus uenerabilis.
In choro cantrix antha.

Ven lumen tuum ierusalem & gloria

domini super ortа est & ambulabunt gen

tes in lumine tuo alleluya. oñe
mpe sempiterne. oz. mpe sempiterne
deus qui moysen. Tunc aspergat cereos aqua
benedicta post accipiat turribulū & eos
turificet deinde incipiat. Posuerunt pro eo domino. cam

trix. par turturum aut duos pullos co-

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE (Paris); Middle XIIIth Century — Latin Text; Minuscule Angular Gothic Script

Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

These miniature or portable manuscript copies of the Jerome version of the Bible were nearly all written by the young wandering friars of the newly founded order of Dominicans. With almost superhuman skill and patience, and without the aid of eyeglasses, an amazing number of these small Bibles were produced by writing with quills on uterine vellum or rabbit skins. No plausible reason has yet been advanced for such large scale production. They were used sparingly, as is evidenced by their still fine condition. Few people could afford to buy these volumes, which took the equivalent of two years' time to transcribe. Still fewer laymen could read or would dare to risk excommunication by the church. Pope Innocent III, some years earlier, had issued an edict forbidding the reading or even the touching of a Bible by persons not belonging to the clergy. The precision and beauty of the text letters and initials executed in so small a scale, twelve lines to an inch, with letters less than one-sixteenth of an inch high, are among the wonders in book history.

innumeros apłoꝝ prime sunt epłe eius ꝯioꝝ
dine eternarum. Sicut euangłistas uidimus ꝙ
uerisimo ordine imitari. in his enim ꝓmo
ꝯ nos manifeste redditimus. Est igitur prima una
earum iacobi pueri dei. iohis. iii. i. que sunt
abeas ingesta sunt in qua abinferi ubi fuerit in lar
rum eloquium uereatur. nec ambiguitate legentibus
fieret. nec ꝓmotum se se uarietas impugnaret. Si
lo ꝑque loco ubi se manifeste manifestis inimica ro
bis epła pstrauimus legimus. inqua etiam abrupti li
bri manifestabili multum erratum ꝺ uerisimo ordine
nimis absoluerum manifestissimo reclusa. h ē aqua
sanguis. et spe unpā sua ecclesie uincens. et pauis
ubique et spe testimonium commendemus magno maxi
me et sites catholica reseruatur. i. p. et. f. et. l. una di
uinis subra comparantur. quarens ꝺ ꝙbus quā
mā obalionum uidet euro lectoris pudentie ꝺligi
Si tu unigo ē eustochium unum ꝺ impensius sep
nisi nemanet. inquirus mea quoniam ꝺ senectute
inuidoz tamen. conscientiam exponis qui me fusta
rum ꝺtumpentem et sanctum pugnante scripturas
Si ego inuidi opere nec emulorum ꝺnum inuiten
tiam nimeto. nec sancte scripture uerisimi ꝓferen
bi benegulo. Explē Alī plogꝰ incipit epła ꝓ
acobi. petrus iohs et iudas septem epłas ecclesiis uni
uersalis quam fidelitates breues pene ac longas
breues inter se longas insequentes. ut ramus quo
non earum lectione ꝺcumat. Explē Alī plogus.
Incipit. Iacobi apłi sanctum instituit electum de cultura ecc
lium ꝓceptorum et regula catholice obseruantie ꝺ
nuncie pugnare manifestis et de reuelatione plurs
rum et mendacio magistrum. Explē plogus. Inci
acobi dei pit epła bī iacobi apli.
et domini nī ihu xpi serius. xii. tribubus que sunt
in dispsione salutem. Omne gaudium ex
istimate fratres mei cum intemptationes va
rias incideritis. scientes ꝙ ꝓbatus fides uestra pa
nem operatur. Patientia autem op ꝑfectum
habet. ut sitis ꝑfecti et integri. in nullo deficientes. Si quis autem uestrum indiget sapia
postulet ab deo qui dat omnibus affluenter et non
improperat et dabitur ei. Postulet autem in fide
nichil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluc
tui maris. qui a uento mouetur et circumfertur. non ergo estimet ille homo quod accipiat a
domino. Vir duplex animo inconstans est.
in omnibus uiis suis. Glorietur autem frater humi
lis in exaltatione sua diues autem in humilitate
sua. Quia sicut flos feni transibit. Exortus est en
im sol cum ardore et arefecit fenum et flos eius de
cidit et decor uultus eius deperiit. Ita et diues in
uiis suis marcescet. beatus uir qui suffert
temptationem. quoniam cum ꝙbatus fuerit accipi
et coronam uite quam repromisit deus diligentibus
se. Nemo enim cum temptatur dicat quia a deo tem
ptor. Deus autem intemptator malorum est. Ipse enim ne
mem temptat. Unusquisque uero temptatur a concupis
centia sua. abstractus et illectus. Deinde concupiscentia
cum conceperit parit peccatum. Peccatum uero cum con
summatum fuerit generat mortem. Nolite itaque errare fra
tres mei dilectissimi. Omne datum optimum et omne
donum ꝑfectum desursum est descendens a patre lu
minum. apud quem non est transmutatio nec uicissitudinis
obumbratio. Uoluntarie enim genuit nos uerbo ueri
tatis. ut simus initium aliquod creaturae eius. Scitis fra
tres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo uelox ad au
diendum tardus ad loquendum et tardus ad iram
ira enim uiri iustitiam dei non operatur. Propter quod abiecti
tes omnem immundiciam et habundantiam malitie.
in mansuetudine suscipite insitum uerbum. quod potest sal
uare animas uestras. Estote autem factores uerbi et non
auditores tantum fallentes uos metipsos. quia si quis
auditor est uerbi et non factor. hic comparabitur uiro
consideranti uultum nativitatis sue in speculo. Con
sideravit enim se et abiit et statim obliuiscitur qualis
fuerit. Qui autem prospexerit in lege perfecta libertatis
et permanserit non auditor obliuiosus factus
sed factor operis. hic beatus in factis suis erit. Si quis autem
putat se religiosum esse non refrenans linguam suam
sed seducens cor suum huius uana est religio. Religio
munda et immaculata apud deum et patrem hec est. uisi
tare pupillos et uiduas in tribulatione eorum et immacu
latum se custodire ab hoc seculo. Tit
Fratres mei nolite in personarum acceptione fidem habere
domini nri ihu xpi glorie. Si enim introierit in
congregationem uestram uirum aureum anulum habentem in
ueste candida. introierit autem et pauper in sordido habitu et in
uenatis autem respiciatis eum qui indutus est ueste splendida
et dixeritis ei tu sede hic bene. pauperi autem dicatis tu sta illic
aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis
apud uos metipsos et facti estis iudices cogitationum
iniquarum. Audite fratres mei dilectissimi. Nonne
deus elegit pauperes in hoc mundo. diuites autem in fi
de et hęredes regni quod repromisit diligentibus se. Uos
autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites po
tentiam opprimunt uos et ipsi trahunt uos ad
iudicia. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen
quod inuocatum est super uos. Si tamen legem perficitis
regalem secundum scripturas. diliges proximum tuum
sicut te ipsum. bene facitis. Si autem personas accipitis
peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem seruauerit
offendat autem in uno factus est omnium reus. Qui enim
dixit non mechabis dixit et non occides. Quod si non me
chabis occidas autem. factus es transgressor legis. Sic
loquimini et sic facite sicut per legem libertatis ma

ancoras.iiij.optabant diem fieri. Nautas uero que
rennbi fugere de nau cum submisissent scapham in
mare sub obtentu quasi incipientes a prora ancoras extē
dere. dixit paulus centurioni & militib. Nisi isti in nau ꝑ
manserint uos salui fieri non potestis. Tunc abscide
milites funes scaphe & passi sunt eam excidere. Et cū
lux inciperet fieri. rogabat paulus omnes sumere ci
bum dicens. Quarta decima die hodie expectantes je
iunij ꝑmanetis nichil accipientes. Ꝓpt̄ q̄ rogo uos
accipere cibum ꝓ salute nr̄a. quia nullius nr̄m capillus
de capite pibit. Et cum hec dixisset sumens panem grās
egit deo in conspectu omnium. Et cum fregisset cepit mandu
care. Animequiores autem facti omnes & ipi assump
serunt cibum. Eramus aut̄ uniuerse anime in nau ꝓ
ducente septuaginta sex. Et satiati cibo alleuiabant
naues iactantes triticum in mare. Cum autem dies
factus eet terram non agnoscebant sinum aut̄ quendam
p̄spiciebant habentem litus in quem cogitabant si ꝑ
sent eicere nauem. Et cum ancoras sustulissent com
mittebant se mari simul laxantes iunctiones gub
naculorum. Et leuato artemone secundum flatum
aure tenebāt litus Adrie. Et cum incidissemus in
locum bithalassium. impegerunt nauem & prora quidē
fixa manebat immobilis. puppis aut̄ solue batur a uis
marie. Militum aut̄ consilium fuit ut animas
occiderent. ne quis cum enatasset effugeret. Centurio aut̄
uolens saluare paulum prohibuit fieri. Iussitq; eos qui
possent nare. mittere se primos. & exire
ad terram ire. Et ceteros alios in tabulis ferri. quos
dam sup eas que de naui erant & sic factum ē ut oēs
animę euaderent ad terram.

XXVIII

Et cum euasissemus tunc cognouimus
quia melene insula uocabatur. Barbari uero p̄bebant
non modicam humanitatem nob. Accensa enim pyra
ri refocillabant omnes nos ꝓpter imbrem qui imminebat
& frigus. Cum congregasset autem paulus sarmentoꝝ
aliquantū & imposuisset sup ignem uipera
a calore eius egressa inuasit manum eius. Ut ergo uide
runt barbari pendentem bestiam in manu eius ad in
uicem dicebant. Vtiq; homicida ē homo hic qui cum
euaserit de mari ultio non sinit eum uiuere. Et ille
quidem excutiens bestiam in ignem nichil mali passus
est. At illi existimabant eum in modum tumefieri
& subito casurum & mortuum. Diu autem illis spe
rantibus & uidentibus nichil mali in eo fieri. conuer
tentes se dicebant eum esse deum. In locis autem illis
erant ꝓdia principis insule nomine publij qui
suscipiens nos triduo benigne hospitabatur. Contin
git autem patrem publij febribus & dysenteria uexari
iacere. Ad quem paulus intrauit. & cum orasset & im
posuisset eis manibus sanauit eum. Quo facto omnes
qui in insula habebant infirmitates accedebant &
curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honorauerūt

& nauigantibus imposuerunt que necessaria erant. ꝙ

Post menses

XXIX

Nauem uero nauigauimus in alexandrina
que in insula hyemauerat. Cui erat insigne castorum.
Et cum uenissemus syracusas mansimus in ipis
tres dies. unde circumlegentes deuenimus regium. Et ꝑ unū
diem flante austro secunda die uenimus puteolos. ꝙ
ubi inuenimus fratres rogati sumus manere apud eos
dies. & sic uenimus romam. Et inde cum audissent fres
tres nr̄i occurrerunt nob usq; ad appi forum. & tres tabernas. Quos
cum uidisset paulus gratias agens deo accepit fiduciam.
Cum uenissemus autem romam ꝓmissum ē paulo
manere sibimet cum custodiente se
milite. Post tres autem dies conuocauit paulus
primos iudeorum. Cumq; conuenissent dicebat eis. ꝙ
Ego uiri fratres nichil aduersus plebem faciens aut
morem patrium. Vinctus ab hierosolymis tradi
tus sum in manus romanorum. Qui cum interrogatio
nem de me habuissent uoluerunt me dimittere eo q̄ nul
la causa esset mortis in me. Contradicentibus autem iu
deis coactus sum appellare cesarem non quasi gentem
meam habens aliquid accusare. Si ut libarem amorte
animam meam. Ꝓpt̄ hanc igitur causam rogaui
uos uidere & alloqui. Ꝓpt̄ spem enim israel catena hac
circumdatus sum. At illi dixerunt ad eum. Nos neq;
litteras accepimus de te a iudea nec adueniens aliquis
fratrum nuntiauit aut locutus ē quid de te malum. Ro
gamus autem te audire a te que sentis. Nam de secta
hac notum ē nob quoniam ubique ei contradicit.
Cum constituissent autem illi diem uenerunt ad eum
in hospitium plures quib. exponebat testificans reg.
gnum dei. suadensq; eis de ihu ex lege moysi & ꝓphe
a mane usq; ad uesperam. Et quidam credebant his que
dicebantur a paulo. quidam uero non credebant. Cūq;
inuicem non essent consentientes discedebant. dicente ꝑ
paulo unum uerbum quia bene spe sanctus locutus est
per ysaiam ꝓphetam patribus nr̄is. Vade ad populum istum & dic ad
eos. Aure audietis & non intelligetis. & uidentes uidebi
tis & non p̄spicietis. Incrassatum ē enim cor populi huius
& auribus grauiter audierunt. & oculos suos clauserūt.
ne forte uideant oculis & auribus audiant. & corde intel
ligant & conuertantur & sanem illos. Notum ergo sit ꝙ
uobis quoniam gentibus missum ē hoc saluare deum. & ipsi
audient. Et cum hec locutus esset abierunt multam ꝑ
se habentes inquisitionem. Annus aut̄ bienno
toto in suo conducto & suscipiebat omnes qui ingredie
bantur ad eum. predicans regnum dei
& docens ea que sunt de domino ihu xp̄o. cum omni fiducia sine
ulla prohibitione.

Explicit liber actuum apostolorum

Incipit epistola pauli ad romanos.

Paulus seruus ihu xp̄i uocatus apostolus. segre
gatus in euangelium dei. quod ante promisit per
prophetas suos in scripturis sanctis. de filio suo qui
factus est ei ex semine dauid secundum carnem. qui
praedestinatus est filius dei in uirtute secundum spiritum
sanctificationis ex resurrectione mortuorum. ihu xp̄i domini nr̄i.
per quem accepimus gratiam & apostolatum ad obedien
dum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. in quibus
estis & uos uocati ihu xp̄i. omnibus qui sunt rome dilectis
dei uocatis sanctis. gratia uobis & pax a deo patre nr̄o & domino
ihu xp̄o. Primum quidem gratias ago deo meo per ihu xp̄m
pro omnibus uobis. quia fides uestra annuntiatur in uniuer
so mundo. Testis enim mihi est deus cui seruio in spiritu meo
in euangelio filii eius. quod sine intermissione memoriam
uestri faciam semper in orationibus meis. obsecrans si quo
modo tandem aliquando prosperum iter habeam in uoluntate
dei ueniendi ad uos. Desidero enim uidere uos ut aliquid im
partiar gratie uestre spiritualis ad confirmandos uos. id est
simul consolari in uobis per eam que inuicem est fidem uestram
atque meam. Nolo autem uos ignorare fratres quia sepe pro
posui uenire ad uos. & prohibitus sum usque adhuc. ut aliquem
fructum habeam & in uobis sicut & in ceteris gentibus. Grecis
ac barbaris. sapientibus & insipientibus debitor sum. Ita quod
meum est promptum & uobis qui romae estis euangelizare.
Non enim erubesco euangelium. Virtus enim dei est in salutem
omni credenti. iudeo primum & greco. Iustitia enim dei in eo
revelatur ex fide in fidem. sicut scriptum est. Iustus autem ex
fide uiuit. Revelatur enim ira dei de celo super omnem impie
tatem & iniustitiam hominum eorum qui ueritatem dei in iniu
stitia detinent. Quia quod notum est dei manifestum est in illis.
deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura
mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. sempi
terna quoque eius uirtus & divinitas. ita ut sint inexcusabiles.
Propterea quod cum cognouissent deum non sicut deum glorifi
cauerunt aut gratias egerunt. sed euanuerunt in cogitationibus
suis. & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim esse
sapientes stulti facti sunt. & mutauerunt gloriam incorrupti
bilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. &
uolucrum & quadrupedum & serpentium. Propter quod tradi
dit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam. ut
contumelias faciant corporibus suis in semetipsis. qui com
mutauerunt ueritatem dei in mendacium. & colerunt & ser
uierunt creature potius quam creatori. qui est benedictus in
secula amen. Propterea tradidit illos deus in passiones ignomi
nie. Nam feminę eorum immutauerunt naturalem usum in
eum usum qui contra naturam est. Similiter autem & masculi
relicto naturali usu feminę exarserunt in desideriis suis in
uicem masculi in masculos turpitudinem operantes. & mer
cedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes.
Et sicut non probauerunt deum habere in notitia tradidit illos
deus in reprobum sensum. ut faciant ea que non conueniunt.
repletos omni iniquitate malitia fornicatione auaritia nequi
tia. plenos inuidia homicidio contentione dolo malignitate.
susurrones detractores deo odibiles contumeliosos superbos
elatos inuentores malorum parentibus non obedientes. insen
satos incompositos sine affectione sine fedo sine misericordia.
Qui cum iustitiam dei cognouissent non intellexerunt quo
niam qui talia agunt digni sunt morte. non solum qui ea fa
ciunt sed etiam qui consentiunt facientibus. Propterea inex
cusabilis es o homo omnis qui iudicas. in quo enim alterum
iudicas teipsum condemnas. eadem enim agis quę iudicas.
Scimus autem quoniam iudicium dei est secundum ueritatem
in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui iudi
cas eos qui talia agunt & facis ea quia tu effugies iudicium
dei. An diuitias bonitatis eius & patientie & longanimitatis
contemnis. ignorans quia benignitas dei ad penitentiam te
adducit. Secundum autem duritiam tuam & impenitens cor
thesaurizas tibi iram in die ire & reuelationis iusti iudicii dei.
Qui reddet unicuique secundum opera sua. his quidem qui
secundum patientiam boni operis gloriam & honorem & in
corruptionem querentibus uitam eternam. Iis autem qui ex
contentione sunt & qui non acquiescunt ueritati credere autem
iniquitati ira & indignatio. tribulatio & angustia in omnem
animam hominis operantis malum. iudei primum & greci.
Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. iudeo
primum & greco. Non enim est personarum acceptio apud
deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt sine lege & pe
ribunt. & quicumque in lege peccauerunt per legem iudicabun
tur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum. sed factores
legis iustificabuntur. Cum enim gentes que legem non habent
naturaliter ea que legis sunt faciunt. eiusmodi legem non habentes
ipsi sibi sunt lex. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus
suis. testimonium reddente illis conscientia ipsorum & inter
uicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus.
In die cum iudicabit deus occulta hominum secundum euange
lium meum per ihu xp̄m. Ecce tu iudeus cognominaris & requie
scis in lege & gloriaris in deo. & nosti uoluntatem eius & pro
bas utiliora instructus per legem. Confidis teipsum duca
torem esse cecorum lumen eorum qui in tenebris sunt. doctorem
insipientium magistrum infantium habentem formam scientie
& ueritatis in lege. Qui ergo alium docens te ipsum non do
ces. qui predicas non furandum furaris. qui dicis non moe
chandum moecharis. qui abominaris idola sacrilegium facis.
qui in lege gloriaris per preuaricationem legis deum inhonorat.
Nomen enim dei per uos blasphematur inter gentes sicut scrip
tum est. Circumcisio quidem prodest si legem custodias. Si
autem preuaricator legis es circumcisio tua preputium facta
est. Si ergo preputium legem seruet nonne preputium illius
in circumcisionem reputabitur. Et iudicabit id quod ex natura
est preputium legem consummans te qui per litteram & cir
cumcisionem preuaricator legis es. Non enim qui in manifesto
iudeus est neque quę in manifesto in carne est circumcisio.
Sed qui in abscondito iudeus est & circumcisio cordis in spiritu
non littera cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. Quid
ergo amplius iudeo est aut quę utilitas circumcisionis. Multum
per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis
eloquia dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt.
numquid incredulitas illorum fidem dei euacuabit. Absit.
Est autem deus uerax omnis autem homo mendax. sicut scrip
tum est. Ut iustificeris in sermonibus tuis & uincas cum iudi
caris. Si autem iniquitas nr̄a iustitiam dei commendat quid
dicemus. Numquid iniquus deus qui inducit iram. Secundum
hominem dico. Absit. Alioquin quomodo iudicabit deus hunc
mundum. Si enim ueritas dei in meo mendacio abundauit in
gloriam ipsius. quid adhuc & ego tamquam peccator iudicor.
Et non sicut blasphemamur & sicut aiunt quidam nos dicere
quod faciamus mala ut ueniant bona. quorum damnatio iusta
est. Quid ergo. Precellimus eos. Nequaquam. Causati enim
sumus iudeos & gentiles omnes peccato esse. sicut scriptum est.
Quia non est iustus quisquam non est intelligens non est requi
rens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt non
est qui faciat bonum non est usque ad unum. Sepulchrum pa
tens est guttur eorum linguis suis dolose agebant. uenenum
aspidum sub labiis eorum. quorum os maledictione & amaritu
dine plenum est. Velocia pedes eorum ad effundendum san
guinem. contritio & infelicitas in uiis eorum. & uiam pacis non
cognouerunt. non est timor dei ante oculos eorum. Scimus
autem quoniam quecumque lex loquitur his qui in lege sunt
loquitur. ut omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus
deo. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro co
ram illo. per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine
lege iustitia dei manifestata est testificata a lege & prophetis.
Iustitia autem dei per fidem ihu xp̄i in omnes & super omnes
qui credunt in eum. non enim est distinctio. Omnes enim pec
cauerunt & egent gloria dei. iustificati gratis per gratiam ipsius
per redemptionem que est in xp̄o ihu. quem proposuit deus pro
pitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iusti
tie suę propter remissionem precedentium delictorum in sus
tentatione dei. ad ostensionem iustitie eius in hoc tempore. ut
sit ipse iustus & iustificans eum qui est ex fide ihu xp̄i. Vbi
est ergo gloriatio tua. exclusa est. Per quam legem factorum.
non sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem
per fidem sine operibus legis. Aut iudeorum deus est tantum.
nonne & gentium. Immo & gentium. Quoniam quidem unus
deus qui iustificat circumcisionem ex fide & preputium per fi
dem. Legem ergo destruimus per fidem. Absit. sed legem sta
bilimus. Quid ergo dicemus abraham inuenisse patrem nr̄m
secundum carnem. Si enim abraham ex operibus iustificatus
est habet gloriam sed non apud deum. Quid enim scriptura
dicit. Credidit abraham deo & reputatum est illi ad iustitiam.
Ei autem qui operatur merces non imputatur secundum gra
tiam sed secundum debitum. Ei autem qui non operatur credit
autem in eum qui iustificat impium reputatur fides eius ad
iustitiam secundum propositum gratie dei. Sicut & dauid dicit
beatitudinem hominis cui deus accepto fert iustitiam sine
operibus. Beati quorum remisse sunt iniquitates & quorum
tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dominus
peccatum. Beatitudo ergo hec in circumcisione manet an &
in preputio. Dicimus enim fidem abrahe reputatam esse ad
iustitiam. Quomodo ergo reputata est in circumcisione an in
preputio. Non in circumcisione sed in preputio. Et signum
accepit circumcisionis signaculum iustitie fidei que est in pre
putio. ut sit pater omnium credentium per preputium. ut re
putetur & illis ad iustitiam. & sit pater circumcisionis non
his tantum qui sunt ex circumcisione sed & his qui sectantur
uestigia fidei que est in preputio patris nr̄i abrahe. Non enim
per legem promissio abrahe aut semini eius ut heres esset mun
di. sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege heredes sunt
exinanita est fides. euacuata est promissio. Lex enim iram
operatur. Nam ubi non est lex nec preuaricatio. Propterea ex
fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini non
ei qui ex lege est tantum sed & ei qui ex fide est abrahe qui est
pater omnium nr̄m. sicut scriptum est quia patrem multarum
gentium posui te. Ante deum cui credidit deum qui uiuificat
mortuos & uocat ea que non sunt tamquam sint. Qui contra
spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium se
cundum quod dictum est. Sic erit semen tuum. Et non infir
matus est fide nec consyderauit corpus suum iam emortuum
cum fere centum annorum esset. & emortuam uuluam sarre.
In repromissione quoque dei non hesitauit diffidentia sed con
firmatus est fide dans gloriam deo. plenissime sciens quia quę
promisit potens est & facere. Ideo & reputatum est illi ad iu
stitiam. Non scripta sunt autem propter illum tantum quia re
putatum est illi ad iustitiam. sed & propter nos quibus reputa
bitur credentibus in eum qui suscitauit ihm dominum nr̄m a
mortuis. qui traditus est propter delicta nr̄a & resurrexit pro
pter iustificationem nr̄am. Iustificati ergo ex fide pacem habe
amus ad deum per dominum nr̄m ihm xp̄m. per quem & habe
mus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus & glo
riamur in spe gloriae filiorum dei. Non solum autem sed & glo
riamur in tribulationibus scientes quod tribulatio patientiam
operatur. patientia autem probationem. probatio uero spem.
spes autem non confundit. quia caritas dei diffusa est in cordi
bus nr̄is per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ut quid
enim xp̄s cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro
impiis mortuus est. Vix enim pro iusto quis moritur nam pro
bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem caritatem
suam deus in nobis quoniam cum adhuc peccatores essemus
xp̄s pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustifi
cati in sanguine ipsius saluabimur ab ira per ipsum. Si enim
cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii
eius multo magis reconciliati saluabimur in uita ipsius. Non
solum autem sed & gloriantes in deo per dominum nr̄m ihm
xp̄m per quem nunc reconciliationem accepimus. Propterea
sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intra
uit & per peccatum mors. & ita in omnes homines mors per
transiit in quo omnes peccauerunt. Usque ad legem enim pec
catum erat in mundo. peccatum autem non imputabatur cum
lex non esset. Sed regnauit mors ab adam usque ad moysen
etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem preuarica
tionis adam qui est forma futuri. Sed non sicut delictum ita
& donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt multo
magis gratia dei & donum in gratia unius hominis ihu xp̄i in
abundauit in plures. Et non sicut per unum peccatum ita &
donum. Nam iudicium quidem ex uno in condemnationem.
gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim unius
delicto mors regnauit per unum multo magis abundantiam
gratie & donationis & iustitie accipientes in uita regnabunt
per unum ihm xp̄m. Igitur sicut per unius delictum in omnes
homines in condemnationem. ita & per unius iustitiam in omnes
homines in iustificationem uite. Sicut enim per inobedientiam
unius hominis peccatores constituti sunt multi. ita & per unius
obedientiam iusti constituentur multi. Lex autem subintrauit
ut abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum super
abundauit gratia. ut sicut regnauit peccatum in morte ita &
gratia regnet per iustitiam in uitam eternam per ihm xp̄m
dominum nr̄m. Quid ergo dicemus. Permanebimus in peccato
ut gratia abundet. Absit. Qui enim mortui sumus peccato
quomodo adhuc uiuemus in illo. An ignoratis fratres. Scien
tibus enim legem loquor. quia lex in homine dominatur quam
diu uiuit. Nam quę sub uiro est mulier uiuente uiro alligata
est legi. Si autem mortuus fuerit uir eius soluta est a lege uiri.
Igitur uiuente uiro uocabitur adultera si fuerit cum alio uiro.
Si autem mortuus fuerit uir eius liberata est a lege uiri. ut non
sit adultera si fuerit cum alio uiro. Itaque fratres mei & uos
mortificati estis legi per corpus xp̄i ihu. ut sitis alterius qui ex
mortuis resurrexit. ut fructificemus deo. Cum enim essemus
in carne passiones peccatorum que per legem erant operabantur
in membris nr̄is ad fructificandum morti. Nunc autem soluti
sumus a lege mortis in qua detinebamur. ut seruiamus in no
uitate spiritus & non in uetustate litteree. Quid ergo dicemus.
Lex peccatum est. Absit. Sed peccatum non cognoui nisi per
legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret. Non
concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum
operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim
peccatum mortuum erat. Ego autem uiuebam sine lege aliquan
do. Sed cum uenisset mandatum peccatum reuixit. Ego autem
mortuus sum. Et inuentum est mihi mandatum quod erat ad
uitam hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta
per mandatum seduxit me & per illud occidit. Itaque lex quidem
sancta & mandatum sanctum & iustum & bonum. Quod ergo
bonum est mihi factum est mors. Absit. Sed peccatum ut ap
pareat peccatum per bonum mihi operatum est mortem. ut fiat
supra modum peccator peccatum per mandatum. Scimus enim
quia lex spiritualis est. Ego autem carnalis sum uenundatus
sub peccato. Quod enim operor non intelligo. Non enim quod
uolo bonum hoc ago. sed quod odi malum illud facio. Si autem
quod nolo illud facio consentio legi quoniam bona est. Nunc
autem iam non ego operor illud sed quod habitat in me peccatum.
Scio enim quia non habitat in me hoc est in carne mea bonum.
Nam uelle adiacet mihi non autem perficere bonum. Non enim
quod uolo bonum hoc ago. sed malum quod nolo hoc facio. Si
autem quod nolo illud facio iam non ego operor illud sed quod
habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem uolenti mihi
facere bonum. quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim
legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam
legem in membris meis repugnantem legi mentis mee & captiuan
tem me in lege peccati que est in membris meis. Infelix ego
homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Gratia dei per
ihm xp̄m dominum nr̄m. Igitur ego ipse mente seruio legi dei
carne autem legi peccati. Nichil ergo nunc damnationis est his
qui sunt in xp̄o ihu. qui non secundum carnem ambulant sed
secundum spiritum. Lex enim spiritus uite in xp̄o ihu liberauit
me a lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi in
quo infirmabatur per carnem. deus filium suum mittens in si
militudinem carnis peccati & de peccato damnauit peccatum
in carne. ut iustificatio legis impleretur in nobis qui non secun
dum carnem ambulamus sed secundum spiritum. Qui enim
secundum carnem sunt que carnis sapiunt. Qui autem secun
dum spiritum sunt que spiritus sapiunt. Nam prudentia carnis
mors est. prudentia autem spiritus uita & pax. Quoniam sa
pientia carnis inimica est in deum. legi enim dei non est subiecta
nec enim potest. Qui autem in carne sunt deo placere non pos
sunt. Vos autem non estis in carne sed in spiritu. si tamen spi
ritus dei habitat in uobis. Si quis autem spiritum xp̄i non habet
hic non est eius. Si autem xp̄s in uobis corpus quidem mortuum
est propter peccatum. spiritus autem uita propter iustificationem.
Quod si spiritus eius qui suscitauit ihm a mortuis habitat in
uobis. qui suscitauit ihm a mortuis uiuificabit & mortalia cor
pora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Ita
que fratres debitores sumus non carni ut secundum carnem
uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis moriemini. Si
autem spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis. Quicumque
enim spiritu dei aguntur hi filii dei sunt. Non enim accepistis
spiritum seruitutis iterum in timore. sed accepistis spiritum
adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Ipse enim
spiritus testimonium reddit spiritui nr̄o quod sumus filii dei.
Si autem filii & heredes. heredes quidem dei coheredes autem
xp̄i. Si tamen compatimur ut & conglorificemur. Existimo enim
quod non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram
gloriam que reuelabitur in nobis. Nam exspectatio creature
reuelationem filiorum dei exspectat. Vanitati enim creatura
subiecta est non uolens sed propter eum qui subiecit eam in spe
quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in
libertatem gloriae filiorum dei. Scimus enim quod omnis crea
tura ingemiscit & parturit usque adhuc. Non solum autem illa
sed & nos ipsi primitias spiritus habentes & ipsi intra nos ge
mimus adoptionem filiorum dei exspectantes redemptionem
corporis nr̄i. Spe enim salui facti sumus. Spes autem non est
spes. Nam quod uidet quis quid sperat. Quod autem non uide
mus speramus per patientiam exspectamus. Similiter autem
& spiritus adiuuat infirmitatem nr̄am. Nam quid oremus sicut
oportet nescimus. sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus
inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda scit quid desideret
spiritus quia secundum deum postulat pro sanctis. Scimus au
tem quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum.
his qui secundum propositum uocati sunt sanctis. Quos enim
presciuit & predestinauit conformes fieri imaginis filii eius ut
sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem predesti
nauit hos & uocauit. Et quos uocauit hos & iustificauit. Quos
autem iustificauit illos & glorificauit. Quid ergo dicemus ad
hec. Si deus pro nobis quis contra nos. Qui etiam proprio filio
suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo
non etiam cum illo omnia nobis donauit. Quis accusabit ad
uersus electos dei. Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet.
xp̄s ihs qui mortuus est. imo qui & resurrexit. qui est ad dexte
ram dei qui etiam interpellat pro nobis. Quis nos separabit a
caritate xp̄i. tribulatio an angustia an fames an nuditas an
periculum an persecutio an gladius. Sicut scriptum est quia
propter te mortificamur tota die. estimati sumus sicut oues
occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui di
lexit nos. Certus sum enim quia neque mors neque uita neque
angeli neque principatus neque uirtutes neque instantia neque
futura neque fortitudo neque altitudo neque profundum neque
creatura alia poterit nos separare a caritate dei que est in xp̄o
ihu domino nr̄o. Veritatem dico in xp̄o non mentior testimo
nium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto. quo
niam tristitia mihi est magna & continuus dolor cordi meo.
Optabam enim ego ipse anathema esse a xp̄o pro fratribus meis
qui sunt cognati mei secundum carnem. qui sunt israelite. quo
rum adoptio filiorum & gloria & testamentum & legislatio &
obsequium & promissa. quorum patres & ex quibus xp̄s secun
dum carnem. qui est super omnia deus benedictus in secula
amen. Non autem quod exciderit uerbum dei. Non enim omnes
qui ex israel hi israelite. neque qui semen sunt abrahe omnes
filii. sed in isaac uocabitur tibi semen. Id est non qui filii carnis
hi filii dei. sed qui filii sunt promissionis deputantur in semine.
Promissionis enim uerbum est secundum hoc tempus ueniam
& erit sarre filio. Non solum autem illa sed & rebecca ex uno
concubitum habens ex isaac patre nr̄o. Cum enim nondum nati
fuissent aut egissent aliquid boni aut mali ut secundum electio
nem propositum dei manens non ex operibus sed ex uocante
dictum est ei quia maior seruiet minori. Sicut scriptum est
iacob dilexi esau autem odio habui. Quid ergo dicemus. Nu
numquid iniquitas apud deum. Absit. Moysi enim dicit. Mise
rebor cui misereor & miserebitur quem miserit. Igitur non
uolentis neque currentis sed miserentis est dei. Dicit enim scrip
tura pharaoni quia in hoc ipsum excitauit te ut ostendam in te
uirtutem meam & ut annuntietur nomen meum in uniuersa
terra. Igitur cui uult misereatur & quem uult indurat. Dices
ergo mihi. Quid adhuc conqueritur. Voluntati enim eius quis
resistit. O homo tu quidem quis es qui respondeas deo. Numquid
dicit figmentum ei qui finxit. Quare fecisti me sic. Aut non
habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem
uas in honorem aliud uero in contumeliam. Quod si deus uolens
ostendere iram & notam facere potentiam suam sustinuit in
multa patientia uasa ire aptata in interitum. ut ostenderet di
uitias gloriae sue in uasa misericordie que preparauit in gloriam.
Quos & uocauit nos non solum ex iudeis sed & ex gentibus.
Sicut in osee dicit. Vocabo non plebem meam plebem meam &
non dilectam dilectam. & non misericordiam consecutam mi
sericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est eis non
plebs mea uos ibi uocabuntur filii dei uiuentis. Esaias autem
clamat pro israel. Si fuerit numerus filiorum israel tamquam
arena maris reliquie saluę fient. Consummans enim & abbre
uians sermonem in iustitia quia sermonem breuiatum faciet
dominus super terram. Et sicut predixit esaias. Nisi dominus
sabaoth reliquisset nobis semen sicut sodoma fuissemus & sicut
gomorra similes facti essemus. Quid ergo dicemus. Quia gentes
que non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam iusti
tiam autem que ex fide est. Israel autem sectando legem iusti
tie in legem iustitie non peruenit. Quare quia non ex fide sed
quasi ex operibus legis. Offenderunt enim in lapidem offensio
nis. sicut scriptum est. Ecce pono in sion lapidem offensionis &
petram scandali. & qui credit in eum non confundetur. Fratres
uoluntas quidem cordis mei & obsecratio ad deum fit pro illis
in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod emulationem
dei habent sed non secundum scientiam. Ignorantes enim dei
iustitiam & suam iustitiam querentes statuere iustitie dei non
sunt subiecti. Finis enim legis xp̄s ad iustitiam omni credenti.
Moyses enim scripsit quoniam iustitiam que ex lege est qui fe
cerit homo uiuet in ea. Que autem ex fide iustitia sic dicit. Ne
dixeris in corde tuo quis ascendet in celum hoc est xp̄m deducere.
aut quis descendet in abyssum hoc est a mortuis xp̄m reuocare.
Sed quid dicit. Prope est uerbum in ore tuo & in corde tuo hoc
est uerbum fidei quod predicamus. Quia si confessus fueris in
ore tuo dominum ihm & in corde tuo credideris quod deus illum
suscitauit a mortuis saluus eris. Corde enim creditur ad iusti
tiam ore autem confessio fit ad saluationem. Dicit enim scrip
tura omnis qui credit in eum non confundetur. Non enim est
distinctio iudei & greci. nam idem dominus omnium diues in
omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit
nomen domini saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt in quem
non crediderunt. aut quomodo credent ei quem non audierunt.
quomodo autem audient sine predicante. quomodo predicabunt
nisi mittantur. sicut scriptum est quam speciosi pedes euange
lizantium pacem euangelizantium bona. Sed non omnes obe
diunt euangelio. Esaias enim dicit domine quis credidit auditui
nostro. Ergo fides ex auditu. auditus autem per uerbum xp̄i.
Sed dico numquid non audierunt. Quidem in omnem terram
exiuit sonus eorum & in fines orbis terre uerba eorum. Sed
dico numquid israel non cognouit. Primus moyses dicit. Ego
ad emulationem uos adducam in non gentem in gentem stulte
uos prouocabo. Esaias autem audet & dicit inuentus sum a non
querentibus me manifestus factus sum non interrogantibus me.
Ad israel autem dicit. Tota die expandi manus meas ad populum
non credentem & contradicentem mihi. Dico ergo numquid
repulit deus populum suum. Absit. Nam & ego israelita sum
ex semine abrahe tribu beniamin. Non repulit deus populum
suum quem ante cognouit. An nescitis in helia quid dicit scrip
tura quemadmodum interpellat deum aduersus israel. Domine
prophetas tuos occiderunt altaria tua suffoderunt & ego relictus
sum solus & quęrunt animam meam. Sed quid dicit illi diui
num responsum. Reliqui mihi septem milia uirorum qui non
curuauerunt genu ante baal. Ita ergo & in hoc tempore reliquie
secundum electionem gratie saluę facte sunt. Si autem gratia
iam non ex operibus alioquin gratia iam non est gratia. Quid
ergo. Quod quęrit israel hoc non est consecutus electio autem
consecuta est. Ceteri uero excecati sunt. Sicut scriptum est.
Deus dedit eis spiritum compunctionis oculos ut non uideant
& aures ut non audiant usque in hodiernum diem. Et dauid
dicit. Fiat mensa eorum in laqueum & in captionem & in scan
dalum & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne
uideant & dorsum illorum semper incurua. Dico ergo numquid
sic offenderunt ut cadant. Absit. Sed illorum delicto saluatio
gentibus ut illos emulentur. Quod si delictum illorum diuitie
sunt mundi & diminutio eorum diuitie gentium quanto magis
plenitudo eorum. Vobis autem dico gentibus. Quamdiu quidem
ego sum gentium apostolus ministerium meum honorificabo.
si quo modo ad emulandum prouocem carnem meam & saluos
faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum reconciliatio est
mundi quę assumptio nisi uita ex mortuis. Si autem delibatio
sancta est & massa. Et si radix sancta & rami. Si autem quidam
ramorum fracti sunt tu autem cum oleaster esses insertus es in
illis & socius radicis & pinguedinis olee factus es noli gloriari
non gloriari. Non tu radicem portas sed radix te. Dices ergo
fracti sunt rami ut ego inserar. Bene. Incredulitate fracti sunt
tu autem fide stas. Noli altum sapere sed time. Si enim deus
naturalibus ramis non pepercit ne forte nec tibi parcat. Vide
ergo bonitatem & seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderunt
seueritatem. In te autem bonitatem dei si permaneris in bonita
te alioquin & tu excideris. Sed & illi si non permanserint in
incredulitate inserentur. Potens est enim deus iterum inserere
illos. Nam si tu ex oleastro excisus es natura & contra naturam
insertus es in bonam olliuam quanto magis hi qui secundum
naturam inserentur suę olliue. Non enim uolo uos fratres igno
rare mysterium hoc ut non sitis uobis ipsis prudentes quia cecitas
ex parte in israel fit donec plenitudo gentium intret & sic omnis
israel saluus fieret. Sicut scriptum est. Veniet de sion qui eripiat
& auertat impietates ab iacob. Et hoc illis a me testamentum
cum abstulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem
inimici propter uos. Secundum electionem autem dilectissimi
propter patres. Sine penitentia enim sunt dona & uocatio dei.
Sicut enim aliquando & uos non credidistis deo nunc autem
misericordiam consecuti estis propter incredulitatem horum.
ita & isti nunc non credunt in uestram misericordiam ut & ipsi
misericordiam consequantur. Conclusit enim deus omnia in
incredulitate ut omnium misereatur. O altitudo diuitiarum
sapientie & scientie dei. Quam incomprehensibilia sunt iudicia
eius & inuestigabiles uie eius. Quis enim cognouit sensum do
mini aut quis consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit illi &
retribuetur ei. Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt
omnia ipsi gloria in secula amen. Obsecro igitur uos fratres
per misericordiam dei ut exhibeatis corpora uestra hostiam
uiuentem sanctam deo placentem rationabile obsequium uestrum.
Et nolite conformari huic seculo sed reformamini in nouitate
sensus uestri ad probandum quid sit uoluntas dei bona & be
neplacens & perfecta. Dico enim per gratiam que data est mihi
omnibus qui sunt inter uos non plus sapere quam oportet sapere
sed sapere ad sobrietatem & unicuique sicut deus diuisit mensu
ram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus
omnia autem membra non eundem actum habent. ita multi
unum corpus sumus in xp̄o. Singuli autem alter alterius mem
bra habentes donationes uero secundum gratiam que data est
nobis differentes. Siue prophetiam secundum rationem fidei.
siue ministerium in ministrando siue qui docet in doctrina.
qui exh

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY; Middle XIIIth Century Latin Text; Angular Gothic Script

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The line endings of a fish, elongated or shortened as the space required, and the grinning expression on the fish emblem have in some book circles given these German Psalters the nickname "Laughing Carp" Psalters. The fish, as is well known, was one of the earliest and most common symbols for Christ. An early acrostic, IESOUS CHRISTOS THEOU HUIOS SOTER (Jesus Christ, Son of God, Savior), is based on the letters in the Greek word for fish, ICHTHUS. The lozenge heads on top of many of the vertical pen strokes are characteristic of German manuscripts.

Alleuiat dominus omnes qui corruunt:
& erigit omnes elisos.
Oculi omnium in te spāt dñe: & tu das escā
illorum in tempore opportuno.
Aperis tu manum tuam: & imples omne
animal benedictione.
Iustus dominus in omnibꝫ uijs suis: &
scs in omnibꝫ opibꝫ suis.
Prope est dominus omnibꝫ inuocantibꝫ
eum: omnibꝫ inuocantibꝫ eum in
ueritate.
Voluntatem timentium se faciet: & de
precationem eorum exaudiet: & sal
uos faciet eos.
Custodit dominus omnes diligentes
se: & omnes peccatores disperdet.
Laudationem dñi loquetur os meum:
& benedicat omnis caro nomini scō ei⁹:
in sclm & in sclm scli.
Lauda anima mea dominum:

: laudabo dominum in vita mea: psallã
deo meo qm̃ diu fuero.
Nolite confidere in principibꝰ: in filiis ho
minum in quibꝰ non est salus.
Exibit spiritus eius: et revertet̃ in terrã
suam: in illa die peribunt omnes co
gitationes eorum.
Beatus cuius deus iacob adiutor eius:
spes eius in dño deo ipsius: qui fe
cit cœlum et̃ terram mare et omnia que
in eis sunt.
Qui custodit veritatem in sẽcl̃m: facit
iudicium in iniuriam patientibꝰ:
dat escam esurientibꝰ.
Dominus solvit compedituos: dominꝰ
illuminat cecos.
Dominus erigit elisos: dominus di
ligit iustos. Gl̃ia pat.
Dominus custodit advenas: pupillũ
et viduam suscipiet: et vias peccatorum

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Middle XIIIth Century — Latin Text; *Rotunda* Gothic Script

Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In 1217, St. Dominic, the founder of the order which bears his name, withdrew from France and settled in Italy. Here, in the next four and last years of his life, he founded sixty more chapters of the Dominican order. Many of the younger members of the order studied at the University of Bologna and, while there, produced a great number of these small portable Bibles, just as did their brothers at the University of Paris in France and the University of Oxford in England.

There was a difference in the art of the scriptoria in the various countries. In England and France the ideal of craftsmanship was very high, while at this time, in Italy, a rather casual attitude prevailed. In the XIIIth century Italy was distraught by the long struggle between the papal and anti-imperialistic Guelphs and the autocratic and imperialistic Ghibellines. Little encouragement was given by either party to the arts. This leaf reveals, however, the skill and keen eyesight which were necessary for the writing of ten of these lines to the inch.

luis mīſ cor meum et mānib; meis adhesit
macula ſcelerum et alius cum essem et pin
gēi os mea et audiectum. Si decepit cor
meum ſup; mulierē et si ad hostium a
mici mei insidiatus sum. ſcorum sit
alīus uxor mea. et sup illam incuruē
tur alii. Hoc enī nefas est et iniquitas
maxima. Ignis est usq; ad perditionē
ptionē deuorans et omnia eradicans
genimina. Si contempsi subire iudiciū
cum seruo meo. et ancille mee cum dis
ceptarēt adūsum me. Quid enī faciam
cum surrexerit ad iudicandum deus?
Et cū quesierit quid respondebo illi? -Cum
quit nō in utero fecit me qui et illum
opatus est et formauit me in vulua
rimis. Si negaui quid uoluerunt paupib;
et oculos uidue expectare feci. Si comes
di buccellam meam solus. et nō com
edit pupillus ex ea. Quia ab infantia mā
creuit mecū misericordia et de utero matris
mee egressa est mecū. Si despexi pereū
tē eo q nō habuit indumentum et ab
sq; operimento pauperem. Si nō benedixerūt
mi latera eius et de uellere agnoꝝ; eius
ac calefactus est. Si leuaui sup pupillū
manū meā etiam cum uiderem me in
portam supiorem humerus mis auul
sus a cubito. et brachium meū cum
suis ossib; confringatur. Semp enī
timui deū sicut tumultū eius ferre nō potui. Si puta
ui aurum robur meū. et obrizo dixi fi
ducia mea. Si letatus sum sup multis
diuitiis meis et quia plurima reperit
manus mea. Si uidi solem cum fulgēt
et lunā incedentē clare et letatum est
in abscondito cor meū et osculatus sum
manū meā ore meo. Que est iniquitas
maxima et negatio contra deū altissimū;
Si gauisus sum ad ruinā eius qui me
oderat. et exultaui q me inuenit malū
malum. -Non enī dedit ad peccandum
guttur meū ut exposcerem maledictē
ans eius. Si non dixerūt uiri tabernā
culi mei quis det de carnib; eius ut satu
remur? -Foris nō mansit peregrinus.
hostiū meū ianuas patuit. Si abscondi
qī hō peccatum meum et celaui in sinu
meo iniquitatē meā. Si expaui admul'
titudinē diuitiarum. et despectio propin
quum terruit me. et nō magis tacui nec
egressus sum hostium. quis mihi tribuat
auditorem ut desiderium meum om
nipotēs audiat? et librum scribat
qui iudicat ut in humero meo por
tem illum et circūdē illum q coronā
mi? p singulos gradus meos pnūcia
bo illum et q principi offeram eum. Si
aduersum me terra mea clamat. et cum
qua sulci eius deflent. Si fructus eā
comedi absq; pecunia. et animam agricol
as eius afflixi. p frumento oriatur mi
hi tribulus et p hordeo spina.

Defecerūt aūt sermones iob respondere
iob. eo q uirtus sibi uideretur. Et i
ratus indignatus q; heliu filius barach
hel buzites de cognatione ram. Iratus
est aūt aduersus iob eo q iustū se di
ceret coram. Et aduersum amicos
eius indignatus est eo q nō inuenissent
responsionē rationabilem. Et; tm nō con
tempnasset iob. Igitur helihu expectauit
iob loquentem eo q seniores essent qui lo
quebantur. Cum aūt uidisset q responde
re nō potuissent. iratus est uehemēter.
-Respondensq; helihu filius barachel bu
zites dixit. Junior sum tpe. uos aūt an
tiquiores. Ideo timens retuli caput meum
sum indicare uobis meam sciam.
Expectabam enī q etate plures loquerent
et annos multitudo docēt sapientiam.
Et; ut uideo ips est in hoīb; et inspiratio
omnipotentis dat intelligentiam. Non
sunt longeui sapientes nec senes intel
ligūt iudicium. Ideo dicam audite me.
ostendam uobis etiam ego meam sentē
tiam. Expectaui enī sermones uos audi
ui prudentiam uram donec discepta
tio sermonib; Et donec putabam uos ali
quid dicere considerabam. Et; ut uidi
nō est qui arguere possit iob et respon
dere ex uobis sermonib; eius. -Ne forte di
catis inuenimus sapientiam. deus proicit
eum nō hō. -Michil locutus est mihi. et ego
nō secundum uōs sermones respondebo illi.
Expauerūt et nō respondērūt ulterius. Ab
stulerūtq; ab eis eloquia. Quā igitur ex
pectaui et nō sunt locuti steterunt et nō
responderūt ultra. -Respondebo et ego

XXXII

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This small Psalter leaf illustrates the fact that, although skilled scribes were available in many monasteries in the XIIIth century, some of the monks who attempted to apply and burnish the gold leaf were still struggling with many problems of illumination. The famous treatise *De Arte Illuminandi* and Cennino Cennini's *Trattato* were both of later date. These works gave directions on how to prepare and use the glair of egg, Armenian bole, stag-horn glue, and hare's foot, and on how to burnish the gold with a suitable wolf's tooth. These books might not have been too helpful, however, for the author of the *De Arte Illuminandi* adds, "Since experience is worth more in all this than written documents, I am not taking any special pains to explain what I mean."

Deus salutis meæ: in die
clamaui et nocte coram te.
Intret in conspectu tuo oratio
mea: inclina aurē tuā ad p̄cem meā.
Quia repleta est malis anima mea: et
uita mea inferno appropinquauit.
Estimatus sum cū descendentibus in
lacum: factus sum sicut homo sine
adiutorio inter mortuos liber.
Sicut uulnerati dormientes in sepul
chris quor̄ nō est memor amplius:
et ipsi de manu tua repulsi sunt.
Posuerunt me in lacu inferior̄: in te
nebrosis et in umbra mortis.
Super me confirmatus est furor tuus:
et om̄s fluctus tuos induxisti sup me.
Longe fecisti notos meos a me: posue
runt me abhominationem sibi.
Traditus sum et nō egrediebar: oculi
mei languerunt p̄ inopia.
Clamaui ad te dñe: tota die expandi
ad te manus meas.

Deus iniqui insurrexerunt sup me
et synagoga potentiū quesierūt aiam
meam: et nō proposuerūt te in conspectu suo.
Et tu domine ds miserator et misericors:
patiens et multe mīe et uerax.
Respice in me et miserere mei da impriū tuū
puero tuo: et saluum fac filiū ancille tue.
Fac mecū signum in bono ut uideant
qui oderunt me et confundantur: quōm
tu dne adiuuisti me et cōsolatus es.
Fundamenta eius in montibus
sanctis: diligit dominus portas
syon sup oīa tabernacula iacob.
Gloriosa dicta sunt de te: ciuitas dei.
Memor ero raab et babylonis: scientiū me.
Ecce alienigene et tyrus et populus ethyopū
hi fuerunt illic.
Nunquid syon dicet homo et homo natus
est in ea: et ipse fundauit eā excelsus.
Dns narrabit in scripturis populorū: et
principū horum qui fuerunt in ea.
Sicut lętantiū omniū: habitatio est in te

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND (Oxford); Middle XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Oxford Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

It is usually difficult to distinguish the miniature or portable Bibles made by the young Dominican friars in England from those written in France. At times the colophon tells us that a book was executed in the Sorbonne, the newly founded school of theology in Paris, or in the University Center at Oxford. The Dominican order was founded in 1216 A.D. and soon spread all over Europe. About 1219 A.D., King Alexander of Scotland met St. Dominic in Paris and persuaded him to send some members of his brotherhood to Scotland. From here they spread to England. The original master text was carelessly transcribed again and again. It may even have been incorrectly copied from the Alcuinian text written for Charlemagne. Therefore, "correctories" had to be made. In the latter part of the XIIIth century, Roger Bacon condemned unsparingly manuscripts which, although they were skillfully and beautifully written, transmitted inaccuracies of text.

fit ad salutē. Dicit eīi sēptuā. oīnīl
q̄ credit in illum nō confundet. ſz ecce
distinctō inter Iudeū & grecū. ſ am idem dñs oīm:
diues in oēs q̄ inuocant illū. Omīl enī q̄cūq;
inuocauit nomē dñi. saluus erit. q̄m q̄ inuo
cabūt. in quē non credidērūt. Aut q̄mō credent
ei q̄m nō audierūt. q̄m aūt audient sine
p̄dicante. Quō aūt p̄dicabūt nisi mittant?
Sic scriptū ē. quā speciosi pedes euāngelizantiū
pacē euāngelizantiū bona. ſ nō omīl obe
diunt euāngelio. Ysaias enī dicit. Dñe q̄s
credidit auditui nr̄o. Ergo fides ex auditu:
auditus aūt p verbū xp̄i. ſz dico. Nūq̄d nō
audierūt? Quidem in omnē terrā exiuit sō
nus eorū. & in fines orbis terre verba eorū. Sz dico.
Nūq̄d israēl nō cognouit? Primus moyses dicit:
ego ad emulationē uos adducā in gentē.
in gentē insipiētem in iram uos mouebo. Ysaias
aūt audet & dicit. Inuentus sum a nō querentibz me:
palam apparui his q̄ me nō interrogabant
ad israēl aūt dicit. tota die expandi manus
meas ad populū nō credentē. & contradi
centē. Dico ergo. Nūquid reppulit deus
populū suū? Absit. Nam
& ego israēlita sum ex semine abraham de tri
bu beniamin. Non reppulit deus plebē suā quā
p̄scīuit. An nescitis in helya q̄d dicit
scriptura. q̄ad modū interpellat deū ad ver
sus israēl? Dñe prophetas tuos occiderūt. altaria tua
suffoderūt. & ego relictus sum solus. & q̄runt
aīam meā. Sed q̄d dicit illi responsum diuinum?
Reliqui mihi vij. mīa. uiros. q̄ nō curuauerūt ge
nua ante baal. Sic ergo & in hoc tempore re
liquiæ secundū electionē gr̄ē salue facte sunt. Si aūt
gr̄a: iam nō ex operibz. Alioquin gr̄a iam nō ē gr̄a.
Quid ergo? Quod q̄rebat israēl. hoc nō ē consecutus.
electio aūt consecuta ē. cēteri aūt excecati sunt.
sicut scriptū est. Deditillis deus spūm compūc
tionis. oculos ut nō uideant & aures ut nō au
diant usq; in hodiernū diem. Et dauid dicit. fi
at mensa eorū coram ipsis in laqueum & in captio
nē. & in scandalum. & in retributionē ipsis. Obscu
rentur oculi eorū ne uideant. & dorsū eorū sēp
incurua. Dico ergo. Nūquid sic offenderunt ut
cadērent? Absit. Sed illorū delicto salus gen
tibz: ut illos emulentur. Si delictū eorū di
uitiæ sunt mundi. & diminutum eorū diuitiæ
gentium. quanto magis plenitudo eorū. Vobis
dico gentibz. quāmdiu q̄dem ego sum gentium
apls. ministerium meū honorificabo. si quo
ad emulandum prouocem carnē meā & saluos fa
ciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorū reco
liatio ē mundi. q̄ assumptio nisi vita ex mortuis?
Si delibatio sca est & massa. & si radix sca. & ra
mi. Si aliqui ex ramis fracti sunt. tu aūt
oleaster esses insertus es in illis & socius radicis & pin
guedinis olive factus es. noli gloriari ad ramos. Quod si gloriaris. non tu radicē portas. sed ra
dix te. Dicis ergo. fracti sunt rami. ut ego insere
rar. Bene. Propter incredulitatē fracti sunt. tu aūt fide
stas. Noli altum sapere. sed time. Si enim deus nō
ceperit. nec tibi forte nō parcet. Vide
ergo bonitatē & severitatē dei. in eos quidem q̄
ceciderūt severitatē. in te aūt bonitatē si permanse
ris in bonitate. Alioquin & tu excidēris. sed & illi
si non permanserint in incredulitate. inserentur.
potens enim est deus rursum inserere illos. Si enim tu
ex naturali excisus es oleastro. & contra naturam in
sertus es in bonam oliuam. quanto magis hi qui sedu
naturam inserentur suæ oliuæ. Nolo enim vos ignorare
fratres. mysterium hoc. ut non sitis vobis ipsis sa
pientes. quia cecitas ex parte contigit in israēl. donec
plenitudo gentium intraret. & sic omnis israēl sal
uus fieret. sicut scriptum est. Veniet ex sion qui eripiat
& auertat impietates ab iacob. & hoc illis a
me testamentum: cum abstulero peccata eorum. Secun
dum euāngelium quidem inimici propter vos. secundum
autem electionem charissimi propter patres. Sine penitentia
enim sunt dona & vocatio dei. Sicut enim & vos aliquando
non credidistis deo. nunc autem misericordiam consecuti
estis propter illorum incredulitatem. ita & isti nunc
non credunt in vestram misericordiam. ut & ipsi mise
ricordiam consequantur. Conclusit enim deus omnia
in incredulitate. ut omnium misereatur. O altitu
do diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. quam in
comprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles
viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini. aut quis
consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit illi. & re
tribuetur ei? Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt
omnia. ipsi honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Obsecro itaq; vos fratres per misericordiam dei.
ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem
sanctam. deo placentem. rationabile obsequium ves
trum. & nolite conformari huic seculo. sed reformamini
noua in renouatione sensus vestri. ut probetis quæ sit vo
luntas dei bona & beneplacens & perfecta. Dico

XI

XII

opaut̃ in bonũ. hel q̃ secũ ꝓpositũ uocat̃
scit̃ sũ. Sam q̃s ꝓstituit. ꝑ destituat. q̃s for
mel sten ỹ magnul filiũ suu. ut sit. ipse ꝑ uo
getur̃ in mal̃ steruby. q̃s á ꝑ destituat. hos
t uocauit. q̃s uocauit. hos. iustificauit.
q̃s á iustificauit illos. magnificauit. q̃d g̃
dicetur̃ ad hec. Si dẽ ꝑ nob. quis cõ nos. q̃ etiã
ꝓprio suo fil̃ nõ pepercit. sed ꝓ nob oĩbꝫ tradidit il
lum. q̃m nõ et cũ illo oĩa nob donauit. Quis
accabit ad iudicũ electos dei. Deus q̃ iustificat.
q̃s. q̃ condemnet. Xps ihc q̃ mortuus é. imo
q̃ et resurrexit. q̃ é ad dexteram dei. q̃ et interpel
lat ꝓ nob. Quis g̃ nos separabit a caritate
ẏ. tribulatio. an angustia. an pseudo. an
fames. an nuditas. an periculum. an gladius. Sic
scriptum é. q̃m propter te mortificamur tota die.
estimati sumus ut oues occisionis. Sed in his oĩbꝫ
superamus ꝑ eum q̃ dilexit nos. certus sum enim
q̃ neq; mors. neq; uita. neq; angeli. neq; potestates
neq; principatus. neq; uirtutes. neq; instantia. neq; fu
tura. neq; fortitudo. neq; altitudo. neq; profundum. neq;
alia creatura poterit nos separare a caritate dei q̃ est in xpo ihu

IX Veritatem dico in xpo. nõ mentior. testimoniũ
perhibente mihi conscientia mea
in spũ scõ. q̃ tristitia é mihi magna. et continuus dolor
cordi meo. Optabam enim ego ipe anathema
esse a xpo pro fratribꝫ meis. qui sunt cognati mei. secundũ
carnem. qui sunt israhelite. q̃rum adoptio é filiorum. et gloria. et testa
mentum. et legislatio. et obsequium. et promissa. q̃rum
patres. et ex quibꝫ xps secundum carnem. q̃ est super oĩa
deus benedictus in scula amen. Non á q̃ exciderit uerbum
dei. Non enim oĩes q̃ ex israhel hi sunt israhelite. neq; q̃
semen sunt abrahe oĩes filii. sed in ysaac uocabi
tur tibi semen. id é non q̃ filii carnis hi filii dei. sed
q̃ filii sunt promissionis. estimantur in semine. promissionis enim hoc uerbum hui. Secundum hoc tempus ueniam
et erit sare filio. Non solum autem. sed et rebecca ex u
no concubitum habens ysaac patris nr̃i. cum enim nõ
dum nati fuissent. aut aliquid egissent boni aut
mali. ut secundum electionem propositum dei maneret
non ex operibꝫ. sed ex uocante dictum é ei. q̃m maior ser
uiet minori. Sicut scriptum é. Jacob dilexi. esau au
tem odio habui. quid ergo dicemus. Iniquitas apud
deum. Absit. moysi enim dicit. miserebor cui
miserebor. et miserabitur ꝑ inde non
igr̃ uolentis. neq; currentis. sed miserentis dei. dicit enim scriptura ꝑ pharaonem. q̃m in hoc ipsum excitauit te. ut ostendam in te uirtutem meam. ut annũ
ciet nomen meum in uniuersa terra. Ergo cui uult mi
sereꝫ. et quem uult indurat. Dicit ergo mihi. Quid adhuc queritur. Voluntati enim eius quis resistit.
O homo tu quis es qui respondeas deo. Numquid dicit figu
mentum ei qui se finxit. quid me fecisti sic. An
non habet potestatem figulus luti ex eadem massa fa
cere aliud quidem in usum honorem aliud uero in contu
meliam. Quid si uolens deus ostendere iram suam.
et notam facere potentiam suam. sustinuit in
multa patientia uasa ire aptata in interitum. ut
ostenderet diuitias gloriae suae in uasa misericordiae q̃ preparauit in gloriam. quos et uocauit non solum
ex iudeis. sed et ex gentibus. Sicut in osee dicit. Vocabo
non plebem meam plebem meam. et non dilectam
meam dilectam meam. et non misericordiam consequentem
misericordiam consequentem. Et erit. In loco ubi dictum
est eis non plebs mea uos. ibi uocabuntur filii
dei. Isaias autem clamat ꝓ israhel. Si fuerit numerus
filiorum israhel tanquam harena maris. reliquiæ sal
uae fient. Verbum enim consummans et abbreuians
faciet dominus sermonem. sicut prædixit. Et sicut prædixit
isaias. Si dominus sabaoth reliquisset nobis semen. sicut sodoma fuissemus. et sicut gomorra similes fuissemus. Quid ergo dicemus. quia gentes
que non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam. iustitiam autem quæ ex fide é. Israhel autem sectando legem
iustitiæ. in legem iustitiæ non peruenit.
Quare. quia non ex fide. sed quasi ex operibꝫ. Offenderunt
enim in lapidem offensionis. sicut scriptum é. Ecce
pono in sion lapidem offensionis. et petram
scandali. et omnis qui credit in eum non

X confundetur. Fratres. uoluntas quidem
cordis mei et obsecratio ad deum fit ꝓ illis
in salutem. testimonium enim perhibeo illis q̃ æ
mulationem dei habent. sed non secundum scientiam. ignorantes enim dei iustitiam. et suam quærentes statuere. iustitiæ dei non sunt subiecti. finis enim legis
christus. ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scribsit. quoniam iustitiam q̃ ex lege é. q̃ fecerit homo uiuet in ea. q̃ autem ex fide é iustitia. sic dicit. Ne
dixeris in corde tuo. quis ascendet in cælum. id é
christum deducere. aut q̃s descendet in abyssum.
hoc é christum ex mortuis reuocare. Sed quid dicit
scriptura. Prope é tibi uerbum in ore tuo. et in corde tuo.
hoc é uerbum fidei q̃ prædicamus. q̃a si confitearis
in ore tuo dominum ihm. et in corde tuo credideris
q̃d deus illum excitauit a mortuis. salvus eris.
corde enim creditur ad iustitiam. ore autem confessio

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This copy of the Latin version by St. Jerome was made during the period when France stood at the height of her medieval glory. A decade or two before, Louis IX (Saint Louis), the strongest monarch of his age, had made France the mightiest power in Europe. This favorable political situation rendered possible the "golden age" of the manuscript, and Paris became the center in which the finest manuscripts were written and sold.

In the quarter century from 1275 to 1300, marked advances were effected in the art. The bar borders came to be executed in rich opaque gouache pigments, with ultramarine made of powdered lapis lazuli predominating. The foliage scroll work inside the initial frame created a style that persisted with little or no change for nearly two hundred years. The script was well executed and was without rigidity or tension. All these elements, together with the sparkle which was created by the casual distribution of the burnished gold accents, give to this leaf a striking atmosphere of joyous freedom.

ui t possederis eam habitabis q̃ mulcabit te
ris consolatricem suam me regem fiant hūt ois
p̃ram tuam nacões cum consolatus quē
dūs ds tuus elegit de numo fratrum tuor;
Non poēs alterū gentis p̃cm regem fa
cere qui non sit frater tuus; aurq; sūt con
solatrix tui non multiplicabit sibi equos nec
reducet pplm in egyptum equitatus multo
plicandi tui p̃cepit dūs vobis ut ultra non
adiciatis reuerti p viam illam. Et uxores non
habebit plures que illiciant animā eius nec argenti
et auri immensa pondera. Postquam autem sede
rit in solio regni sui describet sibi deuteronomiū
legis huius in uolumine accipiēs exem
plar a sacerdotib; leuitice tribus. Et habeb
secum legetq; illud omnib; diebus uite sue ut
discat timere dūm deum suū et custodire uer
ba et cerimonias eius q̃ in lege p̃cepta sunt;
Nec elevetur cor eius in superbiam super fra
tres suos neq; declinet in partem dexteram uel
sinistram ut longo tempore regnet ipse et fi
lii eius super israel.

XVIII

Non habebunt sacerdotes et leuite et
omnes qui de eadem tribu sunt.
p̃tem et hereditatem cum reliquo
pplo israel. quia sacrificia dūi et oblaciones ei
comedent; nichil aliud accipient de possessi
one fratrum suorum; dūs enim ipse est he
reditas eorum sicut locutus est illis. Hec erit
ergo cōsuetudo sacerdotum a populo et ab hijs qui
offerunt victimas; sive vitulum. sive ouem
mandibulas et uentriculum dabunt sacerdoti. primicias
frumenti. uini et olei et lane
primam q̃ tondes de ouibus tuis dabis ei.
in loco quem elegerit dūs deus tuus de
omnib; tribubus tuis ut sit
et nomen eius ibi inuocetur et ministret in
tuum et omnium qui de eius semine nati sunt.
si exierit leuites de una urbium
tuarum ex omni israel in q̃ habitat. uo
luerit uenire desiderio loci quem elegerit dō
minus habebit in nomine dūi dei sui. sicut om
nes fratres eius leuite qui stabunt eo tempore
coram dño. Partem ab urbium cibaria
et quicquid accepto eo quod in urbe sua
ce patrimonia ei successione debetur. Quā mgis
sibi terram quam dūs ds tuus dabit abi
cere ne imitari uelis abominationes illa
rum gentium; Nec inuenia tur in te qui lu
stret filium suum aut filiam ducat pre
igueū aut qui ariolos salatreue et ob

scuri somnia et sortilegos et incantatores. nec pythones consu
lat. nec diuinos et querat a mortuis uerita
tem omnia enim hec abominatur dūs et p
istius modi sceleratas delebit eas in introitu tuo;
Perfectus eris et absq; macula cum domino deo
tuo; gentes iste quarum possidebis rumores
augurs et diuinos audiunt tibi autē a dño deo
tuo aliter institutum est. Prophetā de gente tua et
de fratrib; tuis sicut me suscitabit tibi dūs
tuus ipsum audies ut petisti a dño deo tuo
oreb. quando congregatio congregata
est atq; dicebas. Vltra non audiam uocem
dñi dei mei et ignem hūmodi amplius
non uidebo. ne moriar: Dixitq; dūs mihi. Bene
omnia sunt locuta; Prophetam suscitabo eis de
medio fratrum suorum similem tui ponamq; uer
ba mea in ore eius. Loquetur ad eos omnia q̃
precepero illi. Qui autē noluerit audire sermonib;
eius quos loquetur in nomine meo ego ultor existā;
Propheta autem qui arrogantia depraua
tus uoluerit loqui in nomine meo quod ego non
precepi illi ut dicat aut ex nomine alienorum de
orum. interficietur. Quod si forte dixeris in corde
responderis quo possimus intelligere uerbum quod
non est locutus dūs. Hoc habebis signum. quicquid
in nomine dñi prophete predixerit et non euene
rit. hoc dūs non locutus est. sed per tumorem ani
mi sui propheta composuit. et idcirco non
timebis eum.

XIX

Cum disperdiderit dūs deus tuus gentes
quarum tibi terram dabit. et possederis eam habitaueris in urbib;
eius et in edib; tres ciuitates separabis
tibi in medio terre quam dūs ds tuus dabit
tibi in possessionem; sternes diligenter uias
et in tres equales partes totam terre primam ac
cludes. ut habeat e uicino quicunq; percusserit
animam proximi sui quod possit confugere. Hec erit
lex homicide fugientis. cuius vita seruanda est;
Qui percusserit proximum nesciens. et non ante
hec cum eo habuisse odium. sed ut dixi tantum
modo lignorum cedendorum cum eo simul fuisse. et
in siluam ad ligna cedenda cum securi egressum
manum eius securis fugerit manu. ferrumq; lap
sum de manubrio amicum eius percusserit et
occiderit. hic ad unam supradictarum urbium
confugiet et uiuet. ne forte cognatus occisi
animo effervens. sanguinem odore calefactus
persequatur. et apprehendat eum. quia longior via

p.

fuit· t peruenerit anima eius qui non est
reus mortis· qz nullum contra eum qui ce-
cidit constat preuaricatum esse mandatum;
clamo precipio tibi· ut tres ciuitates equa-
les inter se spacio diuidas· Cum autem dila-
tauerit deus tuus terminos tuos sicut iu-
rauit patribus tuis· t dederit tibi omnem terram
quam eis pollicitus est· si tamen custodieris man-
data eius· t feceris que hodie precipio tibi· ut diligas
deum tuum· t ambules in uiis eius omni tempore·
adde tibi tres alias ciuitates· t super has
tres alias ciuitates· t super has
tres alias ciuitates· t super has

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE (Beauvais); Late XIIIth Century — Latin Text; Transitional Gothic Script

Missal

(Missale Bellovacense)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This manuscript, a special gift to a church in the city of Beauvais, was written for Robert de Hangest, a canon, about 1285 A.D. At that time, Beauvais was one of the most important art centers in all Europe. The ornament in this leaf shows the first flowering of Gothic interest in nature. The formal hieratic treatment is here giving way to graceful naturalism. The ivy branch has put forth its first leaves in the history of ornament. The writing, likewise, is departing from its previous rigid character and displays an ornamental pliancy which harmonizes with the decorative initials.

Tom's senioꝛes · cuꝯ
Facta est content' of
Se
ichi autem.
Sacrandū t' dñe
munus offerm̄
quo beati bartholo
mei sollempnia ꝛc
colentes purificatu
onem quoq; nr̄is
m̄itꝫ imploram?.
℣. Magna est gla.
℟. Ceptis post ꝯ
domine sacra
mentis supplicater
exoramus: ut int̄
cedente beato bartho
lomeo apl'o tuo q̄
pro illius ueñanda
gerimus passione.

nobis proficiant ad
medelam: Per
Jn̄ dñe: tymotha et
ceus qui appll.
nos annua
beatoꝝ m̄r̄m tuoꝝ
tymothei et appl
unaꝛ sollempni
tate letificas: eoꝝ
q̄s continua inter
cessione super nos
miam tuam mul
tiplica· ut quoꝝ̄
patronis gratula
mur: suffragijs ecu
am perpetue salutis
auxilium nob: ad
esse sentiamus: P
Munera Secreta.
domine q̄s pro
tuoꝝ memoratuꝯ

scoꝝ tym̃othei et
appollinaris sollemp
nitate oblata pro
pitiꝰ respice· et pi
a coꝝ intercessione
salutem nob̃ perpe
tuam prouenire cõ
cede· Per· post cõio
Creatoꝝ mñm tu
orum tym̃othi
et appollinaris chr̃e
intercessione pla
catus· concede q̃s:
ut sacramẽta tua ue
neranda perceptio·
fiat omn̄ peccꝰ
nõꝝ remissio: ℣
Indic ad
chi au missam·
tem nimic· ps· Domi
ne probasti me·
ria mercellus deo·
Col
lecta
Omps sempiṫne
deus: qui hui⁹
diei ueneranda
scãmq; letitiam· tri
ati apli tui bartholo
mei festiuitate tri
buisti: da ecclẽ tue
q̃s et amare quod
credidit· et predica
re quod docuit: ℣.
Epla: Jam n̄ estis
hospites·
Responsoꝝ. Constitu
es eos· v. Pro patri
bꝰ· Tue iuste.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Breviary

(Breviarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Breviaries were seldom owned by laymen. They were service books and contained the Psalter with the versicles, responses, collects and lections for Sundays, weekdays, and saints' days. Other texts could be included. A Breviary, therefore, was lengthy and usually bulky in format. Miniature copies like the one represented by this leaf are rare.

The angular gothic script required a skilled calligrapher. It would be difficult for a modern engrosser to match, even with steel pens, the exactness and sharpness of these letters formed with a quill by a XIIIth century scribe. Green was a decorative color added to the palette in the late XIIIth century in many scriptoria. The medieval formulae for making it from earth, flowers, berries, and metals are often elaborate and strange. This manuscript was written on fine uterine vellum, *i.e.*, the skin of an unborn calf. It evidently had hard use, or may have been buried with its owner.

Deus cuius prouidencia in sua
dispositione non fallitur te su
plices exoramus. ut noxia cūcta sub
moueas: et omnia nobis profutura cō
cedas. P. Ad. Attendite a falsis pphetis q
ueniunt ad vos in uestimentis ouiū. in
trinsecus autem sunt lupi rapaces. a fruc
tibz eoz cognoscetis eos ℣. Bñ. Ald vs Ad.
Non omnis qui dicit michi dñe dñe intra
bit in regnum celoz sed qui facit uolūta
tem pris mei qui ī celis ē ipe intrabit ī regn
um celoz alla ℣. Magnificat. Oc̄ ye oz
Largire nobis dñe quesumus
semper spīm cogitandi que
recta sunt pcius et agendi: ut qui
sine te ee non possumus. secundū te
viuere ualeamus P. Ad. Dixit dñs
villico quid hoc audio de te redde rationē
villicationis tue alla ℣. Ald vs Ad.
Quid faciam quia dominus meus aufert
a me villicationem. fodere non ualeo. mē

erit iudicio ℣. ℟. Ad vš æ. Si offers munus tuum ante altare et recorda tus fueris quia frē tuus hꝫet aliquid aduersum te relinque ibi munꝰ tuū ante altare et uade prius reconsilia ri frī tuo et tūc ueniēs offeres mu nus tuū Alla ℣. Magnificat Dōē vñ

EIus uirtutum cumu
lē totum quod ē optimum. in
sere pectoribꝰ nīis amorem tui nōis:
et pfecta in nobis religionis augmē
tum. ut que sunt bona nutrias. ac
pietatis studio que sunt nutrita tue
todias ℣. ℟. Misereꝛ supꝰ turbam qꝛ ec
ce iam triduo sustinent me nec hꝫent quod
manducent et si dimisero eos ieiunos de
ficiēt in via alla ℣. ℟. Ad vš æ. Et ac
cipiēs ihc septē panes grās agēs fregit ꝛ de
dit discipulis suis ut apponerent et appo
suerunt turbe alleluya. ℣. Magnificat.

Dominica octaua ORACIO.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND; Late XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Illuminated Psalters occur as early as the VIIIth century, and from the XIth to the beginning of the XIVth century they predominate among illuminated manuscripts. About 1220 A.D., portable manuscript volumes supplanted the huge tomes favored in the preceding century. This change in size caused the creation of a more angular and compact script. In general, smaller initial letters were used, and writing was done in double columns.

At this time the pendant tails of the initial letters are rigid or only slightly wavy, with a few leaves springing from the ends. Later, they became free scrolls, with luxurious foliage, and were extended into all the margins. The blue and lake (orange-red) color scheme with accents of white is a carry-over from the Westminster tradition which prevailed in the previous century. The solid line-filling ornaments at the ends of the verses were a new feature added in the second half of the XIIIth century. Silver and alloys of gold are used on this leaf.

Iudica me deus ⁊
discerne causam
meā de gente nō
scā. ab homine
iniquo ⁊ doloso e
rue me.
Quia tu es deus
fortitudo mea q̄
re me repulisti: et
quare tristis ince
do dum affligit me
inimicus.
Emitte lucem tu
am ⁊ ueritatem tu
am: ipa me deduxe
runt ⁊ adduxerunt
in montē scm tuū
⁊ in tabernacula tua.
Et introibo ad al
tare dei: ad deum q̄

letificat iuuentutē
meam.
Confitebor tibi in
cithara deus deus
mis. quare tristis es
anima mea ⁊ quia
re conturbas me.
Spera in deo q̄m ad
huc confitebor illi:
salutare vultus mei
⁊ deus meus.
Sana domine animā
meam quia peccaui t.
Deus auribus
nris audiui
nus: pres nri an
nūciauerūt nobis.
opus quod opa
tus es in diebus eo
⁊ in diebus antiquis.

mei ꝺꝛus meus.
ꝑ me ꝑm anima
mea conturbata ē:
ꝑpea memor ero tui
i ꝺꝛa iordanis ꝛ
hermonii a monte
modico.
Abyssus abyssū
invocat: in voce
cathenactarꝝ tuarꝝ.
Omnia excelsa tua
ꝛ fluctus tui: sup
me tulerunt.
In ꝺie mandauit
dominus miam su
am: ꝛ nocte canti
cum eius.
Apud me oro ꝺeo
vite mee: dicā ꝺeo
susceptoꝛ meus es.
Quare obliuis es
mei. ꝛ q̄re contris
tatus incedo dum
affligit me inimi
cus.
Dum confringūt
ossa mea: exp
hoauerūt m̄ qui t
ribulant me inimi
ci mei.
Dū dicit mihi p tm
gulos dies: ubi ē
ꝺeus tuus.
Quare tristis es
anima mea: ꝛ qua
re conturbas me.
Spa in ꝺeo q̄m ad
huc confitebor illi
salutare vultus
mei ꝛ ꝺeus meus.

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XIIIth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Breviary

(Breviarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Breviary is one of the six official books used by the Roman Catholic Church in its liturgy. It is a book of prayers for the clergy, giving the directions for all of the various services of the Divine Hours throughout the year. The other five official books are the Pontifical, the Missal, the Ritual, the Martyrology, and the Ceremonial of the Bishops.

The angular script in this leaf is executed with great skill and precision. The small and vigorous black initials and the hair line details found in many of the ascenders and terminal letters indicate the work of a superior calligrapher, skilled not only in writing but also in sharpening his quill. The initials and the dorsal decorations also represent the same high standard of craftsmanship. Strangely, the rubrications do not show as great a calligraphic skill. Usually it was the task of a superior scribe to insert the rubrics or directions for conducting the service.

sine homine. Et terra ir
unquetur deserta: et lo
ge faciet dominus ysiel
℟ Egredietur dominus de
samaria ad portam que resp
icit ad orientem et ueni
et in bethleem ambulans
super aquas redemptoris u
dre Tunc saluus erit om
nis homo qua ecce uenie
℣ Et ꝓparabit̄ in misericordia
solium eius z sedebit sup
illud in ueritate. Tuic salu
Et multiplicabit̄ viij
que derelicta fuerat
in medio terre: et adhu
in ea declinatio. Et con
uertet̄ et erit in ostensio
nem sicut chereb uinti
et sicut quercus que ex
tendit ramos suos. ix
Jherlm plantabis uineā
in montibz tuis z exulta
bis q̄ dies domini uenie
et. Exurge syon consurge
ad deum tuum. Gaude et
letare iacob q̄ de medio
gentiū saluator tuus ue

niet. ℣ Exulta satis filia
syon. ulul. filia therlm.
Gaude. ad. ā. i ꝓponent do
mino gloriam et laudem
eius in insulis nunciabit.
q̄ ecce uenit z nō tardabit.
ā. Ecce dñs in fortitudi
ne uenit. ℣ Egredietur dñs
Hill: Dixit Psalm lucā
dominus ihc discipulis
suis. Cum signa in so
le et luna et stellis: et
in terris ꝑturbatio gentiū
ꝑ confusione sonitus
maris et fluctuum z re.
O quel vi ggg ꝑ de cadē le.
Dominus ac redemp
tor noster fides k̄ nu
paratos nos inuenire
desiderans. senescente
mundum que mala
sequantur denunciat:
ut nos ab eius amore
compescat. ℟ Ecce ab au
stro ueniet Ego dominus
deus fir iustificare uos in
pace. ℣ Aspiciam uos et
crescere faciam multipli

tudine uenient et brachiū
eius dominabitur. Ecce merces
Et uolauit ad me .ūus
unus de seraphyn:
et in manu eius calculus
quē forcipe tulerat de al
tari. Et tetigit os meū:
et dixit. Ecce tetigit hoc
labia tua: et auferetur
iniquitas tua: et peccā
tum tuum mundabitur. ℟
Ecce uenit dominus pro
tector nr̄ sc̄s isr̄l. coronam
regni habens in capite suo
℣ Ecce dominator dominus
cum uirtute uenit.. Co
ronam. ℣. ūi ☩ ū. Illumi
nato. ℣ Dns illū. ℣ Egre
dietur uirga de rād. lcō. ℣.
Et audiui uocem do
mini dicentis. Quē
mittam et quis ibit no
bis? Et dixi. Ecce ego:
mitte me. Et dixit dns
ad me; et dices pplō huic.
Audite audientes et no
lite intelligere: et uide
te uisionem et nolite cog

noscere. ℟ Sicut mater cō
solatur filios suos ita con
solabor uos dicit dominus
et de iherlm cuitate quā
elegi uenient uobis auxiliū
Et uidebitis et gaudebit cor
uestrum. ℣ Dabo in syon salu
tem et in iherlm gl̄am me
am. Et uidebitis. lcō. ℣.
Exceca cor pplī huius
et aures eius aggra
ua: et oculos eius claude.
ne forte uideat oculis su
is: et auribus suis audiat
et corde suo intelligat:
et conuertatur et sanem eī.
℟ Ecce dominus uenit cū
splendore descendens et uir
tus eius cum eo dilicare po
pulum suum in pace et cō
stituet super eum uitam
sempiternam. ℣ Ecce do
minator dominus cum ū
tute uenit et dilicare. ℟ vñ.
Et dixi. usq; quo dñe.
Et dixit. Donec de
solentur ciuitates absq;
habitatore: et domus

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Early XIVth Century — Latin Text; Transitional *Rotunda* Script

Vulgate Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

At this period, the St. Jerome Bible was not transcribed as often as one would expect in the country of its origin and the very land which held the seat of the Roman Church. During the greater part of the XIIIth century, while the popes were greatly concerned with gaining political power, art was at a low ebb in Italy, and religious manuscripts were comparatively few and far inferior to the work of monastic scribes in Germany, France, and England. But with the great wealth accumulating in Italy during the XIVth century through commerce and the Crusades, this country soon surpassed in richness as well as in numbers the manuscript output of all other nationalities.

The rich black lettering of this manuscript is in the transitional *rotunda* script and is executed with skill and beauty. It is supplemented by initial letters in rich ultramarine blue and deep cinnabar (vermilion), which colors are reflected in the ornament of the romanesque capitals. All of these factors combine to indicate that the manuscript was executed in central Italy, possibly at Florence.

ptq̃ puenit in egyptum: ⁊ cum multis tpis ibi fecisse. inuenit libros relictos nō potuit neq; cognouit ea cum me. Itaq; vnum ⁊ necessariū putauit ⁊ ipe aliquā addere diligentiam ⁊ labore multū ipendendi istum librū. ⁊ multa uigilia attuli acq; nā in spatio tpis. ad illa q̄ ad finē duxit librum dare. ⁊ illis qui uoluit animū intendē. ⁊ discere q̄ad modum oporteat instituere mores qui sc̄dm legē dō ꝓfecerit uitam agē. Explicit ꝓlogus. Incipit liber ecclēstici.

OMNIS SApia a dnō dō ē. ⁊ cū illo fuit sēp ⁊ ē aīo eternum. Harenā maris ⁊ pluuie guttas ⁊ dies sēculi quis dinumerauit. Altitudinē celi ⁊ latitudinē terre ⁊ profundū abyssi q̄s mensus ē. Sapiam dei ꝓcedentē oīa q̄s inuestigauit. Prior oīum creata ē sapia. ⁊ intellectus prudentie ab euo. Fōs sapie uerbū dei in excelsis. ⁊ ingressus illius mandata eterna. Radix sapie cui reuelata ē. ⁊ astutias illi quis agnouit. Disciplina sapie cui reuelata ē. ⁊ manifestata. et multiplicationem ingressus illi q̄s intellexit. Unus ē altissimus creator omipotens. ⁊ rex potens ⁊ metuendus nimis. sedens sup thronū illi. ⁊ dominans dō. Ipe creauit illā in spū scō. ⁊ uidit ⁊ dinumerauit ⁊ mensus ē. ⁊ effudit illā sup oīa opa sua. ⁊ sup oēm carnē secm̄ dationē suā ꝓpter illā diligentibus se. Timor dō glōria ⁊ gloriatio ⁊ letitia. ⁊ corona exultationis. Timor dō delectabit cor. ⁊ dabit letitiā ⁊ gaudium i longitudinē dierum. Timenti dnm bñ erit in extremis. ⁊ die defunctionis suē benedicetur. Dilectio dei honorabilis sapie. Quo autē aut apparuit tibi ut diligeret eā in uisione. ⁊ in agnitione magnalium suoꝝ. Initium sapie timor dō. ⁊ cū fidelibus in utero creata ē. ⁊ cū electis feminibus gentium. ⁊ cū uiris ⁊ fidelibus agnoscitur. Timor dō scīe religiositas. Religiositas iustitiā ⁊ iustificabit cor. ⁊ dabit tibi gaudiū ⁊ letitiā. Timenti dnm bñ erit. ⁊ die benedictionis illi benedicetur. Plenitudo sapie timē dnm ⁊ plenitudo a fructib illius. Omnem domum illius implebit a generationibus ⁊ receptacula a thesauris illi. Corona sapie timor dō replēs pacem ⁊ salutis fructum ⁊ uidit ⁊ dinumerauit ea. Nam ipse fuit dona dei. Scīa ⁊ intellectū prudentie sapientiā exaltat. ⁊ gloriam tenentiū se exaltat. Radix sapientie ē timē dnm. Rami eius illi longeui. In thesauris sapie intellectus. ⁊ scīa religiositas. execratio autē peccatib sapia. Timor dni expellit peccatū. Nam q̄ sine timore ē nō pōt iustificari. Iracundia ē animositatis illi. subuersio illi ē. ⁊ usq; in tpe sustinebit patiēs. ⁊ postea reddito ei iocunditas. Donus sensus usq; in tpe abscondet uerba illi. ⁊ labia multorum enarrabunt sensum illi. In thesauris sapie significatio diuisa plurime. execratio autē peccatori cultura dei. Fili cupiscis sapiam obserua mandata. ⁊ dns ꝓbebit illam tibi. Sapia ē ⁊ disciplina timor dō. ⁊ q̄s bñ placitum ē illi. fides ⁊ mansuetudo. ⁊ adipleuit thesauros illi. Nō sis mendax in uerbo dni. ⁊ ne accedas ad illi duplici corde. Ne fueris ꝓterrita in ostio tuo. ⁊ nō sis confusus labiis tuis. Attende tibi ne forte cadas. ⁊ adducas aīe tue inhonoratione. ⁊ reuelet dns abscōsa tua. ⁊ te medio synagoge eliciat te. q̄n accessisti maligne ad dnm. ⁊ cor tuū plenū ē dolo ⁊ fallacia.

Fili accedens ad seruitutē dei sta in iustitia. ⁊ timore. ⁊ ꝓpara aiam tuā ad tēptationē. Dirige cor tuum ⁊ sustine. inclina aurē tuā ⁊ excipe uerba intellectus. ⁊ ne festines in tpe obtectionis. Sustine sustētationes dei. Cōiunge dō ⁊ sustine. ut crescat in nouissimo uita tua. Omne q̄d tibi applicatum fuerit accipe. ⁊ in dolore sustine. ⁊ in humilitate tua patientiā hē. q̄m in igne probat aurum ⁊ argentū. Homines nō recipibiles. i camino humiliationis. Credē dō ⁊ recipiabit te. ⁊ dirige uiā tuā. ⁊ spera in illū. Serua timorē illius. ⁊ in illo ueterascere. Operientes dim sustinete misericordiam ei. ne deflectatis ab illo ne cadatis. Qui timetis dnm credite illi. ⁊ non euacuabit merces uestra. Qui timetis dnm spate in illū. ⁊ in ob

Angelica natura.

Prologus in librū ecclēsticum.

Ihesus filius syrach. dicit se ieroso apud hebreos repressisse. nō ecclēstice ut apud latinos. sz parabolas ꝓnotatiue cui uniuersa ecclesie ⁊ canonici canticoꝝ ut salomonem non modo librorum uno sz̄ matheꝰ genere coequaret. Liber ueteꝝ sapie nō repsisse apud eos. sz magis grāci ecclēsiastici q̄ nō nulli philosophi ē affirmatur. Ecclēsiasticus uo sic ecclesiasticus ecclēsiarum ē q̄ congregatoꝝ. collectoꝝ ipetat. sic ille ecclesiator. Si ecclesiastes ad ꝑ referē. ad q̄libz ꝓpositū ecclesie. q̄ ꝑ excellētiā inuentū suū penitētes. ⁊ ociū uitē capere appetat. ē tota diuinalis tātaq; sapia sic ut ipe sibi cōmenta sit.

tauit ipetu. 7 dum sit illâ q̃ ad uínos
ducebat uiam. Jn ueste cñ pondus. q̃
ferebat. totus erat orb tuꝰ. 7 parentum
magnalia in quatuor ordinibꝰ lapi
dum erat sculpta. 7 magnificentia tua
in diademate capitis illí erat sculpta.
Hú aute cælestic qui examinabat. 7 b ex
amuit. Erat è sola tẽptatio ut sufficaꝰ
Quibus aũt usq; in nouissimum. sine
mia ira supuenit. Presagebat eñ 7 fu
tura illoꝝ. q̃m am ipi reuisi cent. 7 se
cucurrẽt. 7 am magna solliciaudie p̃
misisset illos. q̃secqbantur illos pñie
actus. Adhuc è ut mañ hostes lucem
7 explorates ad monumenta mortuorũ.
aliam ꝺ assistit cogitationem in sce.
7 quæ ingantes precesserãt. hos tãq̃ fugi
tiuos psequbantur. Tu cebat eũ illoc ad
huc finẽ. digna necessitas. Et hoꝝ que
actaerãt commemoratiõ animebat.
ut q̃ cecidit tormẽtis. repleret punitiõ. et
pplis quæ tuus mirabilit ciãsinet. illi
aũt noua morte iuenirẽt. Omnis enĩ
creatura ad suũ genꝰ ab initio refigura
batur: ceteris preceptas tuis. ut puer
tu custodiretur inlesi. flam nubes ca
stra eoꝝ obũbrabat. 7 ex aq̃ q̃ ãn erat
terra arida apparuit. 7 mare ruber rua
sine impedimẽto. 7 cãp̃ gramas ꝺ pfũdo
mirabilio. p q̃ gẽs nata ãbulauit. q̃ tegeba
tur tua manu. Videntes tua mirabi
lia 7 mõstra tua. q̃q; eq cñ expauerũt. 7 ta
q̃ agni exultauerũt magnificantes
te dñe. qui liberasti illos. Memores enĩ
erãt adhuc eoꝝ. q̃ in incolatu illoꝝ fã
fuerãt. q̃ admodũ p nascẽ aialiũ edu
cẽ tra muscas. 7 p ipsaby emanauit fluuiꝰ
multitudinẽ ranarꝝ. Nouissime aũt
uidenit nouã creaturã auiũ. cũ abduc
ti ex ipsentia. postulauerũt escas ex vo
lationis. Jn allocutiõm eñ deficiẽtiũ
ascẽdit ill' de mari ortygometra. Et ue
xatiõs peccãtibꝰ supuenerũt. ñ sine il
lis q̃ ãn fã erãt arguñtus p unm flu
minũ. Juste è patiebant. sedm suas
nequitias. Et eñ detestabiliorẽ. i hospi
talitatẽ instituerũt. Alii q̃ ignotos
ñ recipiebãt aduenas. alii ã bonos ho

spites i seruitutẽ accipiebãt. 7 ñ solũ hoc
ꝺ aliq̃ndm respectus erat illoꝝ. cñm in
uitis recipiebãt extraneos. Q̃ aũt cum
letitia receperũt hos. qui eisdem usi erãt
institutis. seuissimus afflixerũt do lo
ribꝰ. Pœnalli fuit aũt celeritate. sic illi in
fontibꝰ uisis aquarum substantias coopti essẽ
tenebris. unusq̃sq; hostiũ sui transitũ
grebat. Jn se eñ elementa ꝺ uertuntur: sic
i organo. q̃litatis sonus immutat. 7 ꝺ
suum sonũ custodiuit. Vñ 7 existima
ri. ex ipsorũ uisu pot. aq̃tica ꝺ uertebantur. 7 quecũq; erant
natantia in tam tẽ fiebãt. Ignis i aq̃
ualebat supra suã uirtutẽ. 7 aq̃ exti
guendis natur oblitus erat. flammæ
e ñ corrumpibilui aialiũ ñ uexauerũt
carnes cõãbulantiũ. nec dissoluebat. il
lamq̃ facile dissoluebatur. sic glacies
tenuis esca. Jn omnibꝰ enĩ dñe magnifica
sti plm tuum 7 honorasti 7 ñ despexisti.
in omni tẽp. 7 i loco assistes eis. Explicat
liber sapiẽ. Jncip̃ plogꝰ scã Jeroñ. pbr
in libꝝ ecclãstica.

Multoꝝ nobꝰ 7 magnoꝝ p le
gẽ 7 pphas. aliosq; qui secu
ti sunt illos sapiam̃ demonstra
re. in quibꝰ oportet laudãre israel' doc
trinã 7 sapiẽ causa. q̃ ñ solũ ipos legẽtes
necesse è ee prudentes. sꝫ 7 extraneos posse
7 dicendo 7 scribendo doctissimos fieri.
Avus mꝰ. Jesus cũ se ampliꝰ dedisset
ad diligentiã lectionis legis 7 pphaꝝ
7 aliorꝝ librorꝝ. qui nobꝰ a parentibꝰ mãs
tradita sunt. uolum 7 ipe scribere aliqd hoꝝ
dum tractat q̃ ad doctrinam 7 sapiam pẽ
tinẽt. ut deliberantes discẽ. 7 illoꝝ patru
mẽ. magis magisq; attendat ad. 7 ꝺ si
militur ad legitimã uitam. Horto itaq;
uenire uos ad lectionẽ. 7 attentiõ studio
lectionẽ facẽ. 7 uenia hic in illis
i quibꝰ uidemur sequntes y magnẽ sa
pie. 7 debitẽ in libꝝ ꝺposuisse. Nam ꝺ hoc
ut ãba hebraica cñ trãslata fuerit ad ali
tiam lingua. Nõ solũ aũt ꝑ. sed ipa lex
7 pphe ceteriq; libꝝ ñ pauca habẽt differen
tiã cñ mt se dicuntur. Nã in octauo 7 tri
cesimo ãno. tpibꝰ ptolomei euergetis regis.

aduenientes

assistentes

aduenerũt

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

THE NETHERLANDS; Early XIVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Small Psalters of this period are comparatively rare, since Psalters were used primarily in the church services and not by the layman. Here, the letters and ornament still retain all the rigidity of the previous century and give no indication of the rounder type of letter or any beginning of the interest in nature that characterized the work of the scribes in France. The filigree decoration, as well as the line-finishing elements, show, however, more creative freedom than either the initial or the text letters. The small burnished gold letters display considerable skill on the part of the illuminator, for it is difficult to control small designs in the gesso used as a base for the raised gold leaf.

tis autem dñm glorificat.
Qui iuxta proximo suo et non ceci
pit qui pecuniam suam non
dedit ad usuram: et munera
super innocentes nñ accepit.
Qui facit hec non movebitur
in eternum.
16 Conserua me dñe quoniã
speraui in te dixi dño deus
meus es tu: quoniam bono
rum meorum non egues.
Sanctis qui sunt in terra eius:
mirificauit omnes voluntates
meas in eis.
Multiplicate sunt infirmitates

eorum: postea a me recessuerūt-
ron congregato conuentuali
cor de sanguinuz: nec mecum
cio nominum cor pl̄aria uiā-
nūs pars hereditatis mee 7 ca
lias meis: tu es qui restituues
hereditatem meam michi.
unos credentium in unum preclaris-
tium hereditas mea preclara
est michi.
Gredicam dñi qui tribuit
mi intellectum: insup 7 usq; ad
nocteꝫ me erudierunt renes mi-
ouidebam dñm in conspec
tu meo semper: quoniam a

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Early XIVth Century Latin Text; Angular Gothic Script, Gregorian Notation

Hymnal

(Hymnarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

At important festival services such as Christmas and Easter these small hymnals were generally used by the laymen as they walked in procession to the various altars. Much of the material incorporated in the hymnals was based on folk melodies. Hymns, like the other chants of the Church, varied according to their place in the liturgy. Their melodies are frequently distinguished by a refrain which was sung at the beginning and at the end of each stanza.

The initial letter design of this leaf persisted with little or no change for a long period, but the simple pendant spear was used as a distinctive motif for not more than twenty-five years.

lum me dignitatis lũmo

re gi cum regnatis vm

da nostre prauitatis vestre

soluat potestatis efficax sen

tenca. Amen. In cõmedzat.
scã pauli ap.
prosa.

Collettetur fidelis con

cio apostoli petri precom

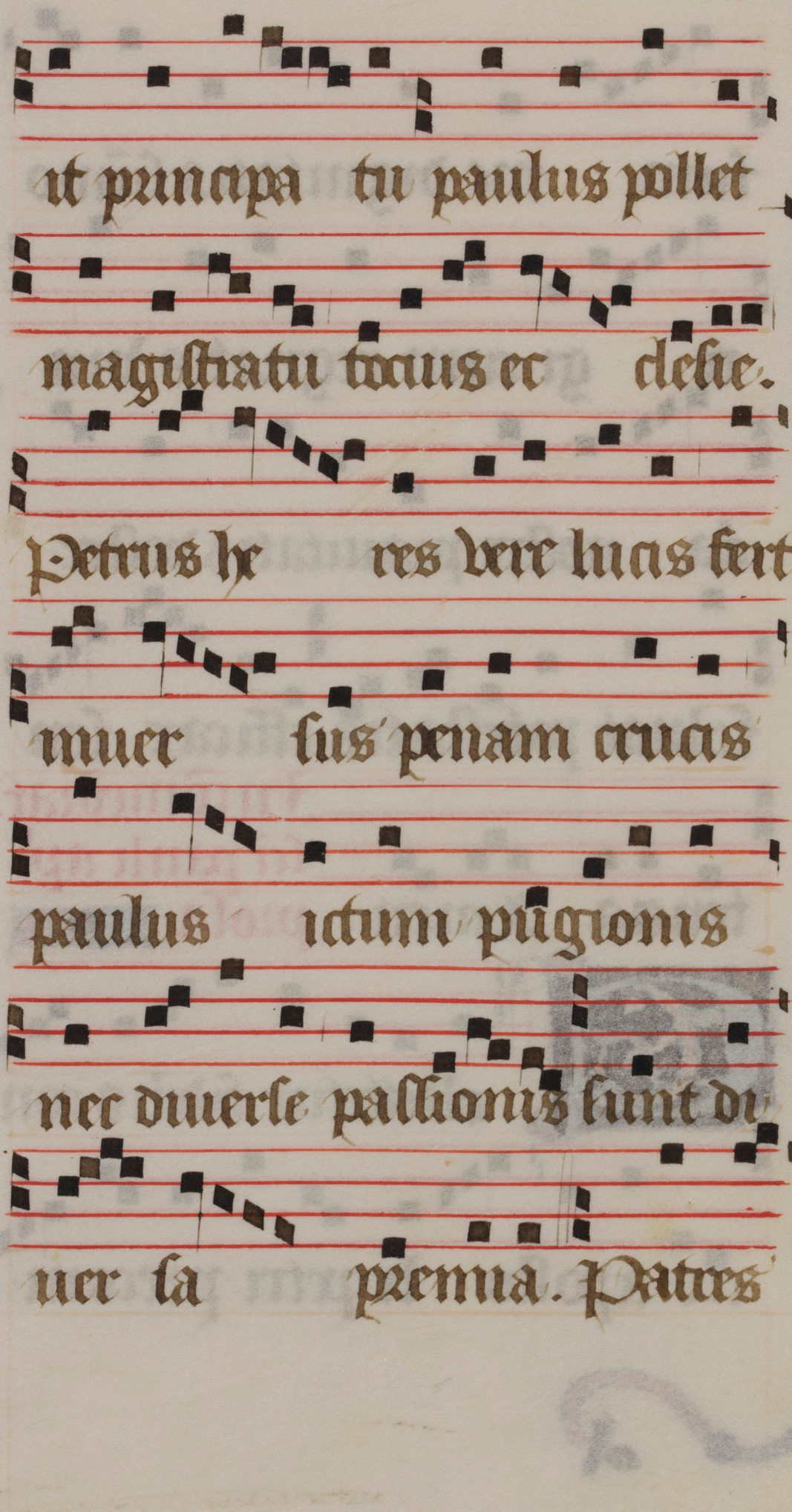
ut principa tu paulus pollet
magistratu tocius ec clelie.
Petrus he res vere lucas fert
muer sus' penam crucis
paulus ictum plagionis
nec diuerle passionis sunt di
uer sa premia. Patres

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY (Würzburg); Early XIVth Century

Latin Text; Gothic Script;
Transitional Early Gothic Notation

Missal

(Missale Herbipolense)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Missal has been for many centuries one of the most important liturgical books of the Roman Catholic Church. It contains all the directions, in rubrics and texts, necessary for the performance of the mass throughout the year. The text frequently varied considerably according to locality. This particular manuscript was written by Benedictine monks for the Parochial School of St. John the Baptist in Würzburg shortly after 1300 A.D.

The musical notation is the rare type which is a transition between the early neumes and the later Gothic or horseshoe nail notation. The "C" line of the staff is indicated by that letter, and the "F" simply by a diamond, an unusual method. The bold initial letters in red and blue are "built up" letters; first the outlines were made with a quill and then afterward the areas were colored with a brush.

mcelo: ubi neq; erugo neq;
tinea demolitur. et ubi fures
non effodiunt. nec furantur.
Vbi enim ē thesaurus tuus:
ibi est et cor tuum. Offert.

Exaltabo te domine quoni
am suscepisti me nec
delectasti inimicos meos
super me domine
clamaui ad te et sanasti
me

Fac nos Secr
ēs dñe hys
tibus me
muneribus offerendis conue
nienter aptari: quibus uene
rabilis sacramenta celebra
mus ex ordine. ꝑ. ꝑfatō Qui
corporali ieunio Comm.

Qui meditatur in lege do
mini die ac nocte dabit fruc
tum suum in tempore suo.

Ereptā nobis domi ꝑsecō
ne prebeant sacramen
ta subsidium: ut et tibi gra
ta sint nīa ieunia: et nobis
profitiant ad medelam. ꝑ.

Sup ꝑpul. Inclinate ca
pita uīa deo. ord. Sup ꝑlz.

Inclinantes se dñe maiestati
tue ꝑpitiatus intende. ut qui
diuino muneri sunt refecti
celestibus semp nutriantur
auxilijs. ꝑ. Feria. v.

Dum clamarem ad domi
num exaudiuit uocem meam
ab hijs qui appropinquant
michi. et humiliabit eos
qui est ante secula et manet
in eternum. iacta cogitu
tum tuum in domino et ipse
te enutriet ps. Exaudi
di deus orationem meam et
ne despexeris deprecationē me
am intende mihi et exaudi me
Deus qui aul coll.
pa offenderis pe

nitentia placans. preces ꝑpli
tiu suppliantis ꝑpitius respi
ce. et flagella tue uiamdie:
que pro pcis nris meremur
n diebz illis ysaie ꝑp. aute. ℣
Egrotauit ezechias usqz ad
mortem. Et intrauit ad eū
ysaias filius amos ꝓpheta.
et dixit ei. Hec dicit dns. Dis
pone domui tue: quia morie
ris tu et non uiues. Et cōuer
tit ezechias faciem suā ad
parietem: et oauit ad dnm
et dixit. Obsecro dne: memē
to quesο quom ambulaueri
coram te. in ueritate. et in cor
de pfecto. et quod bonū ē in
oculis tuis fecim. Et fleuit
ezechias fletu magno. Et
factum est ūbum domini ad
ysaiā dicēs. Vade et dic eze
chie. Hec dicit dns deus dauid
ptis tui. Audiui oationē tu
am: et uidi lacrimas tuas. Ec
ce ego adiciam sup dies tuos
quindecim ānos: et de manu
regis assirioꝝ. eruā te. et ciui
tatem istam. et ptegā eam.
Dicit dns:
ops. Gz. Iacta cogitatiū

tium in domino et ipse te

nutriet

℣. Dum clamarem

ad dominum exaudi

uit me — am ab hys

qui appropinquā

mi chi

mirabilis ihs ca

pharnaum: accessit ad eum
centurio: rogans eum et di
cens. Dne: puer meus iacet
i domo paliticus: et male tor
quetur. Et ait illi ihs. Ego uenī
am: et curabo eum. Et respō
dens centurio. ait. Dne: non
sū dignus ut intres sub tec
tum: sz tantū dic ūbo. et sa
nabitur puer meus. Nā et e
go hō sū sub potestate. hēns
sub me milites. Et dico huic
uade. et uadit: et alio uenī
uenit. et seruo meo. fac hoc
et facit. Audiēs aūt ihs mi
ratus est: et sequētib; se dixit.
Ām dico uobis: non inueni tā
tam fidem in isr. Dico aute
uobis: qđ multi ab oriente et
occidente. uenient et recūbēt

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XIVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Breviary

(Breviarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In the middle of the XIVth century many of the manuscripts show influences from other countries. Illuminators, scribes, and other craftsmen traveled from city to city and even from country to country. While the script of this leaf is almost certainly French, the initial letters and filigree decoration might easily be of Italian workmanship, and the greenish tone of the ink suggests English manufacture. The dorsal motif in the bar ornament is again decidedly French, and the lemon tone of the gold is a third indication of French origin. In England, the burnished gold elements are generally of an orange tint, due to the presence of an alloy; in Italy, they are a rosy color because the underlying gesso or plaster base was mixed with a red pigment.

hibetur. qz mutato qz ppl'o
nouit dominus qui fuerit
eius. ex hz qz ore ei⁹ fluctibz
scis huius ad future vite
tis quietate quali ad lo
bonitate lectionis videndo h
est misericordie videndo
prouisit. lectō. xij.
Publicatores aut dele
derant. t lauabant
rectia. publicatores sunt eccle
doctores qui nos vere fidei
omprehensos t de pfundo
ad lumē elatos qi pisces
tatem. i. turbe vitiorum
aduehunt. Quasi enim
quedam vetia piscatiū
sunt complac predicatiū
dationes. que eos quos ac
perunt mūde non amit
tunc. vnde t rete qua
retia vocata. Sz
h rete m̄ laxat̄ captura
m̄ lotaphicat̄ quia om̄e
tps ēccle doctrine sed mūc
ccenda est lingua doctoꝝ
nunc tm̄ et aures gentiū.
Ascendens lectō. xij.
aut dominus in
nam nauem que erat sy
monis rogauit eum a ter
ducere pusillū. t sedēs

docebat de nauicula turbas.
Navis symonis est ecclā p
mitiua de qua paulus ait.
Qui optatus est petro i apo
stolatū circūcisionis optat
est t in integrū. Bene ūo
una dicta est. qz multitu
dinis credentiū erat cor v
num t ānā una. De qua
clā docebat turbas. id est
qz de auctoritate ecclesie ulz
hodie gs ad celoz regnū i
uitat. lectionem. v.
Illo. Tpe: Cum turbe
irruerent ad ihm ut au
dirent verbum dei. t ipe
stabat secus stagnum
genesareth. Et vidit du
as naues stantes secus
stagnū. piscatores aut
descenderāt t lauabant re
tia. Ascendens aut i una
nauē que erat symonis
rogauit eum a terra reduce
cere pusillū. Et sedens. do
cebat de nauicula turbas.
Ut aut cessauit aut loqui. dix
ad symonē. Duc in altū
t laxate retia vra in capt
turam. Et respondens sy
mon dixit illi. preceptor p
totā noctē laborantes ni

chu cepimus. Jnuocato aut
tuo lazaro uete. Et cum hc
fecissent conclusert pisc
multitudinē copiosam.
Rumpebat aut rete eoꝝ.
Et annuerunt socijs q erat i
alia naui. ut uenientes
adiuuarent eos. Et uenc
uerunt & impleuerunt ambas
nauiculas ita ut pene mer
gerentur. Qd cū uidisset Sy
mon petrus procidit ad ge
nua ihū dicens. Exi a
me q homo pccor sū dñe.
Stupor enī circūdederat eū
& omnes qui cū illo erāt i
captura piscū quā ceperāt.
Similiter aut. Iacobū. & Jo
annem filios zebedei q erant
socij symonis. Et ait ad
symonē ihc. Noli timere.
ex hoc iam eris homines
capiens. Et subductis ad
terram nauibz. relictis oībz
secuti sunt ihm. Qđ.

Ad nobis qs dñe ut
mundi cultus
pfectior nobis tuo ordine
dirigatur. & ecclia tua tāc
quilla deuotōne letet. p.
Ad. Sy. X. Acendēs ihc in na
uem. & docēs docebat turbas

alia. Ad. Sy. X. precepto p
totem noctem laborantes nich
cepimus mnuocato aut tuo laxa
bo rete. Qđ ut. s. Dñica. vj. lc.
Illo. Tp. sa cunctis cod.
Dixit ihc discipulis math.
luis. Amen dico uob. Sia
mundauerit multitudo una
plulqua scelerati & pharisei
corum non intrabitis in
regnū celoꝝ. Et reliqua
Omel. bi augustini epi.
Si hmdauerit mul
titudo una plulqm
scelerati & pharisecoꝝ non in
trabitis in regnū celoꝝ.
id est non solum nulla
minima precepta legis in
hominē & tradita que a
me adduntur qui non
uerit soluerit legē & ad in
plere. non intrabitis in
regnum celoꝝ. Lectio. ē
Sed dicat mihi. Si de ul
mandatis nimi
rus cum cupius loquitur
dixerit ei mihi uocabit in
regno celoꝝ quilquil u
num eoꝝ soluerit et se
cundū hāc solutōnem ui
docuerit. magnū autem

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

ENGLAND (?) ; Middle XIVth Century Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horæ Beatæ Mariæ Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This particular Book of Hours, a devotional prayer book for the layman, was made for the use of Sarum, the early name for Salisbury, England. This text was accepted throughout the province of Canterbury. The manuscript was written about the time Chaucer completed his Canterbury Tales, but evidently by a French monk, who might have been attached, as was often the case, to an English monastery. Again, the book could have been specially ordered and imported from abroad. The initial letter and the coloring and the treatment of the ivy are unmistakably French.

The lettering is an excellent example of the then current book hand. There are seven lines of writing to an inch. The words written in red, a heavy color made from mercury and sulphur, show almost the same degree of delicacy as those written with the more fluid ink.

mpl. Populus gaudium. R̄
Descendit. ℣ Tanq̄m sponsus. Cum prolis. hȳmn.
Jam redemptor. ℣ Tanquam sponsus. Ad ⁊̄. a:
Hodie xp̄s natus est hodie
salvator apparuit hodie
in terra canūt angeli letā
tur archangeli hodie exul
tant iusti dicentes glia
in excelsis deo Alla. p̄s.
magf. ō̄o Confitebor q̄s. Ad
compl'. s. Ad ⁊̄. matu.
Natiuitatis dñi usq; ad
purificationē ī mane
e. dicitur per antiph.
Ad matut. Natus dñō a
gelorum chorus canebat
dicens salus deo n̄ro sedē
ti sup thronum et agno.
℣ Benedictus qui venit.
ō̄o. Confitebor q̄s. Ad ⁊̄. a.
Verbum caro factum est
et habitauit. ℣. Tanq̄m sp̄o
sus. ō̄o ut s. Dñica in
fra natal'dñi. S. lucā.
In illo tempore.
Erat ioseph et ma
ria mater ihesu
mirantes sup his quę

dicebantur de eo. Et resp̄.
Congregamus i
unum ea quę in
carne. Iesu dicta scripta
sunt de eo: et nunc scire
possimus singula quo
q̄ digna esse miraculo.
Quamobrem mirabat
et pater. sic enim aptius
fuis est ioseph qui nutri
cius fuit mirabatur et
mater sup omnibz quę
dicebantur de eo. lō. ⁊̄.
Nec nam ergo ſt
que de puero.
Iesu fama disperserat
Pastores erant in regi
one illa vigilantes et
obseruantes custodias
noctis sup gregem suū.
Ecce angelus dñi ap
stetit eis et claritas dei circumfulsit
illos et timuerunt timore magno. Et
dixit ad eos. Annūcio vobis gaudium
magnum. Quia natus est vobis hodie
salvator mundi. Et hoc vobis signum.
Invenietis infantem: involutum
pannis et positum
in presepio. Lō. m̄.
Et dum angelis
hec in terra

dar cundam. Hymn.

Etbum patris hodie processit de virgine matutes angelice angelice nom cantemus iubilo reddā laudes dño

Pacem nobis omnib: nūciant angelus resul sis pastoribz: uigi soli mdi us dicant oñs gracias.

Ad hymnas a. de laudibz.

Uerbum caro factum est.

Ad. ñj. a. Genuit. capitulū.

Populus gentium. ℟ Puer natus est nobis. Alla alla ℣ Et filius datus est nobi. alla. ℣ Uerbum caro fact est. Ad. ñj. capitulum.

Parvulus natus est nobis filius datus est nobis. et factus est principatus sup hu meri eius. et uocabitur nomen eius admirabilis consiliarius deus fortis pater futuri seculi princeps pacis. ℟ Uerbum caro factum est alla alla. ℣ Et habitabit in nobis alla alla. ℣ Benedictus

qui uenit in nomine dñi. Deus dñs et illuxit nobis Ad. ix. cap

Preuit benignitas et humanitas sal uatoris nri dei: non ex op ribz iustic que fecimus nos. sed secm mām su am salvos nos fecit. ℟ Benedictus qui uenit in nomine dñi. alla alla. ℣ Deus dñs et illuxit nobis. alla ℣ Tanq̄m sponsus. Ad vs.

Hodie nobis celorum rex de uirgine nasci dignatus est ut homines secum perpetuo regnent in celestibz: hodie exultant iusti dicentes gloria in excelsis deo alla ℣ Hodie nobis de celo pax vera descendit. alla ℣ Hodie in terra canunt angeli letantur archangeli. alla ℣ Hodie exultant iusti dicentes. alla ℣ Gloria in excelsis deo. alla. Ad. ix. capitulum.

Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. ps Quare fremuerunt gentes. a Redemptionem misit dñs pplo suo mandauit in eternum testamentū suū. ps Confitebor. a Exortum est in tenebris lumen rectis corde misericors et miserator et iustus dñs. ps Beatus uir. a Apud dñm misericordia et copiosa apud eum redemptio. ps De profundis. a Dirigere in conspectu tuo semitam tuam. ps Memento dñe.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XIVth Century — Latin Text; Gothic Script

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Psalter with its one hundred and fifty psalms is the best collection of religious lyrics which the world possesses. It is no wonder, therefore, that it forms an important part of so many medieval manuscripts. The Psalms are found not only in manuscripts of the Bible, but also in Missals, Breviaries, and Books of Hours; and, as they had to be memorized by the priests, they were also transcribed separately. In the earlier periods there was generally a harmonious unity between the spirit of the ornament and the character of the writing. This unity is exemplified in this leaf. The three-lobed, gracefully drawn, symmetrical fronds of leaves in the ornament are usually accepted without question as representing the ivy plant. In the Middle Ages many magical and medicinal qualities were attributed to this plant.

Unfortunately, fire and water, mice and men have in the course of the centuries often left their damaging marks on manuscript leaves. Some pages of this manuscript book show the effect of having been exposed to dampness.

Ante dyzum hymus. Sexte.

Domini est terra z plen
tudo eius orbis terra
et uniuersi q habitant in eo.
Quia ipse sup mr fundauit
eam: z sup flumina pparauit
eā. Quis ascendet in mō
tem dñi aut quis stabit in
loco scō eius Innocens
manib: z mūdo corde q nō
accepit in uano aiam suam
nec iurauit in dolo pximo
suo Hic accipiet benedic
tionem a dño: z mīam

a deo salutari suo Hec ℣
generacio querencia eam
querencia facient in eam.
Attollite portas principes
uestras: ℣ elemini porte
eternales & introibit rex
glorie. Quis est iste rex
glorie: dominus fortis et p
tens dns potens in pelo.
Attollite portas principes
uestras & elemini por
te eternales & introibit rex
glorie. Quis est iste rex
glorie: dominus

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE (Rouen); Late XIVth Century Latin Text; Angular Gothic Script

Missal

(Missale)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The fact that this Missal honors particular saints by its calendar and litany indicates that it was made by friars of the Franciscan order. This was established in 1209 by St. Francis. These wandering friars with their humility, love of nature and men, and their joyous religious fervor, soon became one of the largest orders in Europe.

This leaf, with its well written, pointed characters and decorative initial letters, has lost some of its pristine beauty, doubtless through occasional exposure to dampness over a period of 600 years. The green tone of the ink is more frequently found in English manuscripts than in French. However, the ornament and miniature on the opening page of the manuscript definitely indicate that it is of French origin.

ciat esse consortes. ¶ Per dominum nostrum. sup plin.

Deato supplicationibus nris omnipotens deus. et quibus fiducialem spem de pietatis indulgentia consuete misericordie tribuit benignus effectum. ¶ Per dominum nostrum ihm xpm filium tuum. Qui tecum vivit.

Feria iij. Statio ad sanctam sabinam. Jutonius

Ibi dixit ei naaman quesu ut multum tuum multiplices tuum donec requiram ne auctoritas facias tuam a me. ps Deus illuminatio mea et salus mea quem timebo. v Glia pri. ozo.

Per hec que sumus domine benignus nobis observantiae sce subsidium. ut que te auctore tractanda cognovimus te operante impleamus. p dominum. Nabuzardan.

In diebus illis: factus est sermo domini ad helyseum thesbitem dicens. Surge et vade in sareptam sydonionum et habita ibi. ¶ Accepit mulier ibi mulieris

nudue ut piscat te. Surrexit et abiit in sareptam. Cumque veniret ad portam civitatis apparuit ei mulier vidua colligens ligna. Et vocavit eam dixitque ei. Da mihi paululum aque in vase ut bibam. Cumque illa pergeret ut afferret clamavit post tergum eius dicens. Affer mihi obsecro et buccellam panis in manu tua. Que respondit. Vivit dominus deus tuus. quia non habeo panem nisi quantum pugillus capere potest farine in hydria et paululum olei in lecythio. Ecce colligo duo ligna ut ingrediar et faciam illud mihi et filio meo ut comedamus et moriamur. Ad quam helyseus ait. Noli timere sed vade et fac sicut dixisti. Verumptamen mihi fac primum de ipsa farina tua subcinericium panem parvulum et affer ad me. Tibi autem et filio tuo facies postea. Hec autem dicit dominus deus israel. Hydria farine non deficiet nec lecythus olei minuetur

tis. Exaudi dñe placa
re dñe. attende et fac. ne
moreris propter temetipm
deus meus quia nomen tu
um invocatum est sup ci
uitatem et sup populum tu
um dñe deus nr. Ps. Ad
iutor meus et liberator meus es tu do
mine ne tardaueris. ℣. Confun
dantur et reuereantur inimici mei
qui querunt animam meam. Sedm
In illo tempore: lectio
Dixit ihus turbis iu
deorum. Ego uado et
quaeritis me et in peccato ues
tro moriemini. Quo ego uado.
uos non potestis uenire. Di
cebant ergo iudei. Numquid
interficiet semetipm. quia
dicit quo ego uado uos no
potestis uenire. Et dicebat
eis. Vos deorsum estis ego de
superioribus sum. Vos de mundo
hoc estis: ego autem non
sum de hoc mundo. Dixi ei
go uobis quia moriemini
in peccatis uestris. Si enim
non credideritis. quia ego
sum morientur in peccato
uestro. Dicebant ergo iudei.
Tu quis es: Dixit eis ihus.
principium qui et loquor
uobis. Multa habeo de uo
bis loqui et iudicare. Sed qui
misit me uerax est. Et ego
que audiui ab eo hec loquor
in mundo. Et non cognouerunt quia patrem eius
dicebat deum. Dixit ergo eis
ihus. Cum exaltaueritis fi
lium hominis tunc cognos
cetis quia ego sum. Et a me
ipso facio nichil sed sicut do
cuit me pater hec loquor. Et
qui misit me mecum est.
Et non reliquit me solum.
quia que placita sunt ei fa
cio semp. Off. Exaudiam do
minum qui tribuit michi intellec
tum prouidebam deum meum in conspec
tu meo semper quoniam a dextris
est michi ne commouear. Secreta.
Accepta sit tibi dñe
placationis et lau
dis hostia nos propitiatione
digneris efficere. Per. com.
Dñe dominus noster qua
admirabile est nomen tuum in
uniuersa terra. Postcom.
Exaudi nos deus salutaris
noster ut per huius sacramenti

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Early XVth Century — Latin Text; *Rotunda* Gothic Script, Gregorian Notation

Antiphonal

(Antiphonarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The chanting of hymns during ecclesiastical rites goes back to the beginning of Christian services. Antiphonal or responsive singing is said to have been introduced in the second century by St. Ignatius of Antioch. According to legend, he had a vision of a heavenly choir singing in honor of the Blessed Trinity in the responsive manner. Many of the more than four hundred antiphons which have survived the centuries are elaborate in their musical structure. They were sung in the medieval church by the first cantor and his assistants. Candle grease stains reveal that this small-sized antiphonal was doubtless carried in processions in dimly lighted cathedrals. In this example the notation is written on the four-line red staff which was in general use by the end of the XIIth century. The script is the usual form of Italian *rotunda* with bold Lombardic initial letters.

Immutemur habitu in

cilicio et cinere ieiunemus

et ploremus ante deum

ut misericors sit. dimittat nobis

peccata nostra deus noster. Iusta

lum et al ta re ploza bant fac̃e

tores rleuit te ministri domi mꝫ

et di cent parce domine pc̃e

populo tu o et ne dissipes ora

cantantum ad te ꝙ mi ne.

R/ Emendem̃ in me ius que igno

ran ter pc̃ ca u mus ne fubi

to pc̃.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

NORTHERN FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This Book of Hours shows definite characteristics of the manuscript art of France and the Netherlands of about 1450 A.D. It was probably one of many copies prepared for sale at a shrine to which devout pilgrims came to worship or to seek a cure. The spiked letters and the detached ornamental bar are unmistakably Flemish in spirit, while the free ivy sprays are distinctively French. The burnished metal in the decorations shows the use of alloyed gold (*oro di metà*) as well as silver.

Various metals were added in different localities to the fine gold. English illuminations frequently had a decided orange hue, while the French had a lemon cast. The quality of the gold was best enhanced by the use of burnishing tools equipped with an emerald, a topaz, or a ruby. Less successful burnishers contained an agate or the tooth of a wolf, a horse, or a dog.

Laudate eū in sono tube laud eū
ī psalterio et cythara laud eū in tȳ
pano t choro laud eū ī cordis t organo
Laud eū in cymbalis bene sonātibz lau
d eū in cymbalis iubilacōis oīs spūs lau
det dnm. A' Dadmirabile cōmercū creator
genis humani aīatū corp' sumes de virgie na
sa dignat' est t procedes ho sine semie largit' est
Nra ūgo nobis sua deitatem
letare q̄ meruisti xpm portare celi t
tor cōditorē q̄ de tuo utero ptulisti mūdi
Ave maris stella dei mat' alma atq; sēp ūgo
felix celi porta Sumēs illud' aue gabiel
ore tuba nos ī pace mutans nomē eue

Solue vincla reis profer lumen
cecis mala nostra pelle bona cuncta
Monstra te esse ma/ pcem.
trem sumat per te precem qui pro
nobis natus tulit esse tuus
Virgo singularis inter omnes
mitis nos culpis solutos mittes
fac et castos
Vitam presta puram iter para
tutum vt videntes ihesum sem/
per colletemur
Sit laus deo patri summo xpo
to deus spiritui sancto trinus
honor unus. Amen. ℣: Post
partum virgo inviolata permansisti.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

It is generally no great task to assign these illuminated Books of Hours to a particular country or period. The treatment of the ivy spray with the single line stem and rather sparse foliage is characteristic of the work of the French monastic scribes about the year 1450. The occasional appearance of the strawberry indicates that the illuminating was done by a Benedictine monk. Fifty years earlier the stem would have been wider and colored, and the foliage rich; fifty years later the ivy and holly leaves would be entangled with flowers and acanthus foliage.

fugiam mihi ad te deus meus mise
rere mei. dū veniens in nouissimo
die. ℣. Anima mea turbata est valde
sed tu dñe illucunq; et. Dum ne.

Quis michi det lectio vi.
tribuat ut in inferno
protegas me et abscondas me
donec pertranseat furor tuus.
et cōstituas michi tps in quo
recorderis mei. putas ne mor
tuus homo rursum viuat.
Cunctis diebus quib; nō mihito
expecto donec veniat immutacio
nis mee. Vocabis me et ego respon

debo tibi. Opera manuū tuaꝝ
ponerigeꝫ dexteram Tu quid
quillus meos diminuerasti.
sed parte peccatis meis ℟.
Ne recorderis peccata mea dñe dū
ueneris iudicare sclm p ignē ℣.
Dirige dñe deus meus i cōspectu
tuo viā meā. Dū ueneris requie
eterna. ℣ Recordis In mj. n̄.
℟ Complaceat ps.
Expectans expectaui do
minum et intendit michi
Et exaudiuit ꝑces meas
et eduxit me de lacu miserie

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The text of a Book of Hours consists of Gospels of the Nativity, prayers for the Canonical Hours, the Penitential Psalms, the Litany, and other prayers. The beauty of the rich borders found in some of these books frequently claims our attention more than the text. In these borders it is easy to recognize the ivy leaf and the holly, but is usually more difficult to identify the daisy, thistle, cornbottle, and wild stock. The monks had no hesitancy in letting these flowers grow from a common stem. Because of the translucency of vellum, the flowers, stems, and leaves of the border were carefully superimposed on the reverse side in order to avoid a blurred effect.

diebus uite mee.

Ut uideam uoluntatem do
mini: et uisitem templum ei?

Quoniam abscondit me
in tabernaculo suo in die ma
lorum protexit me in absco
ndito tabernaculi sui.

In petra exaltauit me et
nunc exaltauit caput meum
super inimicos meos.

Circuiui et immolaui in ta
bernaculo eius: hostiam uoci
ferationis cantabo et psalmum
dicam domino.

nice: a quo trepidabo.

Dum approprient super me
nocentes: ut edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici
a me ipsi infirmati sunt et
ceciderunt.

Si consistant adversum
me castra: non timebit cor
meum.

Si exurgat adversum me
prelium: in hoc ego sperabo.

Unam petii a domino:
hanc requiram ut inhabitem
in domo domini omnibus

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In the second half of the XVth century, the devout and wealthy laymen had a wide selection of Books of Hours from which to choose, both manuscript volumes and printed texts. These were often sold, in large cities, in book stalls erected directly in front of the main entrance to the cathedral.

The first printed and illustrated Book of Hours appeared in 1486. It was a crude work, but later noted printers such as Verard, Du Pre, Pigouchet, and Kerver issued in great numbers Books of Hours with numerous illustrations and rich borders. The decorations were frequently hand colored and further embellished with touches of gold. These Books of Hours created a strong competition for the more costly manuscript copies.

Customers who still preferred the manuscript format and could afford it also had a choice of many different types of decoration and could stipulate what quantity and quality of miniatures they desired. By this time the ivy spray had a variety of forms. It might be seen springing from an initial letter, from the end of a detached bar, in a separate panel in company with realistic flowers, or forming a three- or four-sided border intermixed with acanthus leaves and even birds, animals, and hybrid monsters which are neither man nor beast.

Cuꝛꝺ qꝫ ꝛedemptoꝛ meus uiuit et in nouissimo die de terra surrecturus sũ Et in carne mea uidebo deum saluatoꝛem meum. ℣. Quem uisurus sum ego ipse et non alius et oculi mei conspecturi sunt. ℟ Et in carne mea uidebo deum saluatoꝛem meum.

Amus tue. lectio terna.

Omine fecerunt me: et plasmauerunt me totum i circuitu. Et hoc repente precipitas me. ℣ Memento quaeso qꝫ hoꝛa lutum fecisti me: et in pulueꝛem reduces me. ℟ Nonne hoꝛa lac: mulsisti me: et hoꝛa caseum:

dñe. Ioh mc ondampnar. Indi
ca mihi cur me ita iudicas. Num
quid tomum tibi videtur ꝙ calum
nieris et oppimas me opus ma
nuum tuarum et consilium im
piorum adiuues: Numquid oc
li carnei tibi sunt aut sicut vide
tomo et tu videris. Numquid
sicut dies tomunis dies tui et anni
tui sicut humana sunt tempora:
Vt quoras inquisitionem meam
et peccatum meum sciteris. Et
scias quia michil impium fecerim
cum sit cum sit nemo qui de ma
nu tua possit eruere. Responsor.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY (Florence); Middle XVth Century Latin Text; *Rotunda* Gothic Script, square notations

Gradual

(Graduale)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

A Gradual contains the appropriate antiphons of a mass sung by the choir of the Latin Church on Sundays and special holidays. The text was furnished largely by the 150 Psalms and the Canticles of the Old and New Testaments. The superb example of calligraphy in this leaf illustrates the supremacy of the Italian scribes of the time over those of the rest of Europe. It is frequently assumed that this late revival of fine writing may have been caused by the concern of scribes over the impending competition with the newly invented art of printing. The music staff still retains here the early XIIth century form with the C-line colored yellow and the F-line red. The four-line red staff had been in use for over two centuries before this manuscript was written.

stris. fiat refulgor lumen eternum, claritas
auge dilectionem.

Tu nobis dona fontem lacrimarum. ieiunio
rum fortia ministra. uicia carnis omnia re
tunde framea tua.

Procul a nobis perfidus assistat sathan a
tuis uiribus confractus. sanctus absistat
spiritus a tua sede dimissus.

Gloria deo sit eterno patri. sit tibi semper ge
nitoris nate cum quo equalis spiritus per
cuncta secula regnat. amen.

℣ In diebus festialibus ad nocturnum. hym.

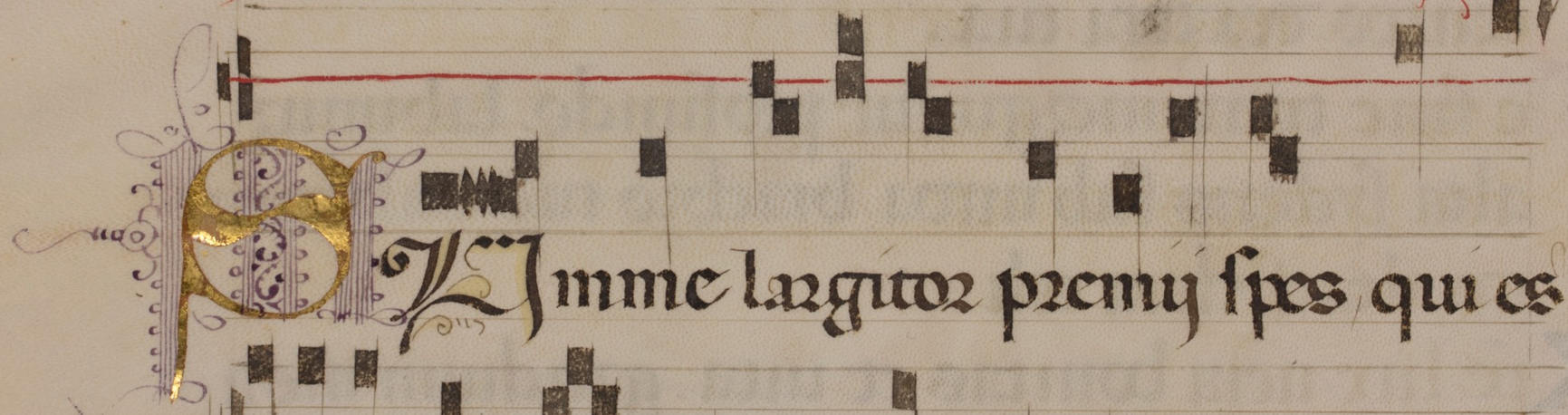

Summe largitor premii spes qui es
unica mortis preces. in tempore senorum t

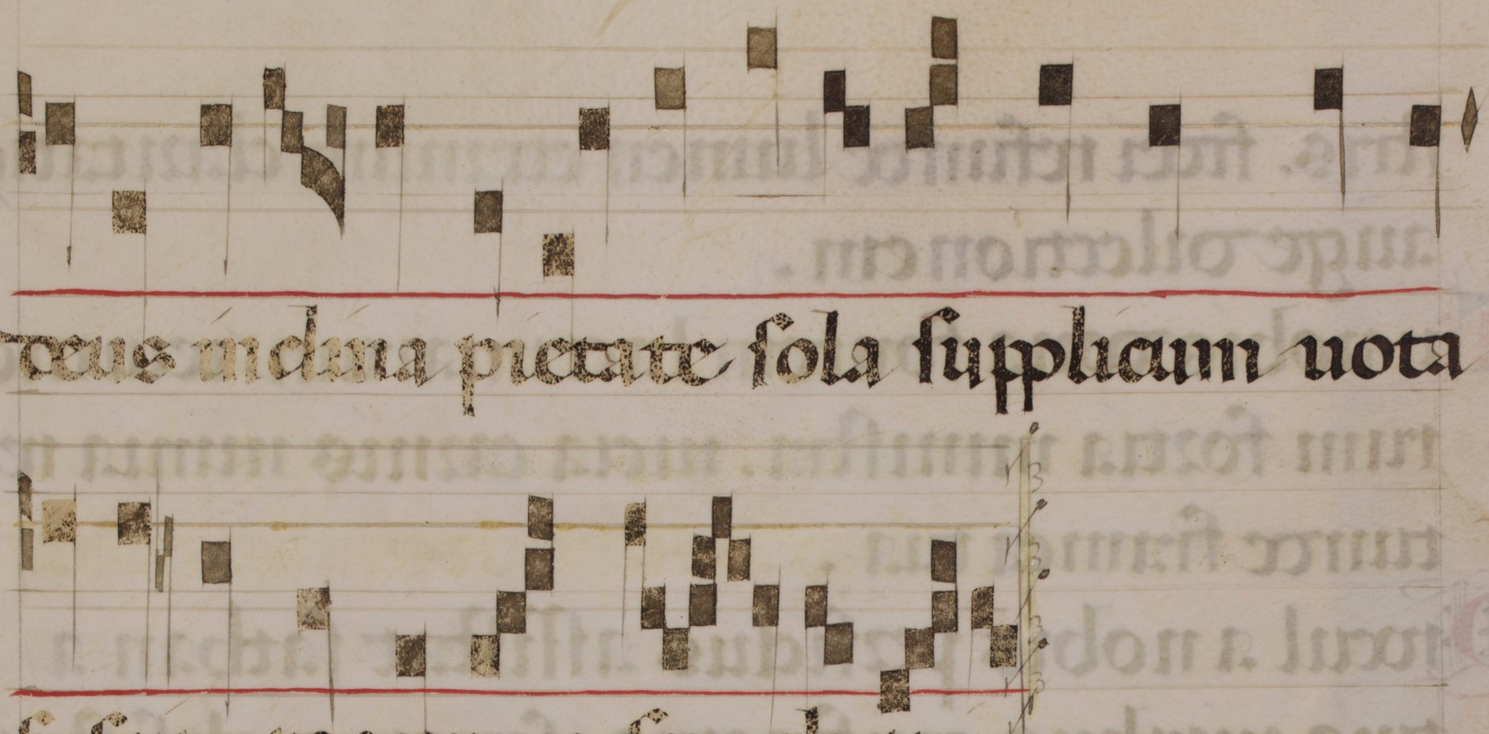

deus in diua pietate sola suppliam uota

fusa pre precamur famuli tui.

Respice clemens solio de sancto uultu seruo lampades illustra lumine tuo tenebras depelle pectore nostro.

Orimus laxa pietate multa abluc sordes uncula dirumpe. parce peccatis: ireum tu gentes. dextera tua.

De fine terro mergimur profundo. labimur alta syderis sub unda brachio tuo trahimur ad alta syderea celi.

Xpe lux uera bonitas et uita. gaudium mundi pietas immensa. qui nos a morte reseo uasti sanguine tuo.

Inflexe tuum petimus amorem mentibus no

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Missal

(Missale)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Missal, written for the convenience of the priests, combined the separate books formerly used in different parts of the service; namely, the Oratorium, Lectionarium, Evangeliarium, Canon, and others. Gutenberg, who printed his famous First Bible about the time this manuscript was written, based his type designs on a contemporary book hand similar to this example. The craftsmen who created this manuscript had the difficult problem of evolving a harmonious page with two sizes of writing, inserted rubrics, and large and small colored initials. The smaller writing is used for the Orationes, the Psalms, the Secreta, and other parts of the service; the larger script for the Sequentia.

tradet hominem hoīm · et occidet
eū · et omnis · tua die resurget
Ait illi ignoraba ūluū. et time
baut eū interrogare. Et uenerūt
capharnaū. Cum ēt domi esset
interrogabat eos. Qd in uia tra
ctabatis. At illi tacebāt. Viā de
nim inter se disputauerāt:
q̄s eōr esset maior. Et residēs
uocauit duodecim: et ait illis.
Si quis uult primus esse: erit
omniū nouissim? et oīz minister
Et accepiēs puerū statuit eū i
medio eōr: quē cū cōplexus
esset ait illi. Quisq̄s unū ex
hiusmōi pueris recepit i no
mine meo me recipit: et qui
cunq; me suscepit nō me sus
cipit: sed eū q̄ misit me. Vide
ūt hoc Vidim? inhibe
re ·g·xxj·
illo t. Factum s'Lucam.
est dū complerēt dies assūp
cionis eius: et ipe faciē suam
firmauit ut iret hierl̄m. Et misit
nūcios ante cōspectū suū: et
euntes intrauerūt ciuitatē samā
ritanoꝝ ut parārent illi. Et nō
receperūt illū: qa facies eius
erat euntis hierl̄m. Cū uidisset
aūt discipli eius iacob? et iohā
nes dixerūt. Dne uis dicam? ut
ignis descendat de celo: et cō
sumat illos. Et conuersus inc
pauit illos increpare. Dicēs. Nescitis cui
spūs estis. Filius ēt hoīs nō
uenit animas hoīm perdere: sed salua
re. Et abierūt in aliud castellū.

Exurge q̄ Deus in sexagē
sima. Exurge abundanter dne exo
rare et ne repellas in finē quare
facie tuā oblīuiscēris tri
bulationis nre adhesit in terra ven
tre exurge dne adiuua nos et libera
nos p̄s Deus auribus nris audi
uim? pres nri annunciauerūt nob.
Oculis q̄ consp̄icis q̄a exo
nulla uia ascēdi? cōcede ppria? ut contra aduersa
cuncta dimicādo gēnū palmam
meream? p̄. Ad cōmonitos
Fris: Libenter sustinetis ut
sipientes: cū sitis ipi sapi
entes. Sustinetis ēt si quis
uos i seruitutē redigit. si quis
deuorat: si q̄s accipit: si q̄s ex
tollit: si q̄s in faciē uos cedit.
Secundū ignobilitatē dico: q̄
uos i turpitudinē fecim? i hac pte.
In quo q̄s audet: i insipiētia
dico. audeo et ego. Hebrei sūt
et ego. Israhelite sūt et ego.
Semē abrahe sūt et ego. Mi
nistri xp̄i sūt et ego. Vt minus
sapiēs dico plus ego. In labo
ribus plurimis. in carceribus abū
dantius in plagis supra modū:
in mortibus frequēter. A iudeis
q̄dragenas una minus
accepi. Ter uirgis cesus sum:
semel lapidatus sū. ter naui

fragū fra. Notte ac die impro
fūdo mans fu. Sanctuerūbus
sepe: ptail' flumūnū. ptalis
latroūū. ptail' ecynic. ptalis
exgētū ptail' ciuitate. ptis
i solitudie. ptail' i mari: ptail'
i fallis frībus. Sulabore et
erūpna: i vigilijs multis. Su
fame et sit: in ieunijs multis
Sfrigore et nuditate: ptēr
illa q extrinsecus sūt: i tēa
mea quottidiā. Solicitudo oīz
ecclīaē. Quis infirmat' et ego
nō infirmor. Quis scandalizat'
et ego nō infirmor. Si scā
lizat' et ego nō vror. Si glian
oportet: q infirmitatis mee sūt
gloriabor. Deus et pr dñi nri
ihu xpi sit. q' est benedictus i
scla: qui nō mentit. In damas
ca pposit' gēns aretle regis
custodiebat ciuitatē damas
cenoꝝ ut me comprehenderet:
et p fenestrā in sporta demiss'
sū p murū: et sic effugi manū
eius. Et si glian oportet: nō ex
pedit quidē. Venīa: aūt ad
uisiōes t reuelacōes dñi. Scio
eū hoiem in xpo ante ānos
q̄tuordecī siue in corpe siue
extra corpus nescio deus sit.
raptū huiusmōi usq; ad tīū
celū. Et scio hūmōi hoiem rap
tū siue in corpe siue ex corp?
nescio deus sit: quoz raptus
est in paradisū: et audiuit arca
na uba q̄ non licet hoī
loq̄. Pro huiusmōi gliabor: p
me aūt nichil gliabor: nisi in
infirmitatib? meis. Nam et si
uoluero gliari: nō ero insipiēs
veritatē enī dicā. Parco aūt:
ne q̄s me estimet supū id quod
videt in me: aut audit aliquid
ex me. Et ne magnitudo reue
lacōnū extollat me: datus e
mi stimul? carnis mee: angls
satane ut me colaphizet. Ppt
q̄ ter dñm rogaui. ut discedat
a me. et dixit mi. Sufficit tibi
gr̄a mea. Nam virtus in infir
mitate pficit. Libenter igit' gliabor
in infirmitatib? meis: ut
inhabitet in me virtus xpi. ℟

Sciat gēres q̄m nomē tibi deus
tu solus altissimus sup oēm tīrā. ℣
Dez meus pone illos ut rotam
et sicut stipulā ante faciē uenti ℟
Qmoniam deū tuum et cōturba
bisti eā. ℣ Sana cōfractiones eius
q̄a mota est ℣ Ut fugiat a facie
arcus ut liberent' electi tui. Lectō.
Illo t. Cū turba plūra cōue
nirent et de ciuitatib? pperarent
ad ihm: dixit p similitudinē. Exiit
q̄ seminat seminare semē suū.
Et dū seminat. aliud cecidit
secus viā. et cōculcatū est: et
volucres celi comederūt illud
Et aliud cecidit sup petrā

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Middle XVth Century

Latin Text; *Rotunda* Book Hand, square notations

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This Psalter was written by Carthusian monks. Of all the orders the Carthusian was the smallest and most austere. The membership never exceeded one per cent of those enrolled in the combined monastic orders. The Carthusians were frequently hermits, and manuscripts written by them are rare.

The *rotunda* book hand used in this leaf is representative of the general excellence maintained by Italian scribes at the time when printing was being introduced into their country. The simple melody for the Psalms apparently was added at a somewhat later date. Close observation of the initial letters will frequently reveal a small black letter inserted as a guide for the monk who later added the colored initial. The use of two guide lines for the lettering is unusual. Ordinarily one line, below the writing, was deemed sufficient. The lines were drawn with a stylus composed of two parts lead and one part tin.

uorũ plebem meam ut cibum panis;
Deum non inuocauerũt: illic trepidauerũt timore ubi
non erat timor;
Quoniam deus dissipauit ossa eorũ qui hoibus pla
cent: cõfusi sũt quoniam sprevit eos;
Quis dabit ex syon salutare isr': cũ cõuerterit deus
captiuitatem plebis suę. exultabit iacob & letabi
tur isr';
Deus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute
tua iudica me;
Deus exaudi orationẽ meã: auribus percipe verba oris mei;
Quoniam alieni insurrexerũt aduersum me: & fortes
quesierũt aiam meã: & non proposuerũt deum an
te conspectum suum;
Ecce enim deus adiuuat me: & dns susceptor ẽt aie mee,
Averte mala inimicis meis: in veritate tua disperdes illos,
Voluntarie sacrificabo tibi: & cõfitebor nomini tuo
dne quoniam bonum ẽ;
Quoniam ex omni tribulatiõe eripuisti me: & super
inimicos meos despexit oculus meus; ℣. Auertat do
minus captiuitatẽ plebis suę; ℟. Intende ime: psalmus,
Exaudi deus oronem meam: & ne despexeris de

℣. Auertat dominus captiuitatẽ plebis suę. ℟ Intende ime. ps

precationē mea : intende michi 7 exaudi me;
Conturbatus sum in exercitatiōe mea : 7 cōturbatus
sum a uoce inimici 7 a tribulatiōe peccōris ;
Quoniam declinauerūt in me iniquitates : 7 in ira mole
sti erant michi ;
Cor meum cōturbatū ē in me : 7 formido mortis
cecidit sup me ;
Timor 7 tremor uenerūt sup me : 7 cōtexerūt me tenebre;
Et dixi quis dabit michi pennas sic̄ columbe : 7 uola
bo 7 requiescam ;
Ecce elongaui fugiens : 7 mansi in solitudine ;
Expectabam eū qui saluum me fecit : a pusillanimi
tate spūs 7 tempestate ;
Precipita dne 7 diuide linguas eorum : qm̄ uidi in
quitatē 7 cōtradictiōēs in ciuitate ;
Die ac nocte circūdabit eam sup muros ei' iniqui
tas : 7 labor in medio ei' 7 iniustitia ;
Et non defecit de platea sua : usura 7 dolus ;
Quoniam si inimicus meus maledixisset michi : sus
tinuissem utiq ;
Et si hic qui oderat me sup me magna locutus fuiss :
abscondissem me forsitam ab eo ;

LIBRARY

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; *Lettre de Somme*

Writings of St. Jerome

(Sanctus Hieronymus, Contra Jovinianum)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Jerome, the father of the Latin Church and translator of the Bible, shows in his writings his active participation in the controversies of his day (c. 332 to 420 A.D.). With the frequent use of vehement invective, he is often as biting as Juvenal or Martial.

This fine book hand, *lettre de somme,* obtained its name from the fact that Fust and Schoeffer used a type based on it for the printing of their *Summa Theologica* of St. Thomas Aquinas in 1467. It was the favorite manuscript book hand in the second half of the XVth century for the transcribing of French chronicles and romances. Simplicity and dignity are maintained by omitting all enrichment around the burnished gold letters. The first printed books followed the practice seen here of marking off by hand and with a stroke of red the capitals at the beginning of each sentence.

Fifteenth century ink frequently had a tendency to fade to a gray tone as in this example.

Jhesu bone. qui gemitꝰ. qui eiulatus. que tibi interdictio. que fuga oculoꝝ omniū. Tunc primū et solum aumculo iratus est. Querebatur se ferre non posse. et iuuenilē etatē incongruā sacerdocio causabatur. Sed quanto plus repugnabat. tantomagis ōnium in se studia concitabat. et merebatur negando qđ esse nolebat. eoꝝ dignioꝝ erat quo se clamabat indignum.

Vidimus thimotheum nostris temporibus et canos in sapiencia: electūq; a morse presbiterū. quē ipse foret esse presbiterū.

Igitur clericatū nō honorē intelligēs sed onus. primā curā habuit ut humilitate superaret inuidiam. demde ut nullā obscenī in se rumoris fabulam daret. ut qui mordebantur ad etatē eius stuperent ad cōtinentiam. Subuenire pauperibus. visitare languentes. pronotare hospicio. lenire blandiis gaudē cum gaudentibus. flere cū flentibꝰ. Leroꝝ baculus. esurientium abus. spes miseroꝝ. solamē lugencium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat. quasi ceteras nō haberet. Inter presbiteros et coequales primꝰ in opere. extremus in ordine. Qđ quid boni fecerat ad aumculum referebat. Si quid forte aliter euenerat qđ putauerat illum nesare se errasse dicebat. In publico episcopum. domi patrē nouerat. Grauitatē moꝝ. hylaritate frontis tēperabat. Gaudiū in risu. nō cachinnū intelligeres. Viduas et virgines xpi honorare. ut matres: hortari ut sorores. cū oī castitate.

Iam vero postq̄ domi se cōtinerat. et reducto fonis clerico. curie tradiderat monachoꝝ. erebet i orationibus vigilans in precādo. lacrimas deo non hominibus offerebat. Jeunia in aurige modū pro lassitudine et viribus corporis moderabatur. Cense aumculi interat. et sic apposita quecq̄ libabat. ut et superstitionē fugeret. et cōtinenciam reseruaret

Sermo eius et omne cōmunium de scripturis aliqnd proponē libenter audire. respondere vere cunde. recta susipere prauа acrit confutare. Disputantē contra se magis docere q̄ vincere: et ingenuo pudore qui ornabat etatē. quid cuius esset simplicit confiti. Atq̄ in hunc modū eruditionis gloriam declinando. eruditissimus habebatur. Illud aiebat tertulliani istud cypriani. hoc lactancij. illud hilarij est. Sic minucius felix. ita victorinus: in hunc modum lactius est arnobius. oe quoq; quem pro sodalitate aumculi diligebat. interdum proferebat in medium. lectioneq; assidua et meditatione diuturna. pectus sim bibliothecam fecerat xpisti.

Quoties ille transmarinus epistolis deprecatus est. ut aliqnd ad se scriberem: quoties noctur nū de euangelio petitorē. et interpellatricē diuti iudicis michi vidua exhibuit. Cumq; ego silentio magis q̄ litteris denegarē. et pudore reticentis pudorē fiffiunde rem postulantis. aumculū michi opposuit pegratorē. qui et liberius

na que semper et ipse contempsit
in anime laudibus non requiram.
nec me iactabo de genere id est de
alienigenis bonis. cum et abraha
et ysaac sancti viri et iusti ismа
hel et esau peccatores genuerint.
et e regione iepthe in cathalogo
iustor aplī voce numeratus de me
retrice sit natus. Iuuma inquit q
peccauerit: ipsa morietur. Ergo et
que non peccauerit: ipsa uiuet.
Nec virtutes nec vicia parentum
liberis imputantur. Ab eo tempo
re censemur. ex quo in xpo renas
cimur. Paulus persecutor ecclesie
et mane lupus rapax beniamin
ad uesperam dedit escam. ananie
ouī summittens caput.

Igitur et nepocianus noster quasi
infantulus nascens et vidis puer
subito nobis quasi de iordane nas
citur. Alius forsitan scriberet qđ
salutem illius orientem hieremīq;
dimiseris. et me cauissimum soda
lem tuum redeundi spe lactaueris
vt primū si fieri posset sororē cum
paruulo uiduam. dem si consiliū
illa respueret. saltem nepotē dul
cissimum conseruares. Hic est enī
ille de quo tibi quondam uaticina
tus sum. Licet paruulus ex collo
pendeat nepos. Referret mq̄ alīs
q̄ in palatij milicia sub clamide et
candenti lino corpus eius calcio
tritum sit. q̄ stans ante seculi po
testates lurida ieiunijs ora porta
uerit. q̄ adhuc sub alterius in
dumentis alteri militauerit. et ad
hoc habuerit angulum. ut uidus
pupillis. oppressis. miserisq; subue
niret: michi non placent dilationes

noh

iste imperfecte seruitutis dei. Et
centurionem cornelium ut lego
iustum. statim audio baptizatū
Verumptamen uelut intima bru
la quedam nascentis fidei compro
bemus. ut qui sub alienis signis
deuotus miles fuit. donandus
laurea sit postēp̄ suo regi reperit
militare.

Alteo posito habituq; mutā
to. quicquid castrensis peculij fuit.
in pauperes erogauit. Legerat
enim. Qui iuuit perfectus esse. uē
dat omnia que habet et det pau
peribus. et sequatur me. Et iterū.
Non potestis duobus dīnis seruī
re. deo et mammone. Excepta iu
li tunica et operimento pari. quo
tecto tantum corpore fructus exclu
deret. nichil sibi amplius reseruā
uit. Cultus ipse prouincie morē
sequens. nec mundicijs nec sordi
bus notabilis erat.

Cumq; arderet cotidie aut ad
egipti monasteria pergere. aut
mesopotamie inuisere choros uel
certe insularū dalmatie que ul
timo tantum freto distant occupa
re. auunculū pontificē deserere nō
audebat. tota in illo cernens exē
pla uirtutum. domiq; habens
vnū discipulum. In vno atq; eodem
et imitabatur monachum. et e
piscopū venerabatur. Cō ut ple
risq; accidē solet assiduitas fami
liaritatē familiaritas contemptū
illius fecerat. sed ita eum colebat
quasi parentem. ita eū admiraba
tur quasi cotidie nouum cerneret.
Quid multa? fit clericus. et per
solutos gradus presbit̄ ordinatur

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Middle XVth Century — Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Books of Hours, beautifully written, enriched with burnished gold initials, and adorned with miniature paintings, were frequently the most treasured possessions of the devout and wealthy layman. They were not only carried to chapel but were often kept at the bedside at night. Oaths were sworn on them. Books of this small size, two and one-half by three and one-half inches, are comparatively rare. The craftsmanship in this example imitates and equals that in a volume of ordinary size, about five by seven inches. Recently these small "pocket" editions have been given the nickname "baby manuscripts." In general, the miniature Books of Hours contain only that section of the complete volume which deals with the prayers to be read or recited at the canonical hours; namely, matins, vespers, nocturns, and those for the prime, tierce, sext, nones, and complin. Indulgences were often granted for the faithful reading or recitation of these prayers.

ſpm̃ p̃cepꝛ de ꝛegnũ.

Propter veritatem
& mansuetudinem &
justitiam & deducet te
mirabiliter dextera tua.

Sagitte tue acute p
pulli subter cadent in cor
de inimicoꝛ regis

Sedes tua deus in se
culum: virga regni tui.

Dilexisti justitiam &
odisti iniquitatem pro

ptcrea vnxit te ds deus
tuus oleo lctitie pcō
sortibz tuis.

Mira et gutta et ca
sia a vestimentis tuis
ab domibz eburneis ex
quibz delectauerūt te
filie regū in honore tuo
Astitit regina ad dex
tris tuis: in vestitu de
aurato circūdata va
rietate.

Audi filia et vide

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Middle XVth Century

Latin Text; *Rotunda* or Round Gothic Script, square rhetorical neumes

Epistolary

(Epistolarium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

Epistolaries are among the rarest of liturgical manuscripts. Their text consists of the Epistles and Gospels with lessons from the Old Testament for particular occasions. Sometimes, as in this leaf, they had interlinear neumes in red to assist the deacon or sub-deacon in chanting parts of this section of the church service while he was standing on the second step in front of the altar.

This text is written in well executed *rotunda* gothic script with bold Lombardic initials. Some of the filigree decoration which surrounds the initial letters has faded because it was executed in some of the fugitive colors which were then prepared from the juices of such flowers and plants as tumeric, saffron, lilies, and *prugnameroli* (buckthorn berries).

mmoratione et obsecratione cum
gratiarum actione petitiones uestre innotes
scant apud deum. Et pax dei que exsup
at omnem sensum: custodiat corda ura et
intelligentias uras. Impo tibi dño nro.
Hec dicat dns. In nāg natal dñi. lec. ysa lxii. a.
Propter syon non tacebo: re, ppl̄e.
et propter ierlm non quiescam: donec egredi
atur ut splendor iustus eius. et saluator
eius ut lampas accendatur. Et uidebunt
gentes iustum tuum: et cuncti reges in
clitum tuū. Et uocabitur tibi nomē no
uum: qđ os dñi nominabit. Et eris coro
na gtie in manu dñi: et diadema regni i
manu dei tui. Nō uocabis ultra derelicta
et terra tua non uocabitur amplius de
solata: sed uocabis uoluntas mea in ea:
et terra tua inhabitabit' qua complacu
it domino in te. Dñi sñi in tuallo legat. i.a.
Paulus seruus ihu xpi epla. Ad romanos
uocatus aplus: segregatus in euan

non ero mouebimur. auio sensu. neque
terreamur: neq; p spm neq; p sermones.
neq; p epl'am tanq̃m p nos missam: q̃
instat dies dñi. Ne quis uos seducat ul
lo modo. Q̃m nisi uenerit discessio p̃mum
et reuelatus fuerit homo peccati filius per
ditionis qui aduersatur et extollitur sup̃
omne q̃d dicitur ds aut q̃d colitur: ita ut
in templo dei sedeat: ostendens se tanq̃m
sit ds. Non retinetis q̃m cũ adhuc essem
apud uos hec dicebam uob? Et nũc q̃d
detineat scitis: ut reuelet̃ur in suo tp̃re.
Nam mysterium iam operatur iniquitatis:
tm modo qui tenet nunc teneat: donec
de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille
iniquus: quẽ dñs ihc interficiet spũ oris
sui: et destruet illustratõe aduentus sui.
Hic. Gaudete dñica. iij. ad philippen um·b·
sis. Gaudete in dño semp: iterum dico gaudete. Ves.
Modestia uestra: nota sit omnibus hominibus.
Dominus ppe est. Nichil solliciti sitis: sed

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE (Limoges); Middle XVth Century Latin Text; Angular Gothic Script

Missal

(Missale Lemovicense Castrense)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The provenance of this manuscript is clearly designated as Limoges because of the inclusion of certain parts of the masses proper to this diocese, and because of the presence of the coat of arms and obituary records of the noted de Rupe family of that city. Frequently, without such data, it would be impossible to determine whether a fragment written in this period and country was from Amiens, Dijon, or Limoges. The national book hand had become amazingly uniform. In this manuscript as in many manuscripts of the XVth century there is an increasing tendency to speed and slackness. France was no longer setting the standard for manuscripts. This example shows that they were greatly influenced by contemporary Italian manuscripts.

xr.xcn.
vm.

uado et uemo ad vos. Si
diligeretis me gauderetis uti
q̃ quia uado ad p̃rem: q̃
pater maior me est. Et nũc
dixi uob̃ p̃ulq̃ fiat: ut cũ
factum fuerit credatis. Jã
non multa loquar uobiscũ
cum. Venit enim p̃ncps
mundi huius: & in me
nõ h̃t quicq̃. Sed ut cog
noscat mundus. quia di
ligo p̃rem. Et sicut mã
datum dedit mihi pater.
sic facio. Surgite eamus hinc. offi.
Confirma hoc deus quod operat
es in nobis a templo tuo quod
est in ierlm tibi offerent re
ges munera alla. Secreta.
Munera domine obla
ta sanctifica: et corda
nra sancti spũs illustratione
emunda. p. do. in vnitate
eiusdem. Prefatio. et Com
municantes & hanc igit
ut sup. in vigil. cõ. Factus e
repente de celo sonus adue
nientis spũs uehementis ubi erant
sedentes alla & repleti sunt omes
spũ scõ loquentes magnalia

dei alleluya alleluya Comple
Sancta spũs dne cor
nra mundet mentes
et sua vobis mysteria aperiẽ
ne tergendet. p. do. eiusd
Salvauit eos ex adipe fr̃. ñ.
frumenti alla et de pe
tra melle saturauit eos alla al
alla ℣ Exultate deo adiutori
nõ nubilate deo iacob. Oratio
Deus qui apostolis tuis
sanctũ dedisti spũm.
concede plebi tue pie peti
onis effectũ. ut quibus
dedisti fidem. largiaris et
pacem. p. do. eiusd. Lcõ actu
In diebus illis: cum aplos
Appetens petrus os lo
cum: dixit. Vos scitis & vos
nobis perpetuo p̃ficere
et testificari ppl̃o: quia ip̃e
est qui constitutus est adeo
iudex vivos & mortuos.
Huic omes pphe testimo
nium phibent remissionem
peccatoꝝ accipe p nomẽ eius
omes qui credunt in eũ.
Adhuc loquente petro ver
ba hec. Cecidit spũs scũs sup

omnes qui audiebant uer
bum. Et obstupuerũt et ex
acriatione fideles qui uene
rant cum petro. quia ↄ in
nacionem gra ſpſ ſcī effusa
est. Audiebant enī illos lo
quentes linguis ↄ magnifi
centes deū. Tūc rspondit
petrus. Numqd aquā qs
prohibere potest. ut nō bap
tizentur hi qui spm scm
acceperunt sicut ↄ nos? Et
iussit eos baptizari: in no
mīe dnī nri ihu xpi. Alla
Emitte spm tuū et creabunt
et renouabis faciem tre. Alla Nō
vos relinquam orphanos inquo
et ueniam ad vos et gaudebit cor
uestrum Alla Dum cōpletentur
dies pentecostes erant omnes pa
riter dicentes alleluya ℣. uersum
In illo tpore: Dixit dns ihs
discipulis suis. Sic deus
dilexit mundū: ut filiū suū
unigenitū daret. ut omnis
qui credit in eū nō pereat. ↄ
habeat uitam etiam. Nō
enī misit deus filiū suum
in mundū ut uudicet mundū:
sed ut saluetur mundus per
Qui credit in eū: nō iudica
tur. Qui aūt nō credit iam
iudicatus est: quia nō cred.
in nomīe unigeniti filii dei.
Hoc est aūt iudicium. quia
lux uenit in mundū: et di
lexerunt homines magis tene
bras quā lucē. Erant enī
mala eorū opa. Omnis enī
qui male agit. odit lucem.
et nō uenit ad lucē: ut nō
arguantur opa eius. Qui
aūt facit ueritatem uenit
ad lucē: ut manifestentur
opa eius: quia in deo sunt
facta. Credo in v. off Intro
uit de celo dns et altissimus
dedit uocem suā et apparuerūt
fontes aquarū alla. secreta.
Propitius dominc qs
hec dona sciscia. ↄ ho
stie spualis oblatione su
scepta. nos ipsos tibi p
fice munus etuum. p. dn.
.ō. Spūs scs docebit nos alla q
cunq; dixero uobis al' al' pt
Deleto dominc qs ppli
cio et que mysteriis ce

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Middle XVth Century

Latin Text; Humanistic Script

Livy's History of Rome

(T. Livii ab Urbe Condita Libri)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The known part of Livy's great life work, the History of Rome, was completed about the year 9 A.D. The finished work consisted of one hundred and forty-two books, of which only thirty-five are extant. These books are regarded as one of the most precious remains of Latin literature.

One of the outstanding characteristics of the scholars and scribes of the Italian Renaissance was their great interest in Latin literature. Through their influence, many copies of the classics were made from the few IXth and Xth century manuscripts available. These earlier manuscripts had been written in a carolingian or pre-gothic script to which the XVth century humanistic calligraphers assigned the name *antiqua littera*. The letters were not really of antiquity, since minuscule letters were not known before the time of Charlemagne. In the XVth century, this carolingian script became the inspiration not only for manuscripts like this leaf, but also, shortly thereafter, for the fine roman types designed by the printers in Italy.

oratum si qua misericordia tandem flecti possent ne se
ad ultimum pditum rent. nomenq; campanor á. Q. flac
cho deleri sinerent. Flacchus sibi priuatam simulta
tem cum campanis negare ullam ee. publicas inimici
cias hostiles ee et futuras. qd eo animo ee pplm r. sciret. t quoad.
Nullam. n. in terris gentem ee. nullum infestiorem pplm
nomm r. Ideo se moenib; inclusos tenere eos qr si q eua
sissent aliquo uelut feras bestias p agros uagari et lani
are ac trucidare quodcunq; obuium detur. Alios ad
he ha transfugisse. alios ad romam incendendam pfectos.
Inuenturum in semiusto foro consulem uestigia scele
ris campanor. Veste ædem petitam. et æternos ignes.
et conditum in penetrali fatale pignus ppli r. Se mini
me censere tutum ee campanis potestatem intrari di
na
ro. moenia fieri. Leuinus iureiurando campanos a
flaccho adactos. qnto die quo á senatu responsum
accepissent. capuam redituros. seq se romam iussit. hac
circumfusus multitudine. simul siculis obuiam egres
sis. campanis siculisq; romam præbuit. clarissimar
vrbium excidio á celeberrimis viris uictos bello accu
satores in urbem adducentes. De repu. tñ primum ac
de prouinciis ambo cons. ad senatum retulere. Ibi le
uinus quo statu macedonia. et græcia. ætholi. acarna
nes. locriq; eent. quasq; ibi res ipse egisset. terra. ma

riq; expoſuit. Philippum inferentem bellum ætholis in
macedoniam retro á ſe compulſum ad intima penitus
regna abiiſſe. legionemq; inde deduci poſſe. claſſe ſatis
ee ad arcendum italia regem. Hæc de ſe. deq; puicia
cui præfuerat. conſultum de prouincus communis rela
tio fuit. Decreuere patres ut alteri cons italia belluq;
cum ha. le prouincia eet. alter claſſem cui T. octacilius
præfuiſſet. ſiciliamq; prouinciam cum. L. cintio pr
optineret. Exercitus ei duo decreti q in æturia gal
liaq; eent. Hæ quatuor erant legiones vrbanæ. duæ
ſupioris anni, i æturiam duæ qbz. P. ſulpitius. cos. præfuiſſet
in galliam mitterentur. Galliæ et legiombz preeſſet
quem conſul cuius italia prouincia esset. præfeci
ſet. In æturiam. C. calfurnius poſt prætura pro
rogato in annum impio miſſus. Q. fuluio capua pro
uincia decreta. prorogatumq; in annum imperium
Exercitus cuium ſociorq; minuiſſus. ut ex duab'
legionibz una legio. v. milia peditum et. ccc. eqtes
eent. Dimiſſis q plurima ſtipendia berent. et ſociorq
vii. peditum. et. ccc. eqtes relinquerentur eadem
ratione ſtipendiorq bita in ueteribz militibz dimitten
dis. C. fuluio. cos. ſupioris anni. nec de prouincia
apulia. nec de exercitu quem buerat quicq mutavi.
tantum in annum prorogatum impium e. P. ſulpiti'

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

ITALY; Late XVth Century

Latin Text; Humanistic Book Hand

Thomas Aquinas, Commentary on the Sentences

(Super Primo Libro Sententiarum)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This text on the *Sententiae* of Peter Lombard by St. Thomas Aquinas, the "Angelic Doctor," was the forerunner of the latter's great work *Summa Theologica*. It is most unusual to find the writings of a Church Father presented in a humanistic book hand. Some of the humanists called this form of writing *antiqua littera*, with reference to the carolingian script, which they mistook for that of antiquity. In this humanistic script, fusion disappeared, letters became more simple, and shading decreased. The first more or less humanistic type of writing appeared in Florence about 1400 A.D.

in quantum est in eis virtus memo
rie que in mente sequitur eẽntiã
anime sicut virtus prioris semp
est in posteriori ¶ Ad 6m ddm quo
obiectum uoluntatis est bonũ bo
nũ autem habet rationem finis
finis autem est et contemplationis
et actionis et ideo voluntas nõ tm
se habet ad partem actiuam sed
etiam cõtemplatiuam Vnde ptinet
ad suprema partem anime ¶ Ad 7m
ddm quod augs votat large potẽ
tiam cognoscendi aut que ordinat
ad cognitionem sicut memoria siue
qua cognoscatur sicut intelligentia
siue que cognitionem consequitur
sicut voluntas potentiam autẽ dili
gendi votat habitus gratuitos qbz
deum meritorie diligimus Et ideo
dicitur qd homo per pcm dimit
tens dei similitudinem abiit in re
gionem dissimilitudinis sed non
amisit ymaginem ¶ Ad 8m ddm qd
sicut contingit in artibus quo illa
que considerat finem ĩperat et mo
uet artes considerantes ea que sunt
ad finem sicut medicus imperat pig
mentario sicut dictum est Ita e
tiam in potentijs anime Voluntas
enim quia considerat finem mo
uet potentias alias que ordinantur
ad finem et imperat eis oĩs actꝰ
suos Vnde quãuis sit prior in mo
uendo non tamen sequitur quod
sit prior in esse sicut et est ultimꝰ
finis in esse et tamen mouet bene
factorem

¶ AD SECVNDVM Sic
proceditur Videtur qꝺ
eẽntia anime sit sue potẽ
tie Primo ꝑ hoc quod dicit ꝯ ĩ hã
ista tria sunt vna mens vna eẽntia
vna vita ¶ Item idem est pncipiũ
pmũ eẽndi et opandi sed anima ẽ
pncipium eẽndi cum sit forma sb̃al
corporis gꝺ per seipãm est pncipiũ
opationũ gꝺ non oportet esse põs
mediãs ¶ Item forma sub̃alis nobili
or est qm forma actũalis sed forma
actũalis facit opationes suas sine a
liqua uirtute media gꝺ et forma
sub̃alis et sic idem quod prius ¶ P̃
materia pma est sua potentia sed
sicut materiam potentia passiua cõ
sequitur ita formã potentia actiua
gꝺ etiam forma eẽntialis est sua po
tentia actiua et sic idem quod pꝺ
¶ P̃ omne illud quod non est de
eẽntia rei est actus sed sensus et rõ
que sunt potentie quedam non
sunt actũa tum sunt pncipia dif
ferentiarum sub̃alium gꝺ sunt de
eẽntia ipius anime ¶ Cont̃ sicut
se habet posse ad esse ita se habet
potentia ad eẽntiam sed in solo dõ
vm est dicere qd suum eẽ sit suum
posse gꝺ ĩ nullo alio sua eẽntia ẽ sua
potentia et ita net in anima ¶ P̃
omne agens quod agit per eẽntiam
suam ẽ agens pmũ ut dicit Auic̃ gꝺ
pari ratione quia omne 2m agens
agit in quantũ ptcipat aliquid et
ita agit ꝑ aliquid additum eẽntie
sed anima non est agens pmũ gꝺ non

īpressa organo corporali · cū habeat originem absolutam a corpore · consequitur ipsam quedā proprietas · ut īpressa retineat · Vnde dicitur in .3°. de anima · quod anima ē totus speciērum · preter q̄ · quod nō tota · sed intellectus · Ista g°. virt° retinendi · dicitur hic potentia memorie ¶ Vlteriūs quia anima est īmunis a materia · et omīs talis natura · que est intellectualis · consequitur · qd' id · quod in ipsa tenet° ab ipsa intelligatur · et ita post memoriam sequit° intelligentia / Itē quia id quod intelligitur attingit° ut cōueniens intellectui · ideo consequenter voluntas tendit in ipm cōueniens · nec potest ultra procedere · quia voluntas est finis cum eius obiectum sit bonū · et rei p fectio nō extendatur ultra finem Et sm hoc sunt tres potentie distincte ad inuicem · memoria · intelligentia · et voluntas ¶ Ad p̄mū g°. ddm · qd' memoria sm qd' hic sumitur · non est comunis nobis et brutis · ut patet ex auctte phi īducta · quia sola intellectiua animat se retinet quod attigit · Sed sensitiua in organo corporali ¶ Ad 2m ddm · qd' equiuocatur nomē memorie · memoria enim sm qd' hic sumitur abstrahit a qualibz differentia tpis · ut in hīa dicitur · q̄ est p̄teritum · p̄teritorum · et futurorū Vnde non sumitur hic pro memoria · que est potentia sensitiue ptis que habet organū in postrema parte capitis · et est thesaurus intentionum sensibilium · cū sensu · et non a sensu acceptarū · vt dicit Auic̄ ¶ Ad 3m ddm · quod phi accipiebant potentias illas · que tātū ordinantur ad aliquē actum · Proprietas autē receptiua ipius anime non habet aliquem actum · sed hoc actus habet hoc ipm · quod est tenē et ideo de memoria sic dicta nō fecerunt mentionem inter potentias anime ¶ Ad 4m ddm · quod sicut dicit dyonisius · vij ca°. de dīnis nomīb's · natura inferior p supremū sui attingit · infimū nature superioris · et ideo natura anime in suo supremo attingit infimū natē angelice · et ideo aliq̄ mō participat intellectualitatem · in sui sūmo · Et quia sm optimū sui assignat° ymago in anima · Ideo pocius assignatur sdm intelligentiam · q̄ sm rationē Ratio enim · nihil aliud est · nisi natura intellectualis · obumbrata Vñ inquirendo cognoscat · et sub continuo et tempore · Sed quia ītellectui statim · et plena luce offertur · et ideo dicit° esse intellectus p̄ncipiorū p̄morū · que statim se offerunt ¶ Ad vltimū ddm · quod intelligere et noscē dr̄īt · Noscē enim est noticiam rei apud se tenere · intelligere autē dicit mtueri · Quāuis autē cuiuslibet potētie sit tenere suū habitū · et obiectum · hoc tamen non est earū · nisi

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XVth Century

Latin Text; *Lettre Bâtarde*

Dialogues of Gregory the Great

(S. Gregorius Magnus, Dialogi)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This composite text includes the Dialogues of Pope Gregory I (St. Gregory the Great, 540-604 A.D.), which are largely autobiographical, and his writings on the lives and miracles of the early Italian Church Fathers. The book hand used is known as *lettre bâtarde*, a semi-cursive hand closely related to the everyday writing used by the people. Many French and Flemish printing types were based on similar *bâtarde* hands. The writing was done with comparative speed; the even tone and the exact alignment of the right hand margin, as well as the beauty of individual letters, are admirable. The long ascenders in the upper line were borrowed from the legal documents of that day. Many printers followed the practice shown here of emphasizing the tone of the first word or two in the beginning of a paragraph. It was usually done without varying the style of the letters, while here we see angular gothic used in the first third of the line, followed by the *bâtarde* script.

plerūq; nascuntur miserables illos
labores et serule adulationes nige
mus mmo et seruus quoq; qui hone
stiores paululum videntur indignū
terrenoz opes beatus fructū quoz
infelici cupiditate deficiūt. a multi
etiam voluptate ob quā tot labores
impendebant caruerint et prioi
euo oīa in sollicitudinibus pricliq;
consumpto tunc cum vetepisse se
emensi sudoris putauere merce de
subita morte preuenti michil secu
ex hijs quibus nec hic quidem bti
potuerant abstulerint. Nec immito.
Nam si huius telluris impatorem
viv aliquem post multa distrimā
post frequentū trophea bellozū cum
auctozitate promenta videre cōtin
git. q̄admodum celeste oīm regē
poterit intueri ille qui per totum
tempus etatis sue aliq vixerit et
aliq militarit. Age ut et te de dome
stica que in vxore filijsq; et seruulis
sunt sollicitudines dicam duru ee
non habere filios monstruos. Quoz
alterum frustra impeps allegare
est alterū amarissime succumbere
seruituti. Egritudo temptabit par
uulum, fozmido precipue immatā
mozs disrumpat ozbitas no sen da.
Cresentibus demeps amoz gau
dijs quoq; cura adipiscat dioz
ac semper pro rpie aut timozem
patrem sustinet aut dolozem atq;
tediosum est si se magis pauperem
quis agnoscat vxore grauē etiā
si diciōz sit illa que nubit. Om
nem facultatem marito diminu
tur, alio libertas et auctozitas de
rogatur. Quis preterea illas em
meuare molestias possit que om
nibus migeruntur seruis. Hec ergo the
odore leme vita ducenda est vna
disterpi ac diuidi animam in tam
varias vez ac personas mutitatem
tot hominibus seruire tot diuē. Si
bi autem soli tempus omē diuidi
pemitis denegare. Nichil horum
apud nos dilectissime quod et te
teste confirmo inuenire potest.
Illo enim rpo pro breui tempe qui
paulisper demersum fluctibus ca
put expedire temptasti memoreſ
q; dulcedo qd gaudij in tua se
mente diffuderit. No est profecto
non est omnibus curis solutus ac li
ber nisi solus ille qui xpo viuit
ac seruit. Ille semper inmersis q
cunq; sint malis superior inuenitur
tantum ut sepe aduersum se bti
nolit inimicū. Aliud enim michil
obesse poterit nullius inq; regis
captiua ingo colla submittit non
facultatum dampnis sollicitatur.
Quippe qui dicē qd michil intuli
mus in hunc mundū neq; hinc
quicq̄m auferre poterimus. Non
glorie aut honoris cupiditate su
patur scit enim q; digmtas mā
nobis seruatur in celo. Non con
uicijs non plagis ad iracundia
cōmouetur, vnū tantūmodo vpi
amus, iudicat malum, soliciq; for
midat dm celestis offensam. Nā
illa alia hoc est peiumaz, immu
nitionē patrie amissionē, priclim
bite quoz omēs etiam memoreſ
iam phozrescunt pnciosa prosq;
esse non credit. Hinc aut alijs
migrare et ad superna transire

fore diuaus sibi rpa bite istius luce
consedit ut si quispiam rupis ex
celse uertice tenens pelagus oio
prospiaat et multos mde naufga
cium crebris fluctibus fieri unda
submergi alios m preruptis mon
saxa collidi nomullos ad alia litto
ra contendo ppellere et subito bi te
pestatis impulsos ad alia deduca.
poliuxes sorbente undi sementes p
fundi mma penetrare aliquos tabu
le bmus auxilio ex fragmetis na
uis muente a morte defendi alij
pro gubernaculo atq; remigijs ma
mbus tantumodo suis bti. alij aut
uideat supra turbidos fluctus mul
tiformi atq; multiplici gne cadu
cera necis ferri. Ita est ergo ille
qui militat xpo cum se a tempesta
tibus atq; turbinibus bite istius se
parauit consistit in arduo semp
ac tuto securus loco. Quid enim ce
sius potest esse quid tucius q bna
tm nos sollicitudinem gerit qd
modu deo placere possimus. Didisti
certe theodore naufragia huiusce
modi pelagoq; et undas declina
et excelsum illum huiusce modi pe
lago naufragantiu quare. Obtestor
ac deprecor fuge maria undosq; de
clina et excelsum illum atq; a pi
culo captiuitatis immune occupi lo
cum. Resurrectionem theodore non
ambigis fore et illud celeste iudici
um quod nos post finem vite hui9
expectat. Omes inquit nos beatu
apli9 astare oportet ante tribunal
xpi ut recipiat unusquisq; ppria
corporis prout gessit siue bonum
siue malum. No in cassu gehenna
cum pena denunciatur nec frustra tot
ac tantor bonor pmia preparantur.
Umbra aute quedam rpisq; umbris
maior nequior est conuersatio se
cularis plena periculor plena troc
et extremo quidem puncto subuerga
ta. Ne queso et pnitet tpis bonis re
frenderis et fruturi. Licet aute ut
luceres si velis facie clamat bte iohes.
Qui in xpo credit debet sicut et ipe
ambulat et ipe ambulare. Et alibi
fugite fornicatione. Et ite tempus
breue est. Et bonum inquit est hoi
mulierem non tangere si et i tactu
solo periculum sit. Et ite. Dolo omes
homines esse ut me. Beatus qui
pauli similis fuerit felix qui audit
aplm precipientem et ignoscente.
Liberi nos arbitrii esse natura per
misit ut quod volumus hoc facia9.
Eligamus igitur potius homi qe
hom dei creatura sumus ne nos di
aboli oppremant mala. Nam qui
in xpo uiuit etiam istius mudi co
moda consecutur dicente apo. Vos
inquit templum dei estis et spus
dei habitat in uobis. Et quem celi
et terra non capit famuli dei pectus
capit. Videes ergo theodore q i hac
vita etiam melior ac maior ostem
ditur ille qui deum q ille qui con
iugis curam gerit. Nullus quippe
hinc ad illam transgressus pem
tenae locus est neq; ei aliquis ath
leta post ea q egressus stadio fu
erit spectaculis ex more finitis. Su
tamen aggredi potest. Hoc si cogi
tare semper velis terribilem illum
atq; violentum maligm demone
gladiu frangendo commues quo

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY (Würzburg); Late XVth Century Latin Text; Angular Gothic Script, Gothic Notation

Psalter

(Psalterium)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This leaf from the Book of Psalms was written in the Benedictine monastery of St. Stephan in Würzburg and dated 1499 A.D. The book hand closely resembles the fine early gothic types called *lettre de forme* and used by Fust and Schoeffer in their superb Psalter issued in 1457. It is known that these printers also used this type to print the Canon of the mass which was frequently sold as a replacement for the soiled and worn out manuscript pages of that text.

A close examination indicates that the scribe apparently tried to imitate printing type characters in many instances. In just the same way, the first printers had copied in their designs the current local book hand. The line of music giving the "free" melody of the psalm here retains the early XIIth century staff, with the C-line colored yellow and the F-line red. These note forms are frequently called *Hufnagelschrift* or horse-shoe nail notation because of their resemblance to hobnails.

ro super pectore tuo haas reposuerr. ultima ī cena
dnīc ihs paternus pridie. Qui matre tali fidei err
mortis cōuigis tempe. ut nouerit se colere matrē ac
prolis nomine. Qui carne solo positus mēbr po-
lo stinguus. uerbū in diabule ore dns sp̄xit lumine
Ku⁹ piece assidua ut nra̅ soluas crimina. eccle
dones premia uocr̄ p̄amur eterna. Surrsū erect
cordibus uersis ī terra̅ nullabus. ī trinitatis nomine
te adoram⁹ kyrie. Amē. In festo purificacōis b̄te ma

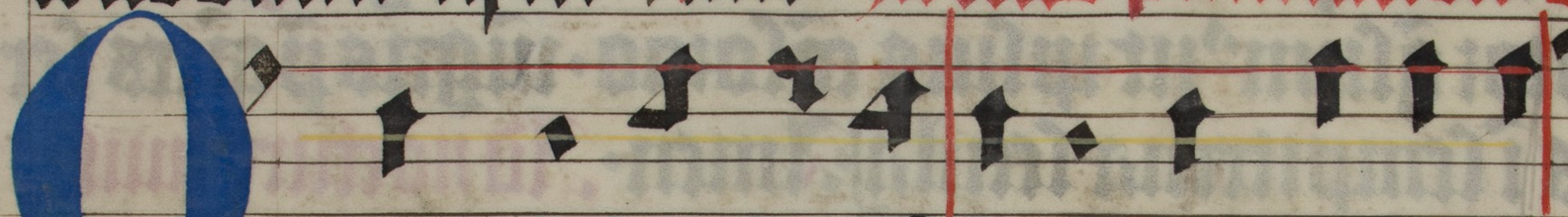

ne vir
gis ad
oēs ym⁹ et laud'

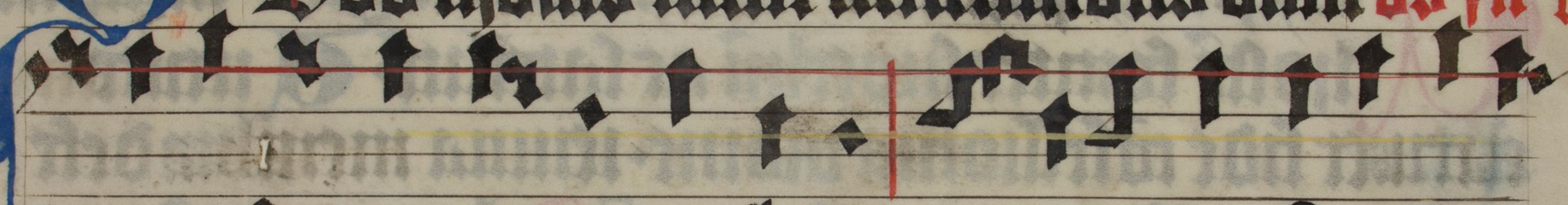

Vod dnorus natū uenerandus olum
spiritu sancto creatus replenus in dei sacrū genitri
ce dei celi dominūq; terr
uirgo cōcepit peperitq; uirgo.
et constat esse mara. atq; post partū manet ma-
nere uiolata. Qui senex iustus symeon ī ulnas
ī domo suscepit domini gaudius. ob quod optatū
proprio uidet lumine xp̄m. Tu libens uotis
petimus p̄cātū regis eterni genitrix sancto. dara
q̄ celsi ueniēs olimpi regna penetr. Sit deo nro de
gus et ptās sit salus perpes sit honor eternus.
qui polli summa re
sidet arce trin⁹ et un⁹
Hesu corona celsior et ueri Am. De festo b̄ti dñi ad ūs ecl

LIBRARY
STATE UNIVERSITY OF NEW YORK
AT STONY BROOK

tas sibi mior qui cōtenta secundo radiis perenne

Da supplicā omi obtenti huiꝰ optimi
remissionē cuminū rīpendo nexū vinculi.
Festo S. Stigmatū S. Francisci.
Sanctus in corpore isti recepit stigmata.
Anni recurso tēpore dies reluxit lumine
quo sanctus hic de corpore polū migrauit protenus.
Hic uana terre gaudia et luculēta prēdia pollu-
ta cuncta deputans quās tenet delecta [vacat et nūc re
demptor qsumꝰ ut ipsius colonos ūgas pcātes ser
uulos i sempiterna secula. Amen. Ad nocturnū diuisio
Expē rex pijssime hic stando iugiter calcauit
hostē fortiter superbū ac satellitē. Ut mente
clarus et fide cōfessionis ordine. ieiuna mentis dete-
rens dapes supernas obtinet. [vacat Lus omnī cōtā
mine constellor iste sustines. quā martir actū sufferens
mucrone fundens sanguinē. Precamur omnes supplices. ut huiꝰ almi gaudia no
bis remittas debita. Gloria Patri Dño. In āniuersaria
one dōi
Ad vēs
sperus. et adlaui
Ve maris stella dei mater alma
meritū exquisitos
atq; semper virgo felix cli porta. Sūmens illud
Sumens illud ave gabrielis ore. funda nos in pa
ce mutans nomen eue. Solue vincla reis profer lu-

STATE UNIVERSITY OF N
AT STONY BROOK

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

THE NETHERLANDS; Late XVth Century Latin Text; Bold Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In general, the Books of Hours produced for the devout layman in the Netherlands at the end of the XVth century were written in Dutch. This particular example, however, is in Latin. The heavy, angular, and closely spaced vertical strokes, with very short ascenders and descenders, give a much darker tone to the page than do similar scripts in such northern countries as Germany and England. This book hand resembles very closely the types known as *lettre de forme* which were used by certain anonymous contemporary printers in the Netherlands between 1470 and 1500 A.D.

hui gñacioni illi et dixi semp errāt
corde. Et ipsi non cognouerūt vias
meas ut iurauī in ira mea si introi
bunt in requiē meā. vndecies prē.
Cantate dño canticū nouū:
cantate dño omis terra.
Cantate dño et bñdicite
nomī ei⁹ annūciate de die in diē
salutare eius. Annūciate inter
gentes gl'iam eius: in omibz pplis
mirabilia eius. Q̄ magnus
dñs et laudabilis nimis: terribilis
est sup omes deos. Q̄ omes dī
gentiū demonia: dñs aut̄ celos
fecit. Confessio et pulchritudo
in conspāu eius: sācimonia et magnu
ficencia in sācmāc̄o eius. Afferte
dño pīe gentiū. afferte dño gl'iam

et honorē: afferte dño gl'am nomī
ei⁹. Tollite hostias et introite in
atria eius: adorate dñm in atrio
scō eius. Cōmoueat² a facie eius
vniuersa terra: dicite in gentib⁹ q'a
dñs regnauit. Etenī correxit orbē
terre qui non cōmouebit²: iudicabit
pp'los in equitate. Letentur celi et
exultet tra. cōmoueat² mare et ple
nitudo eius: gaudebūt campi et o
mia que in eis sunt. Tūc exultā
būt omnia ligna siluar a facie dñi
quia venit: q'm venit iudicare ter
ram. Iudicabit orbem terre in eq̄
tate: et pp'los in veritate sua. ij pē
Dñs regnauit exultet terra:
letent² insule multe. Nu
bes et caligo in circuitu eius

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY; Late XVth Century — Latin Text; Semi-Gothic Script

Bible

(Biblia Sacra Latina, Versio Vulgata)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Vulgate Bible, a translation credited to St. Jerome, was adopted by the Catholic Church as the authorized version. This leaf was written in Germany nearly sixty years after the invention of printing by movable type. Its semi-gothic book hand is very similar to the type-faces used by the early printers. The numerous contractions and marks of abbreviation have been inserted boldly, but the little strokes which were added to help identify the letters *i* and *u* are barely visible.

The new art of printing concerned itself at once with the printing of Bibles of folio size, in Latin as well as the vernacular. In Germany, prior to the discovery of America, twelve printed editions of the Bible appeared in the German language and many others in Latin. An oversupply developed, and more than one printer of Bibles was forced into bankruptcy.

Secūdus.

lilem nec in ilsl'a diebus samuelis
phete: sed nec q̄sqū de cunctis gregib⁹
ilsl' fecit phasec sicut iosias sacerdo
bus et leuitis et oī iude et ilsl' qui re
pertus fuerat et habitāt⁹ in ihrlm.
Octauodecīmo āno regni iosie hoc pha
se celebratū ē. Postq̄ instauracrat io
sias tēplū ascēdit nechao rex egypti
ad pugnādū in carchamis iuxta eū
fluuiū: et processit in occursū eī⁹ iosi
as. At ille missis ad eū nūcijs ait.
Quid michi et tibi rex iudā. Nō ad
uersū te hodie venio: sed cōtra aliā
pugno domū ad quā me deus festi
nare iussit. Desine aduersū deū
facere qui mecū ē: ne interficiat te.
Nolluit iosias reuerti sed ꝑparauit
cōtra eū bellū nec acquieuit sermoib⁹
nechao ex ore dei: veniēs pugnare ut di
micaret in campo mageddō. Ibiq̄
vulneratus a sagittarijs dixit pue ris
suis. Educite me de prelio: q̄a oppido
vulneratus sū. Quo trāstulerūt eū de
curru in alterū curru q̄ sequebat eū mo
re regio: et asportauerūt eū in ihrlm.
Mortuusq̄ ē et sepult⁹ in monumēto
patrū suorū: et vniuersus iuda et
ihrlm luxerūt eū. Hieremias maxīe.
cui⁹ oēs cātores atq̄ cātatrices usq̄ in
p̄sētē diē lamētationes suq̄ iosiā repli
cāt: et q̄si lex obtinuit in ilsl'. Exte
stimpti feruntur i lamētationib⁹. Reliq̄
aut sermonū iosie et misericordiaꝝ
eius que lege ꝑscripta sunt dñi. opera
quoq̄ illius prima et nouissima: scri
pta sunt in libro regū iuda et ilsl'. De
regno ioachaz et substitutione Joakim
fratris eius sub tributo regis egypti quē
nabuchodonosor rex chaldeoꝝ cē
pit. in cui⁹ loci⁹ ponit⁹ sedechias q̄
nō seruās iuramētū trāsilat⁹ ē cum
pplo quē tamē syrus rex persaꝝ fecit
regredi. Cap. xxxvj.

Mortuo ergo pplus tre ioachas filiū
iosie et cōstituit regē p̄ se
suo i ihrlm. Viginti trium āno rū erat
ioachas cū regere cepisset: et trib⁹ mē
sibus regnauit in ihrlm. Amouit aut
eū rex egypti cū venisset i ihrlm et cō
dēnauit tra centū talēta argēti et
talēto auri: cōstituitq̄ pro eo regem
eliachim fratē eius sup iudā et ihrlm
et vertit nomē eius ioachim. Ipm vō
ioachas tulit secū et adduxit i egyptū.
Viginti quīq̄ ānoꝝ erat ioachim cū
regere cepisset. et vndecim ānis regnauit
in ihrlm: fecitq̄ malū coram dño deo
suo. Contra huī ascēdit nabuchodo
nosor rex chaldeoꝝ et vinctū cathe
nis duxit in babylonē ad quā et
vasa dñi trāstulit: et posuit ea i
tēplo suo. Reliq̄ aut verboꝝ ioachim
et abominationū eius q̄s operatus ē et q̄
inuēta sunt in eo: cōtinētur in libro
regū iuda et ilsl'. Regnauit aut ioa
chim filius eius pro eo. Octo annoꝝ
erat ioachin cū regere cepisset et trib⁹
mensib⁹ ac decē diebus regnauit in

RARY
TY OF NEW YORK

ihelim: fecitq; malū in cōſpectu dñi.
Cuiꝰ ām ciuitatibus voluerat̄ milit na
buchodonoſor rex nūcios. q̄ et ad
duxerūt eū i babilonē? asportans
simul pretiosissimis vasis domus
dñi. Regē vō cōstituit sedechiā pa
truū ei⁹ sup iudā et ihelim. Vigin
et vni⁹ ām erat sedechias cū regere
pepisset. et vndecī ām regnauit i hie
rusalē: fecitq; malū in oculis dñi
dei sui? nec erubuit facie hieremie
pphe loquētis ad se et ex ore dñi.
A rege q̄q; nabuchodonoſor recessit
qui adiurauerat eū per deū? et in
durauit ceruicē suā et cor ut nō re
uerteret̄ ad dñm deū isrl. Sed et
vniuersi principes sacerdotū et po
pulus p̄uaricati sūt iniquitatē iuxta
vniuersas abominatiōes gentiū? et
pollūerūt domū dñi quā sanctificа
uerat sibi in ihelim. Mittebat aūt
dns deus patrū suoꝝ ad illos p
manū nūciorꝝ suoꝝ de nocte surgens
et q̄n die cōmonēs? eo q̄
parceret pplo et habitaculo suo. At
illi subsannabāt nūcios dei et par
ui pendebāt sermōes ei⁹? illudebāt
q̄. pphetis donec ascēderet furor dni
i pplm ei⁹? et esset nulla curatio. Ad
duxit eni sup eos regē chaldeoꝝ?
et interfecit iuuenes eoꝝ gladio i
domo sanctuarij. nō ē miserꝝ adole
centis et virgīs et senis nec decrepiti
quidē? sed oēs tradidit i manū ei⁹:
vniuersa q̄q; vasa dom⁹ dni tā mag
na q̄ mīora. et thesauros templi et
et principū trāstulit i babilonē. Inc
enerūt hostes domū dei? destruxe
q̄ murū ihelim. Vniuersas turres
cōbusserūt? et q̄cq̄d pretiosū fuerat
demolitū fuit. Si q̄s euaserat gladiū
duct⁹ i babylonē seruiuit regi et fi
lijs ei⁹ donec ipperet rex persaꝝ? et
cōpleretur sermo dni ex ore hiere
mie et celebraret tria sabbata sua.
Cuncta enī dieb⁹ desolatiōis egit sab
batū? usq; dū cōpleretur septuagin
ta ām. Anno aūt primo cyri regis
persaꝝ ad explendū sermonē dni
quē locut⁹ fuerat per os hieremie su
scitauit dns spiritū cyri regis persaꝝ?
q̄ iussit predicari i vniuerso regno
suo. etiā per scripturā dicēs. Hec di
cit cyrus rex persaꝝ. Oīa regna tre
dedit mihi dns de⁹ celi? et ipe pre
cepit mihi ut edificarē ei domū
i ihelim q̄ est i iudea. Quis ex vobis
ē in oī populo eius? sit dns de⁹ su⁹
cū eo. et ascēdat.

Explicit liber dabreiami sue paralipomenō secūdus. Incipit oratō manasses regis iuda cū captꝰ teneret i babilo

Domine de⁹ ne,
oīpotēs patrū nrō
rū. abraam ysaac
et iacob. et semini
coꝝ iūsto q̄ fecisti
celū et terrā cū omni ornatu coꝝ?

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Late XVth Century

Latin Text; Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This manuscript leaf came from a Book of Hours, sold probably at one of the famous shrines to which wealthy laymen made pilgrimages. To meet the demand for these books, the monastic as well as the secular scribes produced them in great numbers. The freely drawn, indefinite buds here entirely supplant the ivy, fruits, and realistic wayside flowers which characterized the borders of manuscripts of the preceding half century. The initial letters of burnished gold on a background of old rose and blue with delicate white line decorations maintain the tradition of the earlier period. The vellum is of silk-like quality that often distinguished the manuscripts of France and Italy.

C matrem pietatis opem
te deamitat orbis subuenias fa
mulis benedicta tuis.

Gloria magna patri com
par tibi gloria nate com sancto
spiritu gloria magna patri
amen.

℣ Elegit eam deus et prę elegit
eam ℟ Habitare eam fecit in
tabernaculo suo. ℣ Ave est regina.

Benedictus dominus
deus israel quia visi

Te laudent angeli atq;
scā dei genitrix que u
rum non cognouisti et dominum
deum tuum mtio utero uirgo
sti. Deo gracias. hymnus

Virgo dei genitrix quem
totus non capit or
bis mtia se claudit uisceribꝰ fac
tus homo.

Ceta fides gentis purgauit
crimina mundi ut tibi uirgi
tas inuiolata maneꝛ.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

NORTHERN FRANCE; Late XVth Century Latin Text; Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

The Book of Hours, the prayer book of the laity, usually contains 16 sections. The section on prayers to the Virgin is the most important and most used, and its manuscripts exceed in number all other XVth century religious texts. The laymen who ordered and purchased these books would at times stipulate the style of ornament and the amount of burnished gold to be used, and could even, to a certain extent, select the saints they esteemed most and wished to glorify. In this example, the border reveals by its wayside flowers entangled with the heavy acanthus motif of the North and by the use of the "wash" gold that it was executed in Northern France about 1475 A.D.

Quia edificauit dns sion et vi
debitur in gloria sua.
Respexit in orationem humi
lium et non sprevit precem eoꝝ.
Scribentur hec in generatione
altera et populus qui creabitur
laudabit dominum.
Quia prospexit de excelso sancto
suo dominus de celo in terram aspexit.
Ut audiret gemitus cõpedito
rum ut solueret filios interemptoꝝ.
Ut annuntient in sion nomẽ
dñi et laudem eius in hierusalem.
In conueniendo populos in vni
tate reges ut seruiant dño.
Respondit ei in via virtutis sue

Hfiat ne ir idignacions tue qr
clemans assistu me.
Dies mei sicut umbra declina
uerunt & ego sicut fenū aruī.
Tu autem dne in eternū pma
nes & memoriale tuū in generatio
ne & generacionem.
Tu exurgens dne miserebris sīō
quia tempus miserendi eius qr
uenit tempus.
Quoniam placuerūt seruis
tuis lapides eius & terre eius mi
serebuntur.
Et timebūt gentes nomen tu
um dne & omnes reges terre glo
riam tuam.

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

THE NETHERLANDS; Late XVth Century Latin Text; Angular Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In assigning this leaf from a Book of Hours to the Netherlands it must be remembered that some sections of that country were once part of France, while others belonged to what is now Germany. In this leaf French characteristics predominate, but in no other country did the study of nature have a more direct influence on miniatures and ornamentation than in the Netherlands. Carnations, pansies, columbines, and many other flowers were faultlessly and realistically drawn. A few decades later, at the turn of the century, cast shadows as well as snails, butterflies, and birds were added, with the result that the borders became a distraction to the reader.

tuam mtā: uidiciuū tuuꝫ
et aiuniam meam nuinc t
in hora mortis mee et iaꝫm
Digneris uuus mām et gra
tiam dcfunctis rcquiem t
ueniam cctlcbic tuc sanctc
pacin et ueram concordiā t
nobis miseris peccatoꝛib⁹
vitam et gloriam sempiter
nam. Qui uuus et regnas
deus. Per omnia secula
seculoꝛum. Amen

Benedicamus dnmno. Deo
gratias. Dzme

ato derelictus. ℣. uidens tra
ditus demdictus et afflicta.
℟. Adoramus te xpiste et
benedicimus tibi quia per sa
ctam crucem tuam redemisti
mundum. ℣. Dominus ter
ra adoret te deus. ℟. Psal
lat tibi et psalmum dicat no
mini tuo ℣. Domine exaudi
oronem meam: Et clamor me
us ad te veniat: Oremus.
Omnie ihū xpiste
filly dei viui pone pas
sionem crucem et morte

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

THE NETHERLANDS; Late XVth Century Latin Text; *Lettre de Forme*

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

In the XVth century Books of Hours were as much in demand in the Netherlands as they were in France and England. In many of these books it is difficult to distinguish the Dutch Hours from those of Northern France or the Rhineland. In the middle of the century this whole area was interested in naturalism and made its illustrations so vivid that sometimes they approached those of our seed catalogues. It is not difficult to recognize carnations, pansies, columbines, and strawberries. The style later became even more realistic when the naturalistic flowers were painted with cast shadows. When such flowery decorations are found on a rather heavy piece of vellum, entangled with the swirling acanthus leaf and accompanied by a heavy *lettre de forme* script, one can be fairly safe in assigning the leaf to the province of Brabant. It was a difficult technical achievement at this time to apply the gouache colors to gold leaf so that they would adhere without flaking.

bz et nouices ꝺñi in nomine eius ferire
Vt faciant in eis iudicium scꝛiptum gloria hec est oib; sanctis ei
Laudate dñm in scis eius
laudate eum in firmamento
virtutis eius Laudate eum in vir
tutibz eius laudate eum scdm mul
titudinē magnitudinem magni
tudinis eius Laudate eum in
sono tube laud' eum in psalterio
et cythara Laudate eum in tym
pano et choro laud' eum in cordis
et organo Laudate eum in cym
balis bene sonantibz laud' eum in
cymbalis iubilationis omnis spūs
laudet dñm Benedicamus dñm
spūs laudet dñm. ℣. Ipz a nobis.
Et nunc dicamus ipz. ãn. Cuius. cãt.
Benedictus dñs deus noster
qui solus facit mirabilia

tionem plebis ejus ut eruat nos ab
inimicis salutis nostris et de manu omnium
qui oderunt nos fecit misericordiam cum patribus
nostris et memorari testamenti sui sancti
sui jusiurandi quod juravit ad abraham patrem nostrum
datorum se nobis ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati
serviamus illi in
sanctitate et justitia coram ipso
omnibus diebus nostris Et tu puer
propheta altissimi vocaberis
precedes enim ante faciem domini
parare vias ejus ad dandam
scientiam salutis plebi ejus in
remissionem peccatorum eorum Per

VELLUM LEAF FROM A MEDIEVAL MANUSCRIPT

GERMANY; Early XVIth Century — Latin Text; *Lettre Bâtarde*

Missal

(Missale)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

A Missal gives the service of the mass and is used by the clergy. The text is lengthy and in this large script would occupy many hundred pages. One wonders why this particular manuscript copy on vellum was written some forty years after Antonius Zarotus had printed the first Missal in Milan (1471 A.D.), for, at this time, Missals were frequently reprinted on paper and sold at only a fraction of the cost of a manuscript copy. This bâtarde style of semi-gothic script was the molding force for the *fraktur* and *schwabacher* type-faces which dominated German printing for several centuries.

stim eius Alla Veni dñe et
noli tardare relaxa facinora ple
bis tue Alla Scom Johañē
In illo tpe risit ihesus iudei ab
ierim sacdotes et leuitas ad
iohañē ut interrogarēt eum
Tu quis es? Et confessus ē. nō
negauit. i confessus est qz nō
sum ego xps Et interrogauē
runt eū Quid ergo? helias
es tu? Et dicit nō sum. propheta
es tu? Et respondit. nō.
Dixerūt ergo ei Quis es?
ut responsum demus his q mi
serunt nos Quid dicis de te
ipo? Ait. Ego vox clamātis
in deserto Dirigite viā dñi.
sicut dixit ysaias propheta Et
qui missi fuerāt erāt ex pha
risęis Et interrogauerūt eū et
dixerūt ei Quid ergo bapti
zas si tu nō es xps neq; helias
neq; propha? Respondit eis io
hannes dicēs Ego baptizo
in aqua. medius autē vestrū
stetit quē vos nescitis Ipē
est qui post me venturus
est. cui? non sū dignus ut
soluā cōrigiā cuius calcamē
ti hec ī bethania facta sunt
trans iordanē. vbi erat iohā
nes baptizans Offi Aue ma
ria gracia plena dñs tecū bene
dicta tu in mulieribus et benedic
tus fructus ventris tui Sce

Actilie tue mulēra dñe sanc
tificā i concede. ut p hec ve
nerāda misteria p.me celes
ti refici merear. Per dñm. Ostiū
cō Ecce vgo concipiet i pariet
filiū i vocabit nomē eius emanuel
opl' Sumptis muneribus
qs dñe ut qui frequētatione
misterij crescit nr̄e salutis
effectus In Vigilia nātis xpi

Odie scietis quia
veniet dñs i salua
bit nos i mane vi
debitis gl̄am eius Ps
Dñi est terra i plenitu
do eius orbis terrarum i vniuersi q habitant eo

Deus q nos hanc festiuale
redemptōis nostre
annua expectatione
letificas. p̄sta ut vnigenitū
tuū quem redemptorem
leti suscipim venientē gz
iudicē securi videam? Eiusdē

Ecce dicit dñs ysaie ppha
Ppter syon nō tacebo.
i ppter iherlm nō quiescam. donec egrediat ut splē
dor iustus eius. i salvator
eius ut lampas accendat
Et videbūt gentes iustum
tuū. i cūcti reges inclitum
tuū Et vocabit tibi nomē
nouū qđ os dñi nominabit
Et eris corona gloriē i ma

LIBRARY
STATE UNIVERSITY OF NEW YORK
AT STONY BROOK

nu oñi ⁊ dyadema ceḡni i
manu dei tui ⁊ ñō vocabe-
ris ultra delicta. ⁊ tra tua
nō vocabit amplius deso-
lata. sed vocaberis voluntas
mea in ea. ⁊ tra tua habita-
bit. q̄ complacuit dño in te

Fres paulus ad Roma.

Servus ihū xp̄i vocatus aplus segregat⁹
in evāgeliū dei q̄ ante p̄
misерat p̄ pphās suos in scp-
turis scis de filio suo. qui
factus est ei ex semine dauid
scd̄m carnē qui p̄destinatus
est filius dei in vtute se-
cundū spm sanctificacōis ex
resurrectōe mortuor ihū
xp̄i dñi nr̄i p quē accepim⁹
gr̄am ⁊ aplatū ad obedien-
diā fidei in oib⁹ gentibus
p nōe eius in quib⁹ estis
⁊ vos vocati ihū xp̄i dñi nr̄i

Evāgē Nonne scriptis q̄ veniet dñs
⁊ saluabit nos ⁊ mane videbitis
gl̄iam eius ℣ Qui ēgis isrl in tē
de q̄ deducis velut ouē ioseph
q̄ sedes sup cherubim appare co-
ram ephraim beniamin ⁊ manasse
Hlla ℣ Veni dñe ⁊ noli ta-
dare relaxa facinora plebi tue
Quum esset sponsata matri
ihū maria ioseph.
anteqū conuenirēt inuēta

est in vtero habens de spū scō
Ioseph aūt vir ei⁹ cū esset
iust⁹ ⁊ nollet eā traducere.
voluit occulte dimittere eam
Hec aūt eo cogitante. ecce an-
gelus dñi in somnis apparuit
ei dicens Ioseph fili dauid. no-
li timere accipere mariā coniugē
tuā Quod enim in ea natū est.
de spū scō est. pariet aūt filiū
⁊ vocabis nomē eius ihm
Ipse enim saluū faciet pplm su-
um a pcatis eor. Offē Tollite por-
tas principes vras ⁊ eleuamini porte
etnales ⁊ introibit rex gl̄ie Secr
Ora nobis q̄s op̄s deus.
ut sic adorande filij tui na-
talicia piem⁹. sic eius mune-
ra capiam⁹ sempitna gaudē
tes Cōte pfatō quotid Con
Revelabit gl̄ia dñi ⁊ videbit om̄is
caro salutare dei nr̄i xp̄i Ora no
bis q̄s dñe vnigeniti filij
tui recensita natiuitate ce-
spitare aud celesti mysterio
pascam⁹ ⁊ potam⁹ Per eundem

In gallicantu

Dñs dixit ad me fi-
lius meus es tu ego
hodie genui te ps̄
Quare fremuerunt gētes
⁊ pplī meditati sūt inania
Eius q̄ hāc sanctissi-
mā nocte vera lumi-
nis illustracōe fecisti

LIBRARY

VELLUM LEAF FROM AN ILLUMINATED MEDIEVAL MANUSCRIPT

FRANCE; Early XVIth Century

Latin Text; Cursive Gothic Script

Book of Hours

(Horae Beatae Mariae Virginis)

FROM THE COLLECTION OF OTTO F. EGE

This beautiful manuscript leaf was written and illuminated about the year 1535 A.D. At this late date Books of Hours were also being printed in great numbers by such famous French printers as Vostre, de Colines, and Tory. These were elaborately illustrated and frequently hand-colored.

The cursive gothic script used in this leaf, with its boldly accented letters and flourished initials, borrowed heavily from the decorative chancery or legal hands of the XIIIth and XIVth centuries. It influenced the type face known as *civilité*, designed by Granjon, and first used in 1559 A.D.

xpi carissima. Susaxe pia laudu
preconia Nia vt pura pectora sint
et corpora Que nunc flagitant de
uota corda et ora. Tu da xpi precata
dulcissona. Nobis concedis veniam
per secula. O benigna. O benigna
O benigna quae sola inviolata p
mansisti Amen. ℣ Post pu
erpu inviolata permansisti ℟ Dei
genitrix intercede pro nobis ℣ Gracio
Annuorum tuorum qs
domine delictis ignosce
vt qui tibi placere de actibz iris
non dubitamus de tue pietatis filij tui
domini nri ihu xpi intercessione sal

spaciu pretendisti concede mihi
indigno famulo tuo tantum dite
xmam quatinus quo ad men
suum. vt omnia peccata mea
valeam deplorare et ipsum. et de
inam apud tuam imam sem
piternam consequi merear Pte
ibu xpe saluator mundi rex glie
Qui cum patre et spu sancto
vivis & regnas deus p̄ omn
scula sculorum Amen ℣.

℣ Commemoracio beate marie ℣ Sa

Immaculata integra et casta
es maria. Que es effecta
fulgida celi porta. O mater alma